

भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता।
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

P

वर्ग संख्या

Class No.

891.421

पुस्तक संख्या

Book No.

MU 711j

रा० पु०/ N. L. 38.

MGIPC—S4—59 LNL/64—1-11-65—100,000.

۳۰ مٹاں آکھیا رانجھے نوں ہر سیتی ہتھ دھو تے بیٹھ کے کھا مکھانا
ہتھ دھو کے مٹاں دے نال بیٹھا کھا ہدا رانجھنے نے جتنا من بھانا
کھانا کھائی کے مٹاں توں وداع ہو یا کہندا جھنگ سیالان نوں اسان بھانا
مقبیل دس اچڑ کڑی رات ایسے مٹاں آکھیا رانجھے نوں ہوسیانا
۳۱ حکم مٹاں دیر رانجھے تے من ایسا بھلا وج سیت دے مار بھانا
رانجھے مٹاں دے باب دے گیتی مٹاں دے ایمان بہشت جاناں
کھانا کھائی کے رات نوں خوشی ہو یا۔ غور ہوئی تانی جھنگ نوں اٹھ دھاناں
پنجے پیرے راہ جانڈے نوں گئے اوہ جاں مقبیل رب بھاناں
۳۲ رانجھا دیکھ کے طبع فرشتیاں دی پنجاں پیراں نوں جاسلام کردا
اتوں لاہ لوگئی تروت صدق سیتی آگے پیراندے جائیکے نذر دھردا
نیت خیر آکھو میرے باب پیرو۔ نہیں عذر جے لوگے دتج بردہا
مر بان ہوو دتیں مقبیل تے ٹٹاں دھتیاں کل جبان تر دا
۳۳ پیراں آکھیا رانجھے نوں ہر سیتی بچہ شنگ نے جو کجھ شنگنائی
رنگن چڑھی رسول مقبول والی ہن رنگ نے جو کجھ رنگنائی
ایہ نفس شیطان قدیم لاگو آونہاں ویریاں تھوں اسیں شنگنائی
مقبیل غوث محی الدین پیر ساڈا اسان نفس شیطان نوں شنگنائی
۳۴ جو کجھ دھتیاں سی اوہ نوں آپ اُتے رانجھا دے کے حال سناؤ دے
نیناں ہیر دیاں خواب دوج ذبح کیتا اس زخم تے ملہم لاؤ دے
پنجاں پیراں نے رانجھے نوں ہیر بخشی جامے وچھتا مول سماؤ دے
مقبیل غوث محی الدین پیر میرا کل خلق دی آس پچاؤ دے

۱۲ آہ کی ۱۲ سہ پنج پیر۔ خواجہ غفر شکر علی۔ ذکر یا۔ سید جمال۔ لال شاہ باز

۱۳ دھلی پیری ۱۲ سہ عرش۔ آسمان

۳۵ ہتمہ و بھلی را بنجھے دے نظر آئی پیراں آکھیا رانجھے نوں گاؤ کھاں جی
 عرش حق دا دل ہے عاشقاندا ہوو اسان نوں کچھ سناؤ کھاں جی
 کوئی سوہنی تے مہینوال والا نال شوق دے سدا سناؤ کھاں جی
 قوت روح دا مقبلہ گانا ہے اج روح نوں کچھ کھواؤ کھاں جی
 ۳۶ پنجاں پیراں دا دنیا محکم رانجھے موٹہ و بھلی لائیکے ترست پھوکی
 سن و بھلی رکھاں نوں حال آیا ڈگ پئے پتکیر جاں مانجھ لوکی
 پنجاں پیراں نوں عشق دا جوش آیا۔ ہائے ہائے کریدیاں پئی گھوکی
 دانگ عاشقان صادقان مار نعرے ٹگ ناؤ نوں مقبلہ لاؤکی
 ۳۷ رانجھے و بھلی واہنوں بس کیتی پنجاں پیراں نے آکھیا کھا چوری
 رانجھے آکھیا طعام دی بھکھناٹیں دودھ پینا لوڑ دا روح فوری
 پنچے پیر مرتبے جائیکے جی سنگ لیاؤندے عرش تھیں مجھ پوری
 دودھ مجھ دا چوبیسے پیر رانجھا رب کر لگا مقبلہ آس پوری
 ۳۸ پنجاں پیراں کوں سنگ لئی چپی رانجھے مار تھاپی بیٹھ مجھ چوٹی
 بھر پور کر کے دودھ نال چپی پنجاں پیراں نے اگے آندر ڈھوٹی
 پیریکے دودھ محظوظ ہوئے رانجھے اُس پتیا یعنی دُور ہوئی
 پنجاں پیراں دا مقبلہ اُس پتیا ایہ خبر جہان وچ نشر ہوئی
 ۳۹ پنجاں پیراں نے رانجھے نوں ددا عکیتا راہ جھنگریا لاندے پائیکے جی
 کریں یاد سانوں چتھے بنے بھاری تیرا کم نیا و ساں اے کے جی
 پینڈے تردیاں رانجھے نوں رات آئی دریائے کندے تے ائیکے جی
 شیر بکدے تے بسیر پھو کدے نے مقبل تن ناہیں خفت کھائیکے جی

لہ سد۔ گیت ۱۲ ۵۲ بجا ہزار کھانا وغیرہ ۱۲

۵۳ نغیر مشہور ۵۴ بسیر۔ سانپ ۱۲

رشتا پلنگ ڈٹھا رانجھے وچ بیڑی اُتے رنگلی چھج سی وچھی ہوئی ۴۵
 لڈن میوں توں پچھ دا بنیتی کرا یس چھج دی خطمنی کون کوئی
 لڈن آکھیا چھج ایہ ہیر دی ہے ایتھے کئی مرآتے آن سوئی
 حُسن ہیر دا دیکھ کے تاب لیا دے وچ عاشقاں مقبلا مرد سوئی
 لڈن میو توں ہیر دا نام سُکے غم گیا رانجھے لے دا خوشی آئی ۴۶
 جان بچھ کے کلا ہو پچھ دا ہے ہیر ذات دی کون ہے کس جانی
 ایتھے لکھ آون لکھ جاؤندے نے بیڑی وچ کیوں اوس نے سچ پائی
 ماں باپ نہ ہیر در جدے نے ناہیں ہشکدے مقبلا سکے بھائی
 لڈن آنکھ دا ہیر دی ماں مکی چڑپکسیاں دی دھی ہے کھڑی پیاری ۴۷
 علماء و فقرا دی کرے خدمت نیک بخت پھیل مقبول کواری
 دے پڑھے قرآن تے رکھے روزے کھڑی نفل گزار دی رات ساری
 مائی باپ ہے منگیاں جھکیمیاں دی درد وند دی مقبلا کرے کاری
 رانجھے فکر کر کے تجوڑ کیتی کھویں ہیر دا پلنگ تارٹے جی ۴۸
 ہیر لے تاں شکر بھالیا ہے اگ نال رقیباں توں ساڑے جی
 مگات دے حرف دی مشق یکھے قصہ درد فراق دا پاڑے جی
 مقبیل یار بے کھیلے باغ دل دا دکھ درد دا رکھ اکھاڑے جی
 لڈن میو توں رانجھے سوال کیتا سانوں مارا نیند رٹے چور کیتا ۴۹
 ساری رات میں پہا ہاں ڈھڑوا نہیں آن کھاوا نہیں پانی پیتا
 ذرا کہیں تاں پلنگ تے لواں ٹھونکا۔ سوال نام خدا ئدے من پیتا
 جھوٹا دینا تے ستر آخرت توں جنہاں دتا ہے مقبلا تنہا لیتا

لے تڑا۔ لال لے خصمنی۔ مالک لے کھڑا بہت لے نفل ایتم کی نماز دہ دنیا تے ستر آخرت توں
 اس دنیا میں دس دے کر، اگلی دنیا میں ستر ملتے ہیں

- ۵۰ لڈن اکھیا را بھیا مڑہ سٹے نہیں گھسا کجھ پلنگ دا جی
 پر ہیر سیال دے حکم با جھوں کافی گل نول کر سکدا جی
 ہر گھو لیا نام خدا مڈے تھوں میرا جیو پر ہیر تھیں سنگدا جی
 بگھیاڑ دا خوف جیوں بکری نوں مُقبل ہرن نوں سم پلنگ دا جی
- ۵۱ رانجھے لڈن نوں ہتھ دی چھاپ دتی - کس آکھناں ہیر نوں جامیاں
 اساں گھڑی دی گھڑی آرام کرنا - نہیں بیٹھنا جھو نہ پڑنی پامیاں
 در لیا توں آس مسافراں دی تیرا کرے مقصود خدا میاں
 خیر لکھ بلائیں نوں ٹال داٹے - سمجھ مُقبل خیر کما میاں
- ۵۲ لڈن میوں دی لوبھ تھیں جیجھ بھٹی اکھیں شرم پئی دل ہر آئی
 کہنداں پلنگ تے جائیکے لیٹ میاں رب ٹٹھی ہے جیہڑی ہوگ سائی
 رانجھے لڈن دے باب دعا کر کے پھر پلنگ تے جائیکے جھوک لائی
 دوہر گڈرے بھیج سترے نوں ا جے مُقبلے نوں نہیں خبر کافی
- ۵۳ نال جن سوکھ سہلیاں تے ہیر بھیج تے سون نوں گھروں آئی
 پنجیں کپڑیں بھڑک کے اگ لگی - جدوں پلنگ ول ہیر نے بھات پائی
 لتاں نکیاں سو عیاں پندیاں نے لڈن میوں نوں سدھ نہ رہی کافی
 میری بھیج تے کون سوا لہوئی وکس مُقبل کون دا ماد سائی
- ۵۴ لڈن میوں غریب نوں پون چھمکائ دردمند نوں حال بے حال دا جی
 پچھتاؤ نہا وقت وہاڑے نوں جدوں رانجھے نوں پہنچ سوا لدا جی
 ہیرے بھلا ہاں بخش گناہ میرا تینوں واسطہ جل جلال دا جی
 مُقبل ہیر نوں اک جواب دیکے - لڈن میو دے کھڑیوں ٹالدا جی

لہ سٹھی چرائی گئی یعنی بند ہو گئی تھ چھمک - بیت - چابھک

۵۵ ہیرے مار نہ مول نائیاں توں مست پوسے غریب دی آہ تینوں
 سا توں اک گناہ نہ بخشنی ایں رب بخش داکھ گناہ تینوں
 اگے جا جواب کی دیو سیں گی۔ جدوں پچھے کا آپ اللہ تینوں
 چھڑ جائیں گی خودی گمان ہیرے مستقبل دسدا ایک صلاح تینوں
 ۵۶ ہیریوں دے کھڑیوں باز آئی۔ پھری گرد پلنگ دے آ میاں
 سُن راجنھے دادیکھ مشتاق ہوئی۔ گل نہیں سو آوندی کا میاں
 پیر جس کے آن جگایا سو راجنھا اٹھیا رب دھیا میاں
 صورت دیکھ کے مستقبل راجنھے دی۔ رہی ہیریاں دکا میاں
 ۵۷ اچن چیتڑی چپ چپا تر ہی توں جو لے ہیریاں دے چڑنگ پٹی
 چاٹ برہوں دی ہیر توں زور لگتی۔ سدھ بدھ جہان دی بھل گئی
 جو کچھ ہیر دے پاس بسا ط آہی دیکھا ابرہوں نے مار کے ٹٹ لٹی
 مستقبل غوث محی الدین پیر میرا۔ نا تو لیندیاں گل بلا گئی
 ۵۸ ہیر اکھ دی بخش گناہ میرا۔ چھیج ستیاں آن جگایا میں
 گھول گئی آں میں اوس راہ اتوں۔ جس راہ توں چل کے آیا میں
 باپ وادیوں ذات واکون ہیں توں۔ کس ماں سپتر ہی جایا میں
 اوسنی پاندی کاؤں اٹاوندی توں۔ میںوں مستقبل رب بلا یا میں
 ۵۹ رکندا نام دھیدو میری ذات رانجھا۔ شہر تخت ہزار یوں آیا میں
 ماپے مردیا میں پئے دخت میںوں وطن چھڑ کے بھرم گویا میں
 سوال کردیاں آوندی شہم میںوں۔ کدے کم توں ہتھ نہ لایا میں
 مستقبل پلنگ تے آن آرام کیتا۔ جدوں نیند نے بہت اکاٹیا میں

لے اچن چیتڑی۔ اچانک چڑنگ۔ جنگاری سٹھ دھارا۔ ڈاکہ سٹھ اوسی پاؤ ناز میں پرکریا
 وغیرہ کھنچ کر کسی رشتہ دار کے واپس آنے کا وقت معلوم کرنا۔

- ۹۰ راجھا ہیرن دے جواب ٹریا۔ ہیر پٹیوں پکڑ کھلوندی اے
 تسبیح عاشقاں دی موتی بانجواں دے دھاگے آپں دے نال پرووندی لے
 کرے کیرتے درد فراق والے۔ اُبھے ساہ لیندی زاری پرووندی لے
 مقبل دس اجو کڑی رات تیتھے۔ بخت دار غریبی ہووندی اے
- ۹۱ عاشق دیکھ عشوق دی مہربانی۔ کردا عجز نیازتے مُعذر خواہی
 راجھا پلنگ تے آن آرام کردا۔ ہروں دکھاں تے دردواں دی پنڈ لاہی
 جو کجھ راجھے دے پاس بساٹ آہی۔ نئی ہیر نے زلف دی پا پھاہی
 مقبل شہر عشوقاں دے منگ کھانا۔ اہو عاشقاں صادقاں بادشاہی
- ۹۲ ہیر آکھ دی راجھیادس کھاں دے۔ اگے جادناں کھٹے دیں میاں
 تیری طبع لکھاں دی دسدی اے۔ تیرا نہیں فقیراں دا بھیس میاں
 اکھیں بن دیوے کجھ چند جہا۔ صندل بھٹکے تینڈرے کیس میاں
 گھریں بیٹھ کے جالنا نرفاقہ۔ مقبل بٹھ پیا پردیس میاں
- ۹۳ راجھا روٹیکے آکھ دا ہیر تائیں۔ میرے اڑھے گھا دُکھا ناہیں
 پنڈ پنڈ پھر اوند لیکھ تینوں۔ آپ بھٹکنے دا کجھ چاہ ناہیں
 کوئی رکھے تاں سرے دے زور رہساں۔ اگے جائے دی کوئی چاہ ناہیں
 تولا جاندا ئے گھڑی مقبلے نون عشوق دے باجھ ٹیکا ناہیں
- ۹۴ ہیر آکھ دی راجھے نوں جان میری۔ تیرے نام نوں وارنے جادنی آں
 کسے کسب روزگار نوں جانتائیں۔ گل پچھ دی میں شہاؤنی آں
 دتاں باجھ غلام تساڈری ہاں۔ کوئی عُذر نہ مول لیاؤنی آں
 مقبل آپ نوں کجھ معلوم نہیں۔ تینوں بھاؤنی آں کہ نہ بھاؤنی آں

لہ ناری۔ نادر ناز۔ لہ تیتھے۔ میرے پاس تے بھٹکے خوشبودار مشک دار
 تے جانلہ بروہیت کرنا تے الٹے گھاہ۔ کچے خم لہ دم دام۔ قیمت

- ۶۵ رانجھا آکھ دا ہیر توں جان میری۔ مینوں پجری بات سنا دساں میں
 ہو۔ کم نہ آوند کوئی تینوں۔ پر بھیاں چار لیا دساں میں
 مہو جو ہر ہزارے دا لاڈ لاہاں۔ خاطر ہیر دی چاک سدا دساں میں
 ۶۶ **مُقبِل** ہیر دے جیو دی ہیر جانے۔ پر اپنی توڑ بھاؤ ساں میں
 ہیر آکھ دی سُنو سہیلیوئی۔ مینوں رل کے دیو و دھامیاں مہی
 اچ گھڑی سُلکھنی خیر دی جے رانجھے نال میں اکھیاں لایاں مہی
 رانجھا مجھوں تے ہیر دا ناؤ نیلی۔ گلّاں جگ توں آکھ سنا میاں مہی
 رانجھا ہیر دے نال نکاح لیندا بیٹھ **مُقبِل** گندھیاں پائیاں مہی
 ۶۷ بچاں پیراں توں رانجھے نے یاد کیتا۔ اوویں آئیے مکھ وکھاؤندے تے
 پیر پلنگ تے چو کر دی مار بیٹھے۔ ہیر رانجھے توں کول بھاؤندے تے
 رل کے ہیر تے رانجھے دا عقد کیتا۔ خواجہ خضر نوں شاہد بناؤندے تے
 چا دل شکن دے چھنک کے پیر پچھے جھولی **مُقبِل** دی بھر پاؤندے تے
 ۶۸ بچاں پیراں نے دوباں توں مت دی۔ آٹھے پیر اللہ توں یاد کرنا
 دُنیا کُل جمان مکان فانی مکھ درہے جے جیو نا انت مرنا
 سرٹا ہیوں سیر سداوناں نہ کم رِغلیاں دا نہیں مٹوں کرنا
 ۶۹ **مُقبِل** عشق دی ناؤ تے بیٹھ پڑھکے شہاں شوق دا قہر دریا ترنا
 ہیر آکھ دی سُنو سہیلیوئی رانجھیاں بھجیا رب پر چا وِلدا
 مکھ اوس دا ڈٹھیاں جیویاں میں میرا مرن جے گھڑی ناں اوہ بلدا
 نہیں میرے تے رانجھے دے وچ کوئی سو گند خُدا دی خُرق بلدا
 اکھیں پار کھاں پیارے رانجھے توں دانگ مَرے دے **مُقبِل** رہے بلدا

۱۵ سرسہا ہی۔ چٹانک ۱۲

۱۵ توڑ نہجانا۔ آئریک پورا کرنا ۱۲

- ۷۰ ہیر سنے سبلیاں رانجھنے نون پوچک سیال مے پاس لے آوندی لے
 ماہی ڈھونڈ کے بابلا ساں آندا۔ اہدی صفت ناہیں کمی جاوندی لے
 اکوڑت سو بھیاں چار لیاوے۔ فغ ڈھیر ہے ٹوٹ نہ آوندی اے
 جوہیں جانے رکھے مقبلے نون ایوگل ساون پلجھا وندی اے
- ۷۱ صنت ماہی دی بابلا سنی بیتھوں رانجھا تخت ہزارے مے وچ رہندا
 دین دار جیہا دس آوندائے نیک تخت ہئے جھوٹ نہ ٹول کندا
 کوئی کھ آکھے ایہنوں اک ناہیں دتا رب رحیم دا پیا ہندا
 قدم مقبلے دے لکھ برکتاں نے ننگے جھکھے دی خبر تے سار لیندا
- ۷۲ پوچک آکھ دا ہیروں جیو صدقے تیرا کیا نہ سٹیا جاوندائے
 رلیا اپنا اہر بھی کھاوسی فی اشراف جیہا نظر آوندائے
 ساون کامیاں دی پرواہ ناہیں کوئی وار تے کاخ نہ آوندائے
 مقبل صفت دا جس ہے نیز کرنا رلیا اپنا سب کوئی کھاوندائے
- ۷۳ پوچک ہیر دی بات قبول کیتی جیو، سیر دا بہت خوشحال ہویا
 بھورا پٹکڑا رانجھے نون چا دتا عاشق طالع نال نہال ہویا
 مارے عشق دے چاک سدایا سوتیج دھدی نال حلال ہویا
 مقبل یار لیا کھڑیا باغ دل دا۔ جدوں رب دا فضل کمال ہویا
- ۷۴ رانجھا کامیاں وانگ سلام کر کے اٹھ بھیاں چار نے جاوندائے
 کنڈا ناہیں واقف ایس جوہ دانیں ساون بیلے دارا نہ آوندائے
 پھرنا بھیاں دا دسواونے نون رانجھا ہیر نون نال لے جاوندائے
 وچ بیلے دے مقبل بیٹھ گوسھے رانجھا ہیر تاہیں سمجھاوندائے

لہ ماہی۔ بھینسوں کے چائے والا لٹ۔ نقصان لٹ۔ کڑھی۔ دستار سے چرنہ چراگاہ
 صہ و سونا۔ بتانا۔ دکھانا۔

- ۷۵ ہیرے خواب چہ کھیا روپ تیرا یمنوں ہیردے نال پلایا ئی !
 میں تا حال تھیں بہت بے حال ہوا بدوں پریم دا مٹھ پلایا ئی !
 چھاتی بمن کیجیوں پار ہویا کار کھی برہوں دا تیر چلایا ئی !
 مستقبل آفرین تیری دوستی توں قول اپنا پال دکھایا ئی !
- ۷۶ ہیر اکھدی را بھنا کرم کیتو دوا آئی کے ٹرت دیدار یمنوں !
 سنگ اپنے نال رلا یوئی کیتو غیر تھیں چا بیزار یمنوں !
 یمنوں کٹنا متنا رہ گیا تیرے عشق دی بس ہے کار یمنوں !
 تیری بندی ہاں مستقبل باجھ و تاں کھڑ ویچ لے ہٹ بازار یمنوں !
- ۷۷ را بھنا اکھدا رتاں توں نفع ناہیں۔ رتاں نال نہ دوستی لائے نی
 رتاں پتیاں توں چا کرن بھوٹے وارے رتاں دے مول زجائے نی
 سب مارنوں ڈنگ نہ رہے مولے ساری عمر جے دودھ پلائے نی
 ایتھے رہاں جے مستقبل دئیں پہرا نہیں تخت ہزارے نوں جائے نی
- ۷۸ ہیر اکھدی رتاں توں بند ناہیں میاں سب رتاں بریار نہیں !
 لی بی را بھ جیسیاں عورتاں نی آیر غیر دا کچھ شمار نہیں !
 رتاں کیتیاں اولیاء انبیاء لے۔ اہناں رتاں بغیر سنسار نہیں !
 مستقبل ہیر دا جیو وکار ہیلا۔ اجے را بھنے نوں اعتبار نہیں !
- ۷۹ را بھ و بھلی واہ کے مانجھ کوکی۔ جیو ہیر دا اپنے وس کیتا
 بوری مجھ دا چوئی کے دودھ بھار را بھنے بیٹھ کے ہیر دے نال پیتا
 وج ذرا حجاب نہ رہیا مولے۔ برہوں دوہاں دا جوڑ کے جیو لیتا
 سوال گھٹ خدائے مستقبلے حقوں۔ سبق عشق دلا بھنے حقوں ہیر سیتا

۷۵۔ شراب نشہ۔ ۷۶۔ کاری۔ ٹھٹھ

۷۷۔ وکار ہیا۔ بک رہا ہے ۱۲

- ۸۰ رانجھے ہیر اکٹھیاں وچہ بیلے کئی مُدّتاں بھیاں چاریاں نے
 پینڈ آونے توں رانجھے ترک کیتی راتاں جھلاں دے وچہ گزاریاں نے
 جُوری کُٹ کے ہیر دو وقت لیا دے رانجھے کھاٹیکے اکھیاں ماریاں نے
 پیارے مُقبِلے دے اویسا ہیماں نے مُنہ جوڑ گلاں بگ ساریاں نے
- ۸۱ ہیر رانجھے دی دوستی نشہ ہوئی ٹڑیاں بھنگ سیالاندے وچہ گلاں
 عشق مُشک چھپایاں نہ چھپدا چوہیں اگ نہ چھپدی وچہ جھلاں
 رہا ناس ہووے انہاں دو مٹییاں دا لیلے یار وچھوڑ دے نال ستاں
 کھری اکی ہاں مُقبِلا دو تیاں توں ولن چھڈ کے چل پردیس تلاں
- ۸۲ دوتیاں آکھیا ہیر دی ماؤں تائیں تیری ہوئی ہے دھی خراب موئے
 نال چاک دے اکھیاں لائیاں سُو آکھے بہر رہندی غرقاب موئے
 بیٹے جاوندی یار ہنڈاوندی اے کچھ مار کتاب نہراں موئے
 ہیر جاوسی مُقبِلا چاک پچھے - کچھ کریں علان شتاب موئے
- ۸۳ ماں آکھ دی بڈھے پنج جتیں ساڈن جم کے لایو تنگ ہیرے
 خلق ڈرے حرام دے کھاوے توں سنے چاک توں کھاٹیں نشنگ ہیرے
 جو چک سیال جد کٹ کے کرے ہیرے ہوگ چاک دارنگ بدرنگ ہیرے
 خیر منگ خدا تھوں مُقبِلے دی سنجھا چھڈ دے چاک داسنگ ہیرے
- ۸۴ ہیرماں توں روک جواب دتا - کمندی عشق بجائے ایمان وی نی
 شہ ہلے بے درد توں دروناہیں مائے جس لگے سوئی جاندی نی
 نیوئوں چاک دا دیکھنا کیسا ہے ہور سنجڑی ذکر جماندی نی
 سچ آکھ توں مُقبِلا عشق باہجوں کل خلق مثال جیوان دی نی

۱۵ اویسا ہی دشمن ۱۶ جھلاں - جھل - جھڑی ۱۷ دوتی - چچل خور ۱۸ تنگ - دلہ - بڈھے
 ۱۹ ہیرے - بکڑے +

۸۴ میرے عشق لگاؤ نا کھراؤ کھا وارے عشق دے مول نہ جاو سیں نی
 ۸۵ رچرکے رانجھے دے نال پیار تیرا چرکے چھکے وقت لنگھاوسیں نی
 سنے چاک بے کسے وی نظر آویں میرے ماردیاں ہی مر جادوسیں نی
 ۸۶ آمن توں آکھیا مُقبِلے دا نہیں عاقبت توں بچھوتاوسیں نی
 ۸۷ میرا کھدی بکھٹے گا بندیا توں میرا رب رحیم غفار مائے
 نینوں آسرا بنی کریم دا ہی جس خلق لنگھاوناں پار مائے
 رو خلق مقبول اللہ دے نے نہیں جاہلاں دا اعتبار مائے
 ۸۸ اساں عشق دیا جیا مُقبِلے دا سب چھڈیا ونج و پار مائے
 ماں آکھ دی تترپی رہیں میرے میرا جیوتیرے بھوں بہت ستا
 کسے ماٹوئے باپ دی جی ہوویں۔ بھلی مرت لے چھڈ دے بُرا چتا
 بدلے چاک دے رکھساں ہور کا ماں سنج چاک بے بندھی دے نال رتا
 ۸۹ مائی مُقبِلے ہیرنوں منع کردی اجوں لاک نہ چاک دا کھڑھیں بھٹا
 ۹۰ ہیرماں دے ہتھ توں تنگ ہوئی کھری حال توں بہت بے حال ہوئی
 کندھی آپنی پوگی لمٹے نی میرے چاک دے کت خیال پئی
 بچے کچے توں بدلا پاوسیں نی کیسی ضد فقیراں دے نال پئی
 ۹۱ ہیر چاک دی ہتے چاک ہیر دا ہے مُقبِل آکھدا رمل دی قال پئی
 ملکی دیکھ کے ہیر دا شوخ دیدہ چُپ کیتی سو چور دی ماں داٹکوں
 آہیں مار کے ہولا چار رتی ہچھو و ہن ٹھاٹھیں دریا داٹکوں
 بول ہیر دا مانو توں پیار رکے۔ سینے وچ تلوار دے گھا داٹکوں
 دیرا عقل دا مُقبِل اسر د کیتا مار عشق نے بُدے دی داٹکوں

لہ اچرک۔ سب تک۔ تھ۔ چرک۔ جب تک۔ تھ۔ دہا جیا۔ خرید (سیریا) تھ۔ جوں لاک۔ آج
 سے لیکر تھ۔ کھڑ۔ لے جانا۔ تھ۔ ہتھ۔ کھانا۔ تھ۔ بچو۔ آتسو

- ۹۰۔ ورجی مانو دی ہیر نہ رہے مولے ویلا پائیکے یار ستے جاؤندی اے
گھر مل لٹکھنا ہیر دا داؤ رہیا کیدو لٹکے دے داغے آؤندی اے
دھوئیں وچ پکائیکے روٹ خاصہ ٹھٹ کھنڈتے گھیو رلاؤندی اے
- ۹۱۔ بھر بھور کر کے چوری نال چھتا مقبل یار نوں بت پچاؤندی اے
کیدو دیکھ دا دیکھ وانگ آیا ایت دیکھ کے ہیر دی جوری چالی!
نکر ہیر تے رانجھے دے پکڑنے دا کیتا اوس بدبخت نہیں مہربانی
داؤ تکر اوقت اڈیک واسی۔ وانگ ماچھیاں پاوندانت جالی
مقصود ورا آیا مقبل دا یار ملیا شو اپنے آپ چالی!
- ۹۲۔ اک روز رانجھے دے پاس چلی کھتے مار کے چوری دا ہیر چھتاں
راہ جانڈڑی کیدو دی نظر پئی کیدو اٹھ کے ہیر دے مگر بھتاں
رب لکھیا وچ قرآن دے ہے نہیں رتاں دے مکر دا بیج بقا
دے مقبل اڈرن بلائیاں تھوں راتیں جان دریا دے پار رتاں
- ۹۳۔ کیدو پھپ کے بھاڑی دے مڈھ بیٹھا۔ ہیر رانجھے نوں آن جگایائی
ہیر رانجھے نوں لاہ حجاب دلدا نال شوق دے کھلے لگایائی
بھکھ رانجھے دی کتے دل گئی جدوں ہیر نے مکھ دکھایائی
شوق یار دے نال حیات رہندے مقبل عاشقاں طعام دکھایائی
- ۹۴۔ گھٹی مھیاں موڑنے ہیر رانجھے جنگل چوری دا آپ اٹھایائے
ہیر گئی تاں کیدو دا داؤ گک پاس رانجھے دے دور کے آ یاے
بنو جھاں ہو کے اگے ڈاہ چہی کیدو سوال خداے دا پایاے
خیر دے خدا دے نام اوتے مقبل بھکھ نے کھرا اکا یاے

لے کیدو۔ چچا ہیر تھت۔ ڈالنا سنگ آ۔ سنگ آیا سنگ بھتا۔ بھاگاردوڑا

وہ بتا۔ حدتہ جنگل۔ پیالہ۔ چھتاں؟

۹۵ آہا جتنا چور راہیر آندا چتی کیدو دی را بجھنے چا پایا
 کیدو را بجھ دے حق دعا کیتی گھت چور ماں پنڈ نوں اٹھ دھایا
 ہیر آئی کے آکھ دی را بجھنے نوں کڈھ چور ماں میریا سس جایا
 مقبل اپنا اس پکھا مینوں پیاری آکھ دی جیو ہے لوج آیا
 ۹۶ را بجھا آکھ دا نام خدا دے میں دتا کیدو نوں چور ماں چا ہیرے
 تیری خیر ہوئی ساڈوں جس لیا ٹلی دوہاں دے سروں بلا ہیرے
 ایس دج تیرا کجھ بھلا ہو سی میٹھا بول تے خیر کما ہیرے
 مقبل یار ملایا بے رب تینوں شکر دہنتے پیر منا ہیرے
 ۹۷ ہیر آکھ دی را بجھنا جیف کیتو دتو کیدو نوں چور ماں چا میاں
 شور پاشی جا بنیل کجا دیسی ستری کلا جگا میاں
 اک دودھ دے وچلا دیسی کیدو لنگا ہے بری بلا میاں
 دل را بجھ دے بہت وسواس پیا مقبل کے خدا میاں
 ۹۸ ہیر را بجھے حقوں کیدو دا نام شکرے پریشان حیران غمناک ہوئی
 غصہ کھا ئیکے کیدو دے مگر بھتی دوڑ دھپ دے نال ہلاک ہوئی
 وچ راہ دے کیدو نوں جا پھڑ دی گھن چور ماں تہمتوں پاک ہوئی
 گھن چور ماں را بجھ دے پاس آئی مقبل یار دے پیراں دی خاک ہوئی
 ۹۹ مساں مساں کر کے کیدو رات کئی چوک سیال دے پاس اٹھ جاؤندے
 جو کجھ رات نوں ہیر دا حال ڈٹھا۔ قصہ آکھ تمام سناؤندے
 پیریں اپنی جھغل نے کی ماری لہو ہیر تے را بجھ دے نہاؤندے
 مقبل جھغل دی ستیا ناس جاوے منہ کا لڑا نیت سداؤندے

IMPERIAL LIBRARY

لکھن لینا۔ ۵۵ بھنا۔ بھاگنا

۵۵ جیف۔ بُرا

PUNJABI

- ۱۰۰ چو چاک بھڑکیا کیدو دی گل سنگے اکھیں گھریاں ۲ متھے وٹ پایا
نال قدمے رنگ تغیر ہو یا غصہ کھائیکے ہیر دے پاس آیا
کندا ہیر نوں گجکے شیر وانگوں ساووں جم کے تڈھ کلنگ لایا
غصہ تمہیا رہے نہ مقبِلے دا سینے وچ تندور طوفان تیا
۱۰۱ چو چاک آکھدا ہیر نوں جائیکے جی تینوں وڈکے ندی رڑھاوساں میں
ججوری کٹ کے چاک تے جاؤنی آیں تینوں سچ دی گل سناوساں میں
کھڑا چاک دا چھوٹے من کیا نہیں دوہاں دی اکھ چکاوساں میں
خاطر جمع کر پچھے کے مقبِلے نوں کسے غور تینوں پرناوساں میں
۱۰۲ ڈر کے باپ توں ہیر تے چپ کیتی زار و زار روندی اٹھ گئی ڈیرے
جیو وچ کلیلیاں کھاؤندی سی کیدو سنگے دے ہیر ہو رہی ہیرے
ویلا پائیکے رانجھے دے پاس جاندی۔ کندی پا پڑا لایا خیر تیرے
نال بُرے دے مقبِلے بھلا کرنا بُرا آوڑا وچ شعور میرے
۱۰۳ رانجھا آکھدا بھلا ہاں آپ، میرے تیشہ اپنے پتیریں لایاے
چنگا کیا سی مندا ہو گیا میرا ہونی نے عقل گوا یاے
پھل بیسیا سی کنڈا اُگ پیا کیا سماں بانجھ دا آیاے
مقبِلے یار دا کجھ گناہ ناہیں اگے اپنا پھیڑیا آیاے
۱۰۴ ہیر آکھدی فک نہ کریں رانجھا تیری جھور دی بُری بلامیاں
نہیں سنگدی چابیاں سُویاں توں قاضی شرعیے جھگڑساں جامیاں
آپ کٹ ساں نبی پر مول تینوں تتی لگن نہ دیوساں وایاں
آئی مقبِلے دی جاماں اگے شاید حال دا آپ خدا میاں

لے کھڑا خیال • تہ پرناؤنا۔ خادی کرنا بیہنا تہ اکھ چکاؤنا۔ ماروا نالایہ پا پڑا۔ پاپ
تہ آوڑنا۔ خیال میں آنا تہ پھیڑیا۔ کیا بھوا •

- ۱۰۵ ہیر رانجھے دا جیودھراٹے کے جی وداع ہوئیے اٹھ کے گئی ڈیرے
 کیدو ڈھیاں ہیر نوں پیڑ پوندی چلے دس تاں کٹ کے کرے بیرے
 کیدو لنگے دی جھنگی نوں اگ پھوکی ہیر ستیاں مانواں پائے پھیرے
 جھنگی جھکے مقبلا راکھ ہوئی کیدو لنگے نوں رکھیا رب میرے
- ۱۰۶ جس رات سی ہیر نے اگ پھوکی اُس رات کیدو جھنگی د پہہ نا ہا
 مارے رب مے باجھ نہ مرے کوئی سولی چاٹھ دیکھو بھاریں دیو پچھا ہا
 ہونی ہو گئے آن ہونی نہ ہوئی اے بھویں تلج پو بھتی بھویں سودھ سا ہا
 کیدو آئیے جھنگی دا حال ڈھٹا سٹیا مول تے مقبلا سب لا ہا
- ۱۰۷ کیدو آکھ دانڈھے سیف کیتو میری جھنگی نوں اگ لگائیانی
 لہو نہاتی ایں ظالمیں شوہا پیاں دے تیرے جیوتے ہیر نہ آئیانی
 ٹوپی گودڑی دست رومال سٹیلی سنے گنگے بھنگ جلائیانی
 بھڑکی عشق دی مقبلا بھاہ تینوں پانی گھٹ نہ مول بو بھائیانی
- ۱۰۸ ہیر آکھ دی کیدو نوں پیشس تیرے میاں پھیریا اپنا آئیانی
 جیہا کیتانی نال مانیان دے بھو ہتھ خدا تے پایانی
 اک لائیے کسے نہ انب پو پے جیہڑا بیجیا سوئی پھل کھائیانی
 جیہا بجیں تے مقبلا نہیں سوئی آپ رب سچے فرمایانی
- ۱۰۹ کیدو ہیر دی جا فریاد کیتی پوچک سیال دے جانے پاس رویا
 ہیر پھلکے پٹی خیال میرے میرا دستناں جھنگ محال ہو یا
 کندھ یارمی دی بھیج دجھا ئیکے جی کوئی نہیں آرام دے نال سویا
 دھیری سویں نہ مقبلا سون دیوے داغ ویر دا مول نہ لے دھویا

لے ہوگ۔ ہوگ۔ ہوگی۔ لے شوہ۔ بھلا مالس سکین غریب سٹہ سینی۔ نیکروں کے گلہیں ڈالتے کے
 سیاہ دہانے کنڈ بھرا۔ آگ عین نانا۔ عاجز۔ غریب تے کنڈ یاری کانٹے دار جھارڈی۔
 تھکے تھکے رگڑے کاوندھا

- ۱۱۰ چوچک آکھ داکیدو توں جیوشا تیری جھنگلی نوں پھیر بناؤ سائیں
کھان بین دی خبر و وقت لیساں نوں کپڑے نشاں پہناؤ ساں میں
تیرا گیا سوکھل جواب کر ساں سگوں ہو رہی کجھ بناؤ ساں میں
بڈھی ہیر نوں بیاہیکے کسے ویلے تیری عیال مُقبلہ کراؤ ساں میں
- ۱۱۱ رل کے ہیر دے ماپیاں متا کیتا پتے کسے دے ہیر نوں لائے جی
دیندے ہنے لوک شریک ساوَن شہر مندگی کریں مٹائے جی
جنہاں بیٹیاں کواریاں بالغاں نہیں گھریں اونہاں دے پیر نہ پائے جی
کوئی بھلا جیہا خاندان دے۔ چلو مُقبلے عیالوں پچھ آئے جی
- ۱۱۲ چوچک جائیکے آکھدا قاضے نوں میاں ہسیر دا کالج رچا یا نیں
چاول چھڑکے رکھیا پیہ آٹا رنگا رنگ دا دارج رنگایا نیں
سوہنے ساویاں دا کجھ شمار ناہیں زیور بُہت انولٹ گھڑایا نیں
کتھے سنگے دس کھاں ہیر تائیں مُقبلہ تہد توں پچھنے آیا نیں
- ۱۱۳ قاضی آکھ دا رنگ پور کھیڑیاں دی یئوَن نگر می بُہت پسند آئی
ست پیرھئے طالع مند کھڑے دہن مال دی نہیں پرواہ کافی
آج کھیڑے دا لاڈلاناؤں سیدا جس اوسنوں جایا دھن مائی
مُقبل آکھ دا بچو چکا لگ آکھ او تھے بیج لاگی پاندھا ڈوم نائی
- ۱۱۴ باہن سدا نے ساعت پچھنے نوں مجلس بیٹھے لے آئیکے سب بھائی
پچھ کجھ کے جھنگ تھیں گئے لاگی۔ سنگن گھین کے پاندھا تے ڈوم نائی
پہونچے جائیکے رنگ پور کھیڑیاں دے کیتی ہیر تے سیدے کی کو مائی
ڈھول عشق دا نوں سرو جیاے مُقبل لکھی جو رب نے ہوگ سائی

لہ خالہ انشاء اللہ پر ماتا کی کرپا سے تہ کاج۔ شادی۔ بیاہ تہ سوہا۔ منجھ تہ سادا۔ ہنر
تہ، نوپ۔ بے خال۔ بے لاڈلا۔ بیٹا (بیٹا دام)

۱۱۵ شگن کرن دے واسطے سیدھے نوں وچر جلے آن بہا یونے!
 جھولی لڑکے دی شگن دی پشت کر سوروک رو پھیر ڈا پایونے!
 ہو رر رسم رسوم داکم سارا ہتھیں اپنی سب کرایونے!
 ۱۱۶ مقبل ڈونیاں سداں گاؤنے نوں راگے نگ دے ڈھول بجایونے!
 کارج شگن دے کرن توں ہوئے فارغ فکر کیتونے روٹی کھوانے دا
 ہتھ دھوائیکے لاگیاں ساریاں دے اگے رکھیا خرا پنہ کھاؤنے دا
 لگے کھاؤنے کھنڈے چاولاں نوں سُخن کر دے تے بہت ساہنے دا
 کھانا کھائیکے ہو محفوظ راضی مقبل بڑھن اُسمدناؤنے دا
 ۱۱۷ جدوں پھیر بیٹھے مجلس وچ سبھے خوشی عیش دے نال آرام کیتا
 مجلس لائیکے بیٹھے تے سب کھڑے لاگی ٹورنے دا سیمان کیتا
 ست تُنگیاں ریشمی گھن بھاری ہو ر نقد دا ڈھیر تمام کیتا
 اگے دھریونے آن کے لاگیاں دے مقبل بول کے ایہ کلام کیتا
 ۱۱۸ جا آکھیو عاجزی مہر تائیں شیں کیتا ایہ کرم فقیر اوتے
 جا پہونچی ہے سرے دی پگ میری ایس کم تھیں چرخ منیر اوتے
 نہیں ہو وندا مول بیان اوہدا جیکر آوے زبان تقریر اوتے
 مقبل نشاں نے پار اوتارنا جے میرا آسرا نت ہے پیر اوتے
 ۱۱۹ اتو کھیرے نے عاجزی لاگیاں نوں سب اپنے حال دی کہ سنائی
 نیں شساں نوں مول نہ کچھ دتا میری رکھنی شرم ہے شساں بھائی
 لیکے شگن وچ اچھی کھیریاں توں کیتی بھنگ سیالاں نوں اٹھ دھائی
 مقبل خوشی ہو یا دل ماپیاں راسینے ہیر سیال دے بھاہ لائی

لے رنگ پور کھیریاں کھیرے جاؤں کاگاؤں رنگ پر جنہاں ہیر کی لگائی ہوئی تھی لے رو پھیرا ہے
 لے دوا لگی دوا کرے کے وقت جو کچھ نائی برہن کو دیا جاتا ہے +

- ۱۲۰ ہر میاں چندیوں ہیرے مایاں توں پاندہ سد کے ساتھ سد ہاروئے
جو کچھ ہیر توں کھڑیاں بھیجیاسی سکے لکھو دھڑے سد دکھایوئے
میرا سنان آیاں بھر سکے گھاؤں سوہے ڈھول دھراپوئے
دل مقبلے دا چا توڑیوئے گے ہیرے چھری چلاؤئے
۱۲۱ سن ڈھول دا شور سہیلیاں نے کیا ہیر توں چاودہا میوں نی
ون پندرھویں آوسی جج تیری سیہے کھڑے توں توں پنا میوں نی
ہیرے چاک دی یار سد اندی نہیں۔ ٹر سیہے مے مایاں لایمیوں نی
پیارے مقبلے دا کچھ دس ناہیں نقدیر نے بٹھ چلا یوں نی
۱۲۲ ہیر آکھ دی مرد گھایوئی کسی غیب دی چھری چلا ٹیوے
اچن چہترہی چپ چپا تڑی توں جھولی چنگ فراق دی پاٹیوے
سکھی پیچھے تے رائجے بے نال سستی کہی مار کے لت ہٹا ٹیوے
ہیر مال سہیلو مقبلے دا غیر مرماں نال رلا ٹیوے
۱۲۳ کڑا مانی دی ستیاں تھوں گل سن کے ہیر حال توں نہت ہمال گئی
کندی زہر منگوائے کے کھامساں میری اکھی تاں رائجے مے نالی گئی
ایہ حال سی ہیر دا دس ویلے جھتی ترڈ دی وچ میوں جال پئی
ملی ہیر دارنگ تبدیل ڈٹھا مقبل چال تھیں نہت بے حال پئی
۱۲۴ ماں پچھ دی ویکھ کے ہیر تاں تیرے باب کی ورتیا دس ہیرے
ہن منگی رس رنگ پور کھڑیاں مے گھر جائے کے دس تے رس ہیرے
حکم کہیں ہومن کھلونی ہاں بھیت دس مینوں نہت نش ہیرے
مقبل بھور دی پھرے بلا تیری ستیاں نال توں کھیلٹے ہس ہیرے

چندیوں رجھ انگرہ تھ سکے سودھڑے۔ انگ ساک۔ دستار

تھ مال۔ موٹی

- ۱۳۰ تیرے نال نہ بچھینا جاؤندا اے تُوں تاں بُھنیاں رقتاں جانتی ایں
 جیو آؤندا ماں تُوں بولنی ایں حق ادب دا نہیں پچھانی ایں
 جھٹکا کھیڑیاں دا پٹ چوڑ کینو سہراں دے گھڑا چھانی ایں
 مُقبِل دا نمک ناہیں کوئی فیکر تینوں چنگا کھاوندی جوجاں تہی ایں
- ۱۳۱ ماں ہیر توں آکھ دی تے تے فی نہیں آوندی شرم جیا تینوں
 نال چاک دے اکھیاں لایاں فی نہیں مُول جماندی وا تینوں
 اساں پکیاں تے تُوں کھا دیاں نے کتن تَن دا نہیوں پاتینوں
 لذت نال ہنڈاؤندی مُقبِلے تُوں مت رہے ہیرے پچھتا تینوں
- ۱۳۲ ہیر آکھ دی انہڑے میرے فی دھڑوں لکھیا بھلا نصیب میرا
 میں تاں ڈر فی آں غیر دی گل کوں را کھچا چاک ہے خاص نصیب میرا
 میرے درد اکھ علاج ناہیں فضل رب دا ہوگ طیب میرا
 میں تاں گلی نہ جاؤ ساں کھیڑیاں فی مُقبِل ترسدا مرد رقیب میرا
- ۱۳۳ نکلی ہیر دا سخت جواب سُنے چوچک سیال تُوں جا سمجھاؤندی اے
 میاں ہیر نے لاکے بوڑ بدھی چٹی پگ تُوں داغ لگاؤندی اے
 مارکٹ رہی سمجھا رہی بڈھی چالبیوں باز نہ آوندی اے
 دیندی گایاں سوہریاں پکیاں تُوں مُقبِل یار دا نام دھیاؤندی اے
- ۱۳۴ چوچک بھکیا نکلی دی گل سُنے غصہ کھائیکے ہیر دے پاس آیا
 کندا آئیکے بڈھے پنج جتیں ساؤں ہم کے مُدہ کلنگ لایا
 نہیں مُدہ می چاک تے جاؤ نے توں مارسیگا تھاں جو رب بھایا
 روشن نام سیال دا جگ سارے بڈھی ہیر نے مُقبِل اکھوڈ پایا

سہ نال۔ بحث کرنا۔

سہ بڈھی۔ لڑائی

۱۳۵ ہیر آکھ دی با بلا بڈھیا وے تیکوں رقی شعور نہ آجیائی
 مرنا جیو نا داسجھ دے نال میرا سارے جگ ٹوں کوک سنا جیائی
 ۱۳۶ دے رب دے باجھ نہ مرے کوئی اسیں کئی ویری از مایائی
 ہیر اپنے قول تے دیکھ پر مقبل عافیاں تاؤں دھرا جیائی
 چوچک روئیکے آکھدا ہیر تائیں تینوں پوے گی رب دی مار ہیرے
 نیک بخت جیسی دس آؤندی یس ہو یوں بریاں دی بڑیاں ہیرے
 ۱۳۷ ماں باپ دے کسے نہ لگنی ایں آپ ڈھٹا کریں ٹوں یار ہیرے
 مایے مقبل جنہاں نے رنج کیتے ہوگ تنہاں تے رب بیزا ہیرے
 ہیر آکھ دی با بلا عقل گیو بولے دھیاں ٹوں کئی زبان میاں
 پاک دامن بیٹیاں حق کیتے چھڈ جاؤناں جنہاں جہان میاں
 ۱۳۸ ہیرا راجھ دے نال نکاح پڑھیا پنجاں ہیراں نے وچہ بیابان میاں
 غیر شرع دے باب ٹوں من ناہیں مقبل دیکھ کتاب قرآن میاں
 چوچک سیال دی ہیرے نیشا کیتی دڑو وٹکے وقت لنگھاوندا لے
 جل بے کے کوٹھے ہو گیا مارے رنج دے آن نہ کھاوندائے
 نسیان تساں تڑدے رات کئی رنگ رنگ دے فکر دڑاؤندا لے
 ۱۳۹ مقبل چاک ٹوں چا جواب دے چوچک ایہ صلاح ٹھہراؤندا لے
 چوچک آئیکے آکھدا چاک تائیں ایٹھے نہیں شاداوری جا میاں
 اسیں عجیباں ٹوں چروا لیساں بدھ جاؤ تائیں بدھ جا ہو میاں
 بڑھی ہیر ٹوں مدد بدراہ کیتا ڈبیا جھنگ سیالان دانان میاں
 ادے رکھدا مقبل برا سنگیں جس دا کھاویں ہیراں چھاں میاں

۱۴۰ دیگ۔ دیگا دیگی بڑیاں بہت خراب ۱۴۰ دڑوٹ کے۔ خاموخص ہو کر
 لکھ ماننا۔ بھوگنا۔

- ۱۳۰ رانجھے سُنئے اُلا بھڑے پُچھ چکے مے رنگ چہرے واسب کلاوندائے
 رانجھا نظر اوتا ہاں نہ مٹول کر دامنوں بولنے تھیں خرمادندائے
 نیویں دھون کر کے پیاز میں کھودے کوئی گل نہ مٹول دوہراوندائے
 مُقبِل باجھ ملا متان عاشقاں نوں مزا عشق دامنوں نہ آوندائے
 ۱۳۱ پُچھ چاک رانجھے توں بھیاں کھوہ لیاں کا ماں ہو رشتاب سداوندائے
 دس رانجھے دامنوں نہ چل دائے بھوجھان ہو ہیرے آوندائے
 بھیں کھوہ لیاں تیرے باپ ہیرے ادھے نال نہ بھیشا جاوندائے
 ہیرے کس دا چاک سداوساں میں مُقبِل خاطر تلے نہ لیاوندائے
 ۱۳۲ ہیر آکھ دی رانجھے نوں جان میری تیری بندی ہاں چھریں جیونی آں
 میرے مرن تے جے رضامند ہوویں نہ ہر گھول پیا لڑا بیوٹی آں
 میں تاں ہو رہی ہوند ادھیڑنی آں جا ماں عشق نساوے داسیونی آں
 مُقبِل چار بھیں جیور کھ تھاویں مہنت دار شادی تھیونی آں
 ۱۳۳ ہیر رانجھے دا جیودھرائیکے جی زار و زار روندی ماں پاس آئی
 ماتے چاک نوں باپ جواب وٹا ناہیں کیتی سی اس تقصیر کاٹی
 تھا نوں مٹوڑے تاہیں بھلیاں مانساں نوں رب ٹھٹھی ہے جیہڑی ہوکسانی
 باراں برس کیتی مُقبِل چاکری نی حق اس دا دیوتاں اُٹھ جائی
 ۱۳۴ جو کھ ہیر نے آکھیا ماں تائیں ملکی چوچکے نوں بھٹاؤندی اے
 ہاراں برساں دی رانجھے دی طلب ہوئی گندھ مال دی دیوٹی آوندی اے
 بھن جاہ مناووں چاک تائیں ایہ گل سا نوں بھلی بھاوندی اے
 چوچک آکھدا جائیکے سدا یاد نکلی مُقبِلے نوں سدا بھاؤندی اے

لے دھون۔ گردن نہ ہیرے۔ ہیر کے یس ۱۲

سہ طلب۔ تنخواہ۔ سدھنی۔ بھانی ۱۲

۱۴۵ لگی آکھ دی بخش گناہ ساڈا کجھ دل تے مول نہ یاؤ نا میں!
 ماپے پُترن نوں کھ آکھ دے نے نشان کھٹنا تے اساں کھاؤ نا میں!
 اُٹھ سارے ہائیکے بھیان دی ویلے شام دے گھراں نوں آونا میں!
 ۱۴۶ **مُقبِل** مُڈھ قدیم دایا رُٹھا اساں تنتاں نال مناؤنا میں
 رانجھا بھیان چاہنے اُٹھ ٹریا پکھے، میر بھتتا لیکے آؤندی اے
 میر امرن جیون تیرے نال رانجھا سنجی خلق پئی بھس پاؤندی اے
 بھیس آپنے رانجھے نوں میر جٹی پجوری مہر دے نال کھو اؤندی اے
 پیارے مُقبِلے نوں نال ہینتی دے رو رو اپنا حال سناؤندی اے
 ۱۴۷ یمنوں بھتی نوں بہت پتیا نا میں جیون جو گیا سنیں احوال میرا
 کیتا برہوں قصائی نے چاقم اے مَول نہ چھڈ دا خیال میرا
 بھادویں جان نہ جان کیتا تیرے نام نوں جان تے مال میرا
 دامن لگی وی مُقبِلا شرم تینوں متی ناؤ خدا سوال میرا
 ۱۴۸ اک روز رنجھیں نوں تاپ چڑھیا کیا پایاں ہیر نوں جلیکے جی
 خیر رانجھے دی سنگدی میر جٹی اکے رب دے ہتھ اُٹھائیکے جی
 سیر اپنا وار دی رانجھے نوں گھو لیا سب قبیلہ جلیکے جی
 مُقبِل یار سلامتی لوڑنی آں ساری خلق نوں کے سنا لیکے جی
 ۱۴۹ ہیر چوڑیاں بھتیاں وال کھو ہے زاری روو دی رنگ وٹا یا سُو
 نکلیاں پاؤ دی ہتھ مروڑ دی نوں ٹوے صبر قرار نہ آیا سُو
 بھتی گئی پھر رانجھے دے پاس جٹی نال شوق دے گلے لگایا سُو
 تاپ لتھیا مُقبِلا رانجھے دا جدوں میر نے کھ وکھایا سُو

لہ تھی: کھنڈر تہ پناہ تنگ رہا، سندھ

سہ گھو لیا۔ نربان کیا۔

- ۱۵۰ رانجھا اکھدا عاشقاں صاہ قان نوں میرے تاپ دی کجھ پرواہ ناہیں!
 جنہیں 'مڈھ دے یارو سار دتے ڈھوئی ستیاں نوں مول درگاہ ناہیں!
 جنہاں صدق نبوت ایمان تیناں قول توڑنے جیڑ گناہ ناہیں!
 مُقبِل اپنے قول تے دیگ پہرا پر، میردا کجھ وساہ ناہیں!
- ۱۵۱ ہیر آکھ دی ہسل کے جان رانجھائیں تاں پجوریاں کٹ لیاوئی آں
 لکھ قہمتاں شہرتاں جھلتی آں اتے چاک دی یار سداوئی آں
 ادھی رات نوں پیر کے جھل رانجھا تیتھے موت قبول کے آؤئی آں
 جے کر مُقبِل اٹھ کے زہر دیویں مٹھی کھنڈ توں جانکے کھاؤئی آں
- ۱۵۲ بھائی میردا ناووں سلطان جھندا جیلے سیر شکار نوں آٹیا اے
 رانجھا میر سلطان دی نظر پئے اوہدا شرم نے جیو تپا گیا
 فکر کیتا سُو دواں دے مارنے دا لوکاں منستاں نال بٹایا اے
 مُقبِل میر نے رانجھے دا حال سارا ماں باپ نوں آکھ سنایا اے
- ۱۵۳ رکندا میردا بُرا احوال دے نڈھی چالیوں باز نہ آؤندی اے
 آج کل ساڈا تک دھبھاسی ستیاں پیڑھیاں نوں لاج لاؤندی اے
 نال چاک دے جادے گی اٹھ نڈھی دیلا کدی وقت لنگھاؤندی اے
 اوہ نوں کے جہ چاک توں باز آدے مُقبِل اساں نوں بھلی نہ بھاؤندی اے
- ۱۵۴ ددراع ہونیکے رانجھے توں میر آئی ماں لڑن لگی دہڑے آؤندی نوں
 بھیڑی تیتھنی بُرا راہ پھریو رنج ناہیوں چاک تے جاؤندی نوں
 کھیڑا روکے چاک قبول کیتو عسر گزری ہے یار بنڈاؤندی نوں
 مُقبِل چاک داناؤں وسار میرے لڑن درج دی نڈھی کھاؤندی نوں

۱۵۵ ہیر روئی کے آکھ دی ہاں تائیں ساڈے پئی ہیں کیجے خیال مائے
 جس چاک دے منے دیونی این جیون مرن ہے چاک دے مال مائے
 نہیں جاؤ ندامتیا کیسے کولوں جو کجھ لکھیا حل جلال مائے
 قاضی شہر دے ڈھو میکے مقبلے نوں میرے سنیں جوابال مائے
 ۱۵۶ ماں آکھ دی بھڑے تیتے نی کریں چاک نھادیں دا مان کوڑا
 کتھوں پئیں ہار جمیل ہیرے کتھوں پئیں والیاں نھہ چوڑا
 تیرے باپ دیاں جھیاں چار دائے سر جائیکے لیاؤ ندامت کوڑا
 راتیں لیڈا اے اُپر ستھراں دے مقبل سرٹکا اُتے جان بھورا
 ۱۵۷ ہیر آکھ دی منگ ہاں چاک دی نیں دل غیر تے مول نہ لیاؤنی آں
 ستھرا کھجے دالیف تلمائیاں نے بھاہ کھڑیاں دے پلنگ لاؤنی آں
 ونگاں پھنساں چوڑے دی تھاں مائے بدلے تھہ دے لونگ ہنڈاؤنی آں
 دھن بھاگ میرے جس دا کونٹ رانجھا مقبل یار دا نام دھیاؤنی آں
 ۱۵۸ ماں ہیر داسخت جواب سُنکے چوچک سیال نوں جاٹناؤندی اے
 لاگی بیجج کے رنگ پور کھڑیاں دے تروت نجج بلا منگاؤندی اے
 آشوار نوں ڈھکنا کھڑیاں دے کائی گل نہ آکھی جاؤندی اے
 مقبل بار نوں خبر نہ مول ہندی مانجیں ہیر نوں بھہ کے پاؤندی اے
 ۱۵۹ زور آوری بہال کے ہیر کھارے کل وٹنا تیل چوڑا ہائیو نے
 ہیر روندی دس نہ چل دائے آن چکھیاں شگن منائیو نے
 دل خادیاں جانجیاں مانجیاں دے خوشی ہوئی کے ڈھول دھرائیو نے
 لارے لائی کے مقبل رانجھنے نوں آخر چکے دغا کما یو نے

لہ تھاواں۔ آوارہ گرد تھ چاک۔ نوکر خد شکار تھ کوڑا۔ جھوٹا تھ ستھر کھیت کا وہ مقبل
 فصل کاٹ کر رکھی جاتی ہے اور تاج نکالا جاتا ہے۔ چٹائی۔

- ۱۶۰ ہیردھنا دھوئی کے بھن چوڑا پاڑ کپڑے انگ بھبھو ست۔ لائی
 سیاں ہار سنگار کر بندیاں نے بھانے ہیر نامانی دے غمی آئی
 ہڈھی کھاؤنا پیونا بند کیتا کر ٹھکے نے بقتاں باپ مائی
 مقبل کے نہ لگدی ماپیاں دے ہیر دوستی چاک دے نال لائی
- ۱۶۱ جا آکھیا پالیاں راجنھنے توں اج ہیر دی آتوئی جیج میاں
 پچھوں آنکھیں گامول نہ دیو جے اٹھ جائیگی ساڈ ہیرے کچ میاں
 تیرا قول قرار برباد ہویا اٹھ تخت ہزارے توں دج میاں
 ملیں جیوندے جی توں ہیر تائیں مقبل نیک صلاح ہے انج میاں
- ۱۶۲ رانجھا پالیاں توں ایہ محل سُنکے گھر نامیاں دے چل آوندے
 مٹھی نامن توں جائیکے لیا رانجھا رو روا پنا حال سناوندے
 دیکے پنج روپے تے اک ٹنگی من مٹھی دا چا پر چاوندے
 ہیر میل تینوں جوین جاننی ایں مقبل واسطہ رب دا پاوندے
- ۱۶۳ خاطر جمع کر رانجھنا کے مٹھی تینوں ہیر دا میل کراؤساں یں
 کوئی پھند فریب بنائی کے تے تیتھے ہیر توں پکڑیاؤساں یں
 بٹھلائی کے رو برد وہاں تائیں کھانا اک سے تھال کھوڑاؤساں یں
 مقبل یار پیارے دی کچ گوشتے راتیں اک سے جیج دچھاؤساں یں
- ۱۶۴ بٹھلائی کے رانجھے توں پلنگ اُتے مٹھی ہیر سیال تے جاوندی لے
 رانجھے یار ضرور بلانی ایں نی کنی ہیر دے جا سناوندی لے
 ہیر مٹھی توں رانجھے دا نام سُنکے جامے دج نہ مول سناوندی لے
 مٹھی نال بے خبری ماپیاں توں گھر نامیاں دے مقبل آوندی لے

لے کچ۔ لہ کی رکنواری کدیام

سے مٹھی۔ نام نارین۔

۱۶۵ میرا بچھے توں دیکھ کے خوشی ہوئی رنجھے میریوں رد الزام دیتا
 بے خبر ہی اٹھ کے چلیوں نی سانوں چالیاں ایہہ پیغام دیتا
 باراں برس تیری کیتی چاکری نی مژدہ اور تک ایہہ انعام دیتا
 ۱۶۶ مُقبِل نام معشوق دار کھ لیتا ہو رہی سبھو اللہ دے نام دیتا
 میرا کھ دی رنجھے توں جان میری کیسے کھڑے بول الاؤ نامیں
 جمل بل کے کوئلہ ہو رہی بار بار کیوں تہی توں ساونا ایس
 ہائے ہائے مٹھی نہیں جاندی ساں نہیوں لائیے بھرم گوانا ایس
 ۱۶۷ مُقبِل کسے بے درد پڑھایا اے متھا کھٹکے ملہم نہ لاونا میں
 رانجھے ہیرا کھیاں پھر سارا گل لک کے دکھڑا رو یو نے
 سینے اوپروں داغ فراق والا نال منجو آں تل تل دھو یو نے
 ٹکھی بسرے چنگیاں بھلیاں توں چان چک قضیہ ڈھو یو نے
 ۱۶۸ مُقبِل یار دا کج گناہ ناہیں لکھے اپنے مار یو نے
 رانجھا آکھ امیں ہن جاونا ہاں یوں کس کے دیدر رضا میرے
 پھیر جو نڈا رہیا تے بلاں تینوں مرگیاں پناہ خدا میرے
 آخرن دی ذات بے وفا ہوندی اساں ڈھٹی ہے ٹھوک دجا میرے
 سُن راسی آکھیا مُقبِل نے نہیں رتاں توں مہر وفا میرے
 ۱۶۹ میرا کھ دی قول توں پھراں جے میں بُرے حال ہو مراں مردود میاں
 دیتھوں ہویاں سب بے دس گلاں دل وچہ رہنا خوشنود میاں
 گل چو جاواں تیرے پیش کیتا تیرا در کس میرا مقصود میاں
 تیتھوں جیوندی لکھ نہ سوڑ ساں میں مُقبِل سوئی تاں نہیوں ورد میاں

۱۷۰ الاؤ نا۔ بولنا۔ تھ مٹھی دھوکا دی گئی۔ بھول گئی۔

۱۷۱ تیرے ورد۔ دُعا

- ۱۶۰ رانگھا ہیر سیال توں وداع ہو یا زاریں ووند اُٹھ کے گیا سیلے
 مارے نکمراں نے روند پھرے بھوندا چتھے ہیر سیال دے ناں کھیلے
 آہیں مارو اہیر وانا نام لیکے سینے بڑکے برہوں دے گھا سیلے
 مُقبلِ طعام نہ رچدا عاشقاں توں نین نیند نہ آوندی کسے دیلے
 ۱۶۱ رانگھا حال تھیں ہمت بے حال ہو یا رہیا صبر شعور قرار تھوں جی
 سدھ بُدھ جہان وی بھُل گئی مُونہ موڑ یا یا راغیسار تھوں جی
 بنام رسول دے بخش یتنوں منگے رب رحیم غفار تھوں جی
 اُتھا الحق کندا منصور واکوں مُقبل ذرا نہ سنگد اولہ تھوں جی
 ۱۶۲ غم رانجھے دے کلی ہیر ہوئی کیتا رانجھے توں ہیر دے عشق بھلا
 ہو رو دکھتے درد ہزار چنگے پر ایس وچھوڑے توں مرن بھلا
 گھر جائیکے ناں توں ہیر کندی میرے دوتیاں دے سپریا گھلا
 ماٹے میر وچھوڑا دیں رانجھنے تھوں مُقبل رب تھوں پاویں خیر سلا
 ۱۶۳ ملکی دیکھ کے ہیر داشوخ دیدا چوچک سیال توں جانے سمجھا وندی لے
 جو کچھ ہیر تھوں سخت جواب سنیاں اویں آن کے تڑت سنا وندی لے
 دھیاں ہور ناں دے ساڈے دھاڑ جتی مذھی کسے توں وہم نہ کھاؤندی لے
 تھان مارے مُقبلا ہیر تائیں نہیں ڈا ہڑھڑی لیک لو اؤندی لے
 ۱۶۴ دھیاں مارنا وڈا گناہ ہے نیں چوچک ملکی توں آکھ سنا وندا لے
 خونی دوزخاں دے وچ ساڈین گے پکھوتا وندے دقت نہ آؤنداسے
 بھوٹھی ہیر نوں شر راوی ڈہوئی کرساں چوچک رن دا جیودھراؤنداسے
 گھروں اُٹھ کے مُقبلا بنو جھانا گھر قاضی دے چل کے آؤنداسے

لہذا الحق سیں ہوں خدا سے کھلا۔ جوتی رٹوئی ہوئی +

سے ساڈیں گے۔ بٹائے یادیں گے +

۱۷۵ قاضی آکھیا مہرجی خیر سلاو دے دیئے ہی کدھروں آوے ا نہیں!
 کسے نال جھگڑے دا معاملہ ہی صورت حال تے مہر کر او نہ ا نہیں!
 کھڑی شرع دی بات توں پچھنائیں کس گلن دا مغز پچھاؤ نہ ا نہیں!
 ۱۷۶ مقبل کھڑا ہے آرزو مند تیرا آکھ مہرجی کی فرماوند ا نہیں!
 چوچک روئیکے آکھ دا قاضے توں میاں ہیر توں بھلا پڑ ہائیائی
 ٹوٹھ آؤندا بول دی ماپیاں توں اونہوں شرم جیا نہ آئیائی
 نال چاک دے اکھیاں لایاں سو ماں باپ دا بھرم گوائیائی
 کجھ ہٹھ سمجھا کھاں ہیر تائیں مقبل ایہ کی سانگ بنا ئیائی
 ۱۷۷ قاضی قلم دوات منگائیکے جی لکھے ہیر توں ثروت پیغام میاں
 خدمتگار توں سد کے کسے قاضی جا کے ہیر توں دیہ پیغام میاں
 حکم شرع دے بندھی توں پکڑ لیاویں اک گھڑی نہ دئیں آرام میاں
 لکھیا قاضی دا مقبل چاوتتا ہمتہ ہیر دے جا غلام میاں
 ۱۷۸ ہیر ادب دے نال پیغام تائیں پٹم چٹ کے سرے تے چا دھردی
 جا جھکے شرع دے رجوع ہوئی نہیں مار توں گٹھوں ہیر ڈردی!
 کھڑی ہوئی گئے روبرو قاضے دے ہمتہ بخہ کے ست سلام کردی
 رنگ ہیر دا مقبل اسرغ ہو یا ٹوٹھ چوچکے دے ورت گئی زردی
 ۱۷۹ قاضی ہیر توں پکڑیا رقتاں توں توں ایمان دی صفت سنا کھاں نہیں
 وردین ماپے کریں آپ ڈٹھا کس دتی آمت بتا کھاں نہیں
 کھیڑا زو کے چاک قبولی ایں کتھے عقل گئی او فرما کھاں نہیں
 ہیرے مقبلے توں شرماونی ایں گھنڈ کھول کے مکھ دکھا کھاں نہیں

سان ہیر - لفظ خوات - سٹے گو جہ - ارا نہیں کے لٹے

سٹے زقن - ارا نہیں

- ۱۸۰ ہیرا کھدی روئیکے قاضے نوں میاں کہیاں رتیاں چائیاں نہیں
 لیکے رشوتاں کریں خوشامتاں جی گل اپنے پھاہیاں پائیاں نہیں
 رانجھا روز میثاق دایا ر میرا ج کل نہ اکھیاں لائیاں نہیں
 مقبل یاروے نام توں لکھ واری وار سٹیاں گھول گھامیاں نہیں
 ۱۸۱ قاضی آکھ دا چھڑ پترائیاں نوں اوستا دوا آکھیا من ہیرے
 نیک بخت ہو علی کرناں کھیرے دلوں کسر دا جندرا بھن ہیرے
 کی دلتا کھٹنا کھاو ناہیں اکھوا ئیکے چاک دی رن ہیرے !
 محتاج ہے کھاؤنے پیونے دا پلے مقبل دے نہیں دھن ہیرے
 ۱۸۲ ہیرا کھدی قاضیا حکم تیرا اپنے سرے دے زور تے تمساں میں
 پر رانجھے دے نال جو قول میرا سوتاں جیوندی مول نہ بھنساں میں
 نہیں سنگدی بھائیاں سکیاں توں دتار ب داسرے تے بھلساں میں
 مقبل ورجدی تھوں جاگ پواں جگ کسے ماسی رن ساں میں
 ۱۸۳ قاضی آکھ دا شرع تے چل نہ ہی شیطان دے راہ نہ جائے میں
 ماں باپ دا آکھیا من لئے ہیرے گل نہ مول دوہرا سئے میں
 ہیرے حق حلال پکھان لئے جان بچھ حرام نہ کھا سئے میں
 پیارے مقبل جیہاں عاشقاں نوں گھنڈ کھول کے کھکھ وکھائے میں
 ۱۸۴ ہیرا کھدی تاریخ شرع دی ہاں میں تاں متسیا حکم قرآن دارجی
 راہ عشق دا عاشقاں من لیتا قاضی نفس و راہ شیطان دارجی
 رانجھے نال میں اکھیاں لائیاں نے میرا سب قبیلہ ارجا دارجی
 دتاں باجھ غلام ہاں مقبل دی دیوں منیاں قول ژبان دارجی

۱۔ گھول گھانا۔ سدہ جانا۔ قربان، مونا +

۲۔ قبیلہ۔ کنبہ۔ قبیلہ +

قاضی آکھ دایہ سوال میرا ذرا سمجھ کے کریں خیال میرے
 ۱۸۵ شام کون ہے۔ کس نکاح پڑھیا کیونکر ہو یا چاک حلال میرے
 جان مجھ حرام کماؤنی میں تیرا ہوسا برا احوال میرے
 دچہ دوزخاں پاپیکے ساڑیٹیں گی مقبل ٹھٹنا ہوگئیں محال میرے
 ۱۸۶ میرا کھ دی راجھے دے نال پڑھیا پنجاں پیراں نے حق نکاح میرا
 توں تاں حق توں کریں ناحق میاں تیرے نال لیکھا درگاہ میرا
 رانجھا منگ یا درگاہ تھوں جی قاضی راجھے داراہ سوراہ میرا
 ناؤں بنی دے بخشد بندیاں توں مقبل حشر دے روز اللہ میرا
 ۱۸۷ قاضی آکھیا جو میں توں جانتی میں میرے من کہیا اوستاد دانی
 کفر توڑ دے ضد توں چھڑ میرے بھلا ہو لکھیا ہداہ لاد دانی
 دنیا جیونا خواب خیال میرے مر جاو نا راہ ہے آد دانی
 ۱۸۸ مقبل عاشقاں دامن لئیں کہیا روز حشر دے وقت ہے داود دانی
 میرا کھ دی قاضیا کھول گھٹی تیرا حکم مٹاں سردار تھیواں
 میرے چم دیاں جتیاں پہن میاں جے ہیں عذر کراں گنہگار تھیواں
 ۱۸۹ پر ایہ نہ ہوسیا میرا کولوں رانجھا چھڑ کے کھڑے دی نار تھیواں
 مقبل یار دے نال قسار میرا غیر محرم تھیں۔ بے زار تھیواں
 قاضی میرے حال تے رحم کیتا بیٹھ چو چکے توں سمجھاؤندائے
 میرا جاندی بیچ در بیچ ڈاہڑے اہدے نال نہ بھٹیا جاؤندائے
 جھوٹا ہوئی کے روبرو قاضی دے چو چک گل نہ مول دوہراؤندائے
 مقبل قاضی نے صاف جواب دتا جو چک ہو جھوٹا کھراؤندائے

۱۹۰ ہوسیا۔ ہوگا۔

۱۹۱ عقد۔ گانڈہ رشتہ

- ۱۹۰ ہیر بول کے ست سلام کہتے حضرت قاضی نوں شکر گزار ہو کے
مُورے کہے نہ لگدی ماپیاں دے ہتھ دھو بیٹھے لاچار ہو کے
بڈھی کھاونا پینا ترک کیتا اینہاں ماپیاں توں ہزار ہو کے
ہیر دیاہ دیسن انت کھیڑیاں نوں پچھتاؤسن مُقبلا خوار ہو کے
- ۱۹۱ وجہ جنگ سیالاں دے شور ہو یا دیکھو ہیر سیال دی جج آئی
مانجی لین آئے اگوں پنج تائیں دیندے جادو ہائیاں ڈوم نائی
گلیں جانجیادے رنگارنگ جوڑے ترک کی تازیاں دا نہیں انت کائی
شہزادے سوہنے ڈھیر ڈٹھے مُقبِل آکھ دا اوہاں دی دھن مائی
- ۱۹۲ جج آؤندی بڈھیاں لین گیاں رل سکھیاں ہیر دی جج تائیں
جج دیکھ کے بُہت محفوظ ہوئیاں ہیر جھون کے کندیاں دھن سامیں
سیدے کھیڑے نوں کڑیاں نے گھیر لیتا پروار پونداجوہیں چند تائیں
آن اُتری ہیر دی جج ساری ذرا چل کے مُقبلا جھات پائیں
- ۱۹۳ وجن توتیاں دوہریاں توتیاں جی جج دیکھنے نوں جگ آؤندائے
نچن سینکڑے طائفے لوگیاں دے جیو جنہاں توں دیکھ رساؤندائے
خوبصورتاں دا جس راگ سُنیاں کئی مدتاں تاب نہ لیاؤندائے
قدر راگ دا مُقبلا مرو جانے نامرد توں مُول نہ بھاؤندائے
- ۱۹۴ سدوؤمنی نوں شکر دے ملکی کندی نینگرے نوں سدیا کھاں بی
مولی نال چاکھ کھان گھرو نوں رنگ رنگ دے گاؤنے گاکھاں بی
دیوا چھاننی دے وچہ بال رکھو من بھاؤندے شگن منا کھاں بی
دیہ سٹھیاں ڈھول بجائیکے فی مُقبِل عشق دی گل سنا کھاں بی

۱۵ ترک تازی - قسم گھوڑے + ۱۵ لولی - طائفہ - کچنی +

۱۵ رساؤندائے - پلپاتا ہے + ۱۵ نینگر - ٹوٹا +

۱۹۵ مارن چھمکاں گلیاں دین کڑیاں صاحب روپے مسک ہنڈا دیاں نے
 ڈونہی جاتیکے کھڑے نوں سد آند تیل چوٹیکے شگن مناؤندیاں نے
 گھوڑی بیٹھ دیوں، ہیر دُوں کڈھیں نے خوشی نال بھی گاؤنا گاندیاں نے
 مُٹھ کھوٹکے، ہیر نوں پا چھلا مُقبِل بھڑک دئی بھڑکاندیاں نے
 ۱۹۶ جوڑا شگن دا کھڑیاں بھیج دتا سیٹیاں، ہیر نوں چا پہنا دیاں نے
 اج تھ سوہاگ دی تک سوہے کئی والیاں بھابیاں پایاں نے
 ہیر پہن پلنگ تے جا بیٹھی ہو رنڈھیاں پاس بھابیاں نے
 ہیر چودے وچ حیران ہندی مُقبِل رہدیاں دیکھ رضاٹیاں نے
 ۱۹۷ اکھیاں ہوسیا لاناں سب آیاں آپے اپنی سنت بنا میاں
 دیوا عقل دا آن کے ہالیو نے اگے برہوں دی وگدی دایاں
 کڑیاں گھوڑا بھیر ڈالے آیاں مٹھی نائن دے من وچ چامیاں
 لئے پنج روپیڑے روک مٹھی مُقبِل کھڑیاں کرے دُعا میاں
 ۱۹۸ رات پئی تاں سد یا جانجیا نوں آند اکڑماں نوں طعام کھواؤنے نوں
 جانجی آن کے بیٹھے دیوانخی نے لاگی آؤندے شگن مناؤنے نوں
 تھاں پورے کھنڈتے چاولاں دے رکھے یاتیکے جتج دے کھاؤنے نوں
 کھانا کھا جانجی بھر پور ہوئے لگے مُقبِل عقد بناؤنے نوں
 ۱۹۹ دل شادیاں جانجیاں مابجیاں دے بھارا بچے تے ہیر دے سوگ میاں
 بے وساں دا وس نہ چل دئے پیادوہاں نوں لکھ وجوگ میاں
 چٹھی وانگ ترنڈے باجھ پانی اگ لگی ہے برہوں دی بھوگ میاں
 کھیتے دھنڈے لے جاؤسن، ہیر تاہیں تیرے باب کی مُقبِل ہوگ میاں

- ۲۰۰ سیاہ قاضی نوں جانیکے سدا دیا۔ دیندے اوسنوں فرکش کچھامیاں
 قاضی فرخس تے چوڑی مار بٹھایت تھروں ہتھ اٹھامیاں
 سدا دے ہنچ پناچھے واسیدے کھیرے نوں پاس بہامیاں
 مقبل ہیر دا پڑھن نکاح لگا پہلے رب دا نام دھامیاں
 ۲۰۱ تیرا پڑھنا ہے اچ نکاح ہیرے سماں جگے کیا خبر دا رہو نہیں
 ہرسوں اپنے ساوہرے جاؤ سین فی وجہ ڈوڑی دے اسوار ہونیں
 ہیرے رانجھے نوں دیر پنہام کوئی قول اپنے تے وفادار ہونیں
 مقبل یار ملایا رب شینوں ہیرے کدے تاں شکر گزار ہونیں
 ۲۰۲ ہیر آکھ دی سنو سہیلیو فی میں سچ دی گل سناؤ فی آں
 رانجھے چاک دے نام توں لکھ واری وار سٹیاں گھول گھماؤ فی آں
 زبردستی داراہ ہرا لڑائے نال کھیریاں کدی نا جاؤ فی آں
 مقبل بارو چھنیاں جگسیتے پئی کوچ وانگوں کر لاؤ فی آں
 ۲۰۳ سیو کٹھیاں سیس کرکوت میرے لہو نال گنڈیاں اچ دھڑیاں
 سُرماں اکھیاں دے دچ خاک گھتے رہے نین نمائی دے نال جھڑیاں
 سیو بس ناہیں طوق گل میرے بانہی ہین ہتھوڑیاں ہتھ کڑیاں
 کوئی مقبلے نوں یتھے سدیاؤ نہیں رانجنے دے پاس جاکھڑیاں
 ۲۰۴ حرف شروع دا قاضی نے یاد کیتا قصہ درد دا چا بھلائیو نے
 سیدے کھیرے نوں لیا نیکی وئی مجلس پاس قاضی دے جا بھائیو نے
 قاضی ہیرے سیدے دا عقد بٹھے نیت خیر نوں ہتھ اٹھائیو نے
 مقبل سید نوں پاس بہانیکے جی شکر حق دا چا بھائیو نے

۱۵ کروت - آرا

۱۶ جھوڑیاں

۲۰۵ دوشاہ ہوتے اک وکیل کر کے بھیجے ہیر دے پاس پھراؤ نے توں
 ادل پڑھ بسم اللہ تے پنجے کلے لگے صفت ایسا سناؤ نے توں
 دل جان نہیں ہوئی کہ بہت راضی شرطوں دسدے بیان بتاؤ نے توں
 ۲۰۶ **مقبِل** ہو وکیل تے شاہ دوویں گئے ہیر تے شرع منائے توں
 وکیل جا ئیکے ہیر دے پاس بیٹھا گروے بیٹھیاں چاہیاں تاہیاں نے
 کئی بڑھیاں تے کئی روپ بھریاں ہو رڈو منیاں دین دوہائیاں نے
 کئی نامناں تے کئی ڈونیاں نے کئی دیکھنے دے چا آیاں نے
 ۲۰۷ **مقبِل** ہیر دے پاس وکیل بہ کے گلاں شرع دیاں آکھ سناہیاں نے
 ہیر کے وکیل توں سنی میاں میں تاں سچ دی گل سناوئی آں
 پہاں پیراں نے بنھیا عقد میرا دے قول تے سچ کساوئی آں
 رانجھے نال قدیم دی دوستی اسے رت رب داسکر سناوئی آں
 ۲۰۸ کھیرا کیتا قسربان میں **مقبِل** توں میں تاں جھوٹ ڈرا لاوئی آں
 غتھے ہو وکیل بھی آکھ دئے دھیاں بیٹیاں واکر تہج ہیرے
 پچوچک باپ سلطان، سچ سکا بھائی ملکی ماں دی رکھیں توں بچ ہیرے
 خیال دل نہیں وور کر جھوٹھ دا نہیں پڑواسب سیالاں دا **سچ** ہیرے
 آو اسطار رب رسول دا ہئی کیا **مقبِل** داسن اج ہیرے
 ۲۰۹ ہیر دھیں جواب وکیل تاہیں کیتا سچ قبول توں نہ میرا
 میں تاں اپنے سچ تے رہاں قلم محرم دل دار رب اللہ میرا
 ماں باپ دے نال کی غرض میںوں اٹھ گیا تمام درگاہ میرا
 کتھے کھیا **مقبِل** داس میںوں دوجی وار جو پڑھیں مکاح میرا

۱۰ کج - ڈھانپ +

۱۰ وساء - اعتبار +

- ۲۱۰ اٹھ آیا وکیل نمونہ بھوک ہو کے ہیر دتا جواب ہے صاف میاں
 باجو پکے نوں ادھا کھائے ہیر بول دی لام سے کاف میاں
 زہر دے کے چھنا وید کولوں کس دسیا ایہ انصاف میاں
 مقبل ہیر تے رانجے داعی بستیہ کیتا رب رحیم صاف میاں
- ۲۱۱ ادکھے ہوئی کے سب سیال آئے بیٹھ مصلحت اک پکا آئے جی
 کتے کھوہ پے زہر کھامیٹے وطن چھڑ کے بھرم گنوا آئے جی
 گلن پا پلا کرے جا بقت اگے ہیر دے سیس نوا آئے جی
 جے اس نے بھل وگاڑیا اے مقبل رب دا واسطہ پائے جی
- ۲۱۲ جا آکھ دا ہیر نوں مہرچہ چاک جی کھیڑیاں دی بیٹی آئی کے نہیں
 کہے باپ دے لگ توں بندھنے فی شرم رکھ توں پیر منائے کے نہیں
 روشن نام سیالوں دا جگ سکے کیوں ڈووبنے کھوہ پائی کے نہیں
 آمنے آکھیا مقبلے دا دل وچہ توں رب دھیائے کی نہیں
- ۲۱۳ ہیر بول دی متھتے پا پیڑا می سن لے جواب توں باپ میرے
 کیاں کریں تو آ نصیحتاں دے نہیں آوندے سخن پسند تیرے
 رانجے نال میں بھیجڑے شتری توں عقد بندھ گئے پنج پیر میرے
 مقبل رانجے دے نال پیا ریرا نہیں مول پسند قبول کھیڑے
- ۲۱۴ جی چاک لٹکے آیتا قافے تے مسیر گل نہ مندی مول گانی
 پک لہکے زمین دے نال مادی ہتھ مار کے آکھ دا پنج جائی
 رو کر دی لے کھیڑیاں جانجیاں توں بہرہ دستی چاک دے نال لانی
 کوئی نیک صلاح توں نہس میاں مقبل آیا ہاں پچھے تہہ بھانی

لہ کائی۔ کوئی +

لہ مٹے بھوک ہو کے۔ شہر مندہ ہو کر +

قاضی آکھیا چو چکاسن بجائی باجھ دغے نہ ہودسی کم تیرا ۲۱۵
 اوہ فقہ اصول لے خوب واقف نہیں آکھیا کجھ بسند میرا
 نگلاں نال نہ آؤندے وارے اوہے ناحق دا کرنائے توں بھیرا
 مقبل لگے آکھیا بُرا اوہوں بے اختیار ہے ریشق نے پایا گھیرا
 بچو چک آکھ دا قاضیا ظلم کیتوہ تو تڑت جواب تیں روک میاں ۲۱۶
 میرا آکھیا مول نہ من دی اے دین ہننے ساڈھے لوک میاں
 دو بھوٹیاں آئیکے لوں تیتوں توں تاں ہیر توں جائیکے روک میاں
 ہویا مقبل کھیرا بے زاریتوں جتھی کا بچے درود دی نوک میاں
 قاضی لو بھ تھیں بہت خوشحال ہویا جامے وچہ نہ مول سما میاں ۲۱۷
 رب قاضی داسلے ایمان کیتا زر باجھ نہ کوئی پرچا میاں
 زر چا فولاو توں نرم کردا زر باجھ نہ کوئی آشنا میاں
 مقبل دین دینا زر لوڑے جی زر باجھ نہ بھین بھرا میاں
 قاضی ہیر توں جائیکے آکھ وائے نہیں آوند اشتم جیا تیتوں ۲۱۸
 پنج کھیریاں دی ہوسے آبتی نہیں مول جہان دی وا تیتوں
 ہیرے حق حال نہ کھاؤنی اس کھیا کس حرام کا تیتوں
 ہیرے چھڈ غیاں توں رانجھنے دا مقبل دیوے گا نہیں سزائیتوں
 ہیر آکھ دی قاضیا کریں توبہ ناحق دا جھوڑنا پاؤ تا میں! ۲۱۹
 ہیر کھوہ کے رانجھنے یار کوں کھیرے نال نکلیں پڑھاؤ تا میں!
 نہیں ڈر دا تیں رب مے خوف کوں دھیاں بیٹیاں مل دھراؤ تا میں!
 ہیر کرے توبہ ایہاں کھیریاں تھوں مقبل کا س مے لئی اکاڑ تا میں!

۱۵ سب - خالی

۱۶ جھوڑنا نہ جھگڑا

- ۲۲۰ ہیر آگہ دی قاضیا بُرا کیتو کی وٹنا ایس جہان توں جی
ایس شرع توں اساں توں عذر ناہیں جو کچھ لکھیا دیکھ قدآن توں جی
روز حشر ہوساں دامن گیر تیری نہیں ڈواں گی ٹول رحمان توں جی
مُقبل نہیں خدا دا خوف تینوں کیوں لندا ہے ایمان تھوں جی
- ۲۲۱ سُن ہیر دا صاف جواب قاضی لاچار تے بہت حیران ہو یا
پنجیں کپڑیں قاضی توں اُگ لگی لے غصے دے نال بے جان ہو یا
گھر گھیرے دکھاں دے فکراں رکھائے گہرونی بُت غلطان ہو یا
کیا من لے آکھیا ہیر تائیں جانی مُقبل نال احسان ہو یا
- ۲۲۲ قاضی بخش خدا دا واسطہ ای کیا پایا ای آن تاق حق جمیل شہ
رانجے یار دے نال میں ریت ری سب جاندا اُنگ تے ساک میرا
چُپ کر زبان دُش بند کر لے نہیں من دی آکھیا ٹول تیرا
مُقبل نہیں نصیحتاں کم میرے یمنوں پایا ای عشق نے آن گھیرا
- ۲۲۳ قاضی نے جواب تے اٹھ ٹڑیا جا جو چکے توں سمجھا وندا اے
درد شاہ تے اک دکیل کر کے تاق دا عقد بٹھا وندا اے
دردا ٹول نہ خوف خدا دے تھوں جان بجھ کے دغا کدا وندا اے
آگہ مُقبل لایکھ درگاہ دے دُش کون جتیا جو مشا وندا اے
- ۲۲۴ اک بھور تازی سر دیا خاصہ سوروک رو بہر ا پایو نے
نال پنج سے روک انسام دے کے من قاضی دا چامنا رو نے
سرخ اشرفی پنج سے روک ٹیکا دونا ایس تھیں ہر بخا رو نے
اُجو کھیرے توں لمن ہمایاں جی مُقبل میر توں بٹھکے لائیو نے

۱۵ جیڑا - جگر ۱ +

۱۵ رت رہی محبت کرتی ہوں +

خوشیاں مان مے تے کرے عیش عشرت کیتا آپ نافضل خدا میاں ۲۲۵
 ہو ر لاگڑی پاتڑی خوشی ہوئے جنہاں جی دے وچہ سی چا میاں
 او نہاں کئی رو پئے سن روک پئے ہو ر لوکاں تھیں مومن سوا میاں
 مستقبل چھڈ خیال توں لاگیاں دا گل قاضی دی آگہ سنایاں
 قاضی نال سرار جو کیتا چوک دو مجھیاں خوب منگاؤندائے ۲۲۶
 دو مجھیاں قاضی دے رکھ اگے پھیر اپنا حال سناؤندائے
 تیرا ہویا غلام نہیں باجھ وٹاں دیج نشیں جے شاں نوں بھاؤندائے
 مستقبل کیتا احسان جو نال میرے ساری عمر نہ مول بھلاؤندائے
 خاطر جمع کر سوتے نے منیاں تے لاء دیکھ اندیشاں سب بھارا ۲۲۷
 اچو کھڑے نوں بلن بد ہائیاں جی بھا رائجھے تے ہیر دے پیا دھاڑا
 ڈھاڑی کاؤندے راگ سناؤندے نے ٹکے وند کنگالاں نوں کیتی وارا
 گوہن بکے کھام پکاؤندے نوں مستقبل کھاؤندے آیا جگ سارا
 جس رات سی ہیروی پنج آئی اس رات رنجھیر دے بھکھ کئی
 پاؤل کھنڈتے گھیر پئی خلق کھاوے رائجھے پاک نے مول نہ پان چئی ۲۲۸
 وچہ بیلے دے بھیاں چا داسی کٹ چوری لے آندی ہیر جی
 بھار عشق دا مستقبل بہت لوکھا منزل باجھ جیوں راہ وچہ پنڈستی
 ہتھ جوڑ کے بنیتی کرے رائجھا کیسی کیتا توں ساڈے نال رتا ۲۲۹
 باران برس میں جوگ کھایا اے ہویا ہو ر قسیر دا حال رتا
 ککھائیے پئے نے کھیریاں دے لیاٹ اسٹاڈا مال رتا
 بحر عیشی ہوا مستقبل کھلا کھلا کھا باہوں پکڑ کے جھب بھولان رتا

۱۔ ڈھاڑی - ڈہڑ بجانے والے ۲۔ ڈھڈا یک قسم کا ڈابرو ۳۔

۴۔ کوہن - مارنا - ذبح کرنا ۵۔ کھ کھک - فوج ۶۔

- ۲۳۰ اٹھے ہر رندی ہیر پاس میرے تھن پیا دھوڑا کال میٹوں
کمان میں دی رچا نہ باجھ اوہ کے دسر گئے نے سب خیال میٹوں
کدے ہووے جے کرم خدا داجی ہیر لیگی شوق دے نال میٹوں
دیکھ کڈھ کے مقبلہ نال میری کدی ہوو یگا، سیر وصال میٹوں
- ۲۳۱ اک غیب تھیں آن آواز ہوئی خاطر جمع کر را بھننا جھور ناہیں
تیری قسمت نے دچہ ہے ہیر لکھی ایہ گل ہے سچدی کوڑ ناہیں
پنجاں ہیراں نے کیتا اے کم تیرا گل کھیریاں دی منظور ناہیں
ہیر مال ہو رہی رنجھیرے دی ایہ رب توں مقبلہ دور ناہیں
- ۲۳۲ زوریں پکڑ بھائیوں نے ہیر کھارے ہتھیں، دوتے بنخ کے حسب گمان
ہیر رندی نوں پائیوں نے ثرت چوڑا رکھیں شرم نوں قسدا مہرباناں
نیدے کھیرے دے پاس بھائیوں نے کیتا ظلم حرامیاں پشیمانان
روز تیرے چوچکے کھٹ رکھی مقبلہ داج دیتا سارا کارخانان
- ۲۳۳ اکی جھوٹیاں، ہیر نوں داج دیتا نقد جنس دا کجھ شمار ناہیں
سیدے کھٹے نوں ملن دو ہائیاں جی رانجھے ہیر نوں صبر قرار ناہیں
سُجھاں یارا توں یار چھوڑا دئے ہوو فلک توں کوئی درکار ناہیں
بنی کٹنی مقبلہ بندیاں نے تقدیر دے نال - تکرار ناہیں
- ۲۳۴ ہیر بیڑھیاں پٹکے وال کھوہے رندی دچہ سیالاندے دھوم پائی
تھیں دیندیاں حال نہ جاندیاں نے دجا دیاں جیو دی گل کائی
زورادری حرامیاں ظالماں نے دچہ ڈولی دے بندھ کے ہیر پائی
مقبلہ حال تھوں جے مال پٹی جدوں کھیریاں آئی کے ہیر پائی

اے گانا - کنگنا جو ہر سوچ شادی کلائی پر باندھا جاتا ہے +

مارکٹ رہے سوئے ٹٹ پے بھیاں کھڑیاں تال نہ جانڈیاں نے ۲۳۵
 ٹول چرن نہ گھاسنہن پانی مارے دگھ دے بھت رڈانڈیاں نے
 ہیر آکھ دی ہاں توں کول سکے بھتیں چاک بغیر نہ جانڈیاں نے
 اگے مقبلے دے شیں ہک دیو آپے جانڈیاں ڈہل نہ لاندیاں نے
 نکلی جا کے چاک توں ڈھونڈھ آندا کنندی ہیر توں جا پچاونا نہیں! ۲۳۶
 تیرے باجھ نہ بھیاں جانڈیاں نے نہیں کم ساڈا، اٹکاونا نہیں!
 ساری غسرجیوں نیکیاں کیتییاں نی توں اج بھی کرم کاونا نہیں!
 میرے اوگناں دا کجھ انت تاں مقبلے مڈھ ہی پار لنگھاونا نہیں
 سنی لکی دی بنتی راجھنے اکھیں شرم پٹی دل مر آئی ۲۳۷
 کھونڈی چک کے ہیر دے نال ٹریا چوڑ چکڑ نہ رہی سو ٹول کاٹی
 گمراہجے دے بھیاں اٹھ پڑیاں وج چاک لوکاں کراماس پائی
 آہیں ماردا ہیر دے نال ہویا مقبلے دنجھل دو دے ہل دا ہی
 راہ جانڈے اک تھاں بیٹھ گئے جیو لوڑ باسیل شکار تاں نہیں! ۲۳۸
 بے گھوڑیاں تے اسواں ہوئے مارن ہرن پچھڑے روڈکار تاں نہیں!
 پاس ڈولی دے چاک توں چٹ پونے نالے آپنے چار کھار تاں نہیں!
 ہویا قصل تے ہیر دا والا مقبلے ٹی سنگ ہو یا رتاں نہیں!
 اوکھے سدا ہیر نے راجھنے توں وج ڈولی دے بیٹھ توں آسیاں ۲۳۹
 تیرے منے اساں قبول کیے نہیں ٹول کسے توں شرما میاں
 اینہاں دوتیاں دے رب نامس کرے نال مدق دے ہتھ اٹھا میاں
 مقبلے جیوندے جی گل لائیتوں میرے جیودی اگ بچا میاں

۱۵ چادر چکڑ۔ بھگڑا۔

۱۶ پاہڑا۔ مارہ سنگا۔

۲۴۵ مالاگلے دی ہیر نے توڑ سٹی خاطر یار دی پھند جاؤندی اے
 مالاگلے دی ٹٹ کے کھنڈ گئی کائی گل نہ آکھی جاؤندی اے
 کندہ پاک دی نہیں تقصیر کائی تقدیر نہ دیوئے آؤندی اے
 پیکا آدمی جانکے سدیا سی **مقبِل** اوپری تھاؤں شراوندی اے
 ۲۴۶ مالاگلے نوں پاس سدیا میں نہیں اوپرا پیکڑا چاک میرا
 لائی ایسوں کسے نے چپٹی پھل دی زہر کھامرساں ایہوواک میرا
 سانوں عشق مجازی دی چاٹ پیاہیں تولا جاندا عشق ہے پاک میرا
 نال چاک دے فیض چروکنا ہے **مقبِل** جاندا انگتے ساک میرا
 ۲۴۷ کھیرے رانجھے دے کھڑیوں باز آئے شنگے ہیر دا سخت جواب میاں
 چلے اٹھ کے رنگ پور کھیریاں دے اوہ تاں بھلی وانگ شتاب میاں
 نعمت ہیر دے دوستیوں پاک ہوئی ہو یا رانجھے دا پاک حساب میاں
 ہوئے منزیں رنگ پور کھیریاں دے **مقبِل** آنکھ اناں حجاب میاں
 ۲۴۸ پانی وار کے چھتے دے وچ پیتا سنس ویکھ کے بہت نہال ہوئی
 جیہا پت سی رب نے نوہ دتی دیکھ دوہاں نوں بہت خوشحال ہوئی
 اک مہر روہیرے پنچ دتے سرچکے خوشی کمال ہوئی
مقبِل کما کچھیاں جیواندر ہیر حال توں بہت بے حال ہوئی
 ۲۴۹ سہی آکھ دی بھابھے ہو راضی تیرے نام توں جلے ننان واری
 اکھاں کھو لکے ہیر نے نظر کیتی بھس گیا شعور تے عقل ساری
 رنگ زرد ہو یا ڈو گئی سرخی درد دکھ دے نال پچھاڑ ماری
مقبِل عشق رنجھیٹے ۱۰ وچ سینے لا گیا بے خبر ہی تیر کار علی

۱۰ ننان - نندر - خاوند کی بہن *

۱۰ کاری - سخت - کھلک *

- ۲۵۰ پُوری گٹ تیار کر کھڑیاں نے وڈی سب بسیلڑے خویش تائیں
جو کوئی بوہے تے آیا نہ گیا خالی راضی کیتا کنگال درویش تائیں
جتنی چیز سامان سب ویاہ داسی خوشی ہوئی تمام دل ریش تائیں
مُقبل اور تک ہو یا ویاہ چنگا مولا دتا اے رزق ہمیش تائیں
۲۵۱ سستی ہیر دے پاس لے گئی پُوری گھبھو کھنڈ تے میوار لائیکے جی
کرے بنتاں عاجزی پوے پیریں ہیرے کھاہ کھاں رب دھیلے کے جی
تیرا فکر اندیش طر دور ہووے سیدے آندی اے توں پر نلے کے جی
مُقبل ہیر نہ کھاؤندی مول پُوری جان پہونچی اے بیاں پر لے کے جی
۲۵۲ رات پئی تاں ہیر وضو کر کے پھیر فصل نواز گزار دی اے
دُعا مانگ کے اپنا حال آکھے بیٹھی لکھ دچار دچار دی اے
رکھیں شرم جیاؤں رب میرا دچہ دل دے ایہ چتا دی اے
رکھیں ایہ ایساں توں پاس میرے مُقبل ہیر رنجیڑے یار دی اے
۲۵۳ تیل چوٹیکے پلنگ وچھائیوئے سیدا ہیر دے نال سواوئے توں
باہوں پکڑ بہانیاں جاسیاں گلّاں کر دیاں من بہچاؤئے توں
بیڑے بان دے چوکے مُشک بُنتا سیدا لیاؤندا ہیر دے بھاؤئے توں
سستی ہس کے بول دی مُقبلے توں رکھیں شیرنی ہیر دے کھاؤئے توں
۲۵۴ سٹی نائن بھی آکھ دی ہیر تائیں اُپر پلنگ دے جائیکے سوں ہیرے
لاہ کپڑے اپنے رکھ سارے اٹھ سیج وچھائی کے سوں ہیرے
نل دٹنا ہار سنگار سارا ہوو مُشک لگائی کے سوں ہیرے
مُقبل سیدھے یار پیارڑے توں نال بہک جے لائی کے سوں ہیرے

لہ دل ریش - غمگین - رنجیدہ - ۵۵ پرتائیکے - بیاہ کر کے
۵۶ مہرہ - سوگی - داکھ +

۲۵۵ مٹھی ہیر جاں جائیکے پلنگ اونٹے بچوں لگا اے سیدے دادا میاں
 لاچار بہت حیران ہو کے آیا پلنگ تے قدم اٹھا میاں
 جتنی لاہ کے پلنگ تے پیر دھردا دل اوسدے وچہ سی چا میاں
 گئے بیچ گئے پیریں موج ہوئی مقبیل کردا سی ہائے لے ہا میاں
 ۲۵۶ پیر رنج گیا نہت درد ہووے لوک آؤندے سیدے دے دیکھنے نوں
 اک بول دے گھٹ کے پیر بھو اک دین صلاح پیر سیکھے نوں
 لمن تیل تے اٹ داسیک دیون وید آوندے تے دارود سنے نوں
 دعا ہیر دی رب قبول کیتی کڑیاں آوندیاں مقبیل ہتے نوں
 ۲۵۷ مٹھی جائیکے رانجھے نوں خبر کیتی ہیر اکھ دی سہم نہ کھامیاں
 رب کیتے تے کم آسان ساڈے دشمن ہوئے نئے سب تباہ میاں
 تیرا لمن ہویا ہن بہت اوکھا اٹ تخت ہزارے نوں جاہ میاں
 جیوندے رہے تاں ملاں گے مقبیلے نوں مر گئے تاں حق پناہ میاں
 ۲۵۸ مٹھی آکھ کے گل پھر دوڑ آئی او ہنوں پچھتے سی کم ضرور میاں
 لسی منڈی کھڈا ونڈی ہیر تائیں نال سیدے دے ہو سہو میاں
 آیاں ہو اکھیاں سب رتاں ہر ایک سی شکل دی خور میاں
 مقبیل لاہ چھلا وچ نقال پایا ہسی لسی دے نال بھر پور میاں
 ۲۵۹ اک دھڑا ہیر بیٹی اک دھڑا بیٹھا سیدا اک دھڑا تھناں تے پایا آن کھیرا
 نالے ہس دیاں کھڈیاں گاؤندیاں نے پاس ہو اکھیاں کرن جھیرا
 پیاں وکھدیاں مور تاں وانگ سبتھے چھلا لیاؤندا ہے پہلے ہتھ کھیرا
 مقبیل آیا چھلا ہتھ ہیر دے جی پشیمان خوار ہی ہویا کھیرا

لہ لسی منڈی - کنگنا کھیلنے کی رسم +

لہ دھڑا - طرف +

- ۲۹۰ دو جی وار انگوٹھی پھیر پائی سیدا ہو بیٹھا خبر دار میاں
اکھیں بیٹھ کے ٹول نہ جھاک دے پیر پھیر ہوئی ہشتیار میاں
پچھوں ہوئی کے سیدے دے پیر جتی ہو بیٹھی اسے پیر تیار میاں
بسم اللہ کر میرے ہتھ پایا لیا ئی مقبلہ دوسری دار میاں
۲۹۱ تریجی ویر روہیڑا روک پایا سب رتاں نے میر دے خیال ہو کے
ایہو وار ہن دی ہے آ میرے کھینڈ ہس ٹوں سیدے دے نال ہو کے
نال حکم خدا دے کڈھنا سو میر اٹھ کھلوتی خوشحال ہو کے
جد ہا لاگ رو پیاسی یا اوس نے مقبل سیدا گیا بے مال ہو کے
۲۹۲ نائن کھڑیاں دی اٹھ آئی فجرے سر پیر دا کھول نلھاؤ نے ٹوں
میر کے ڈوری ٹوں پاس رکھ دی وال کھول دی اے وہیں پاؤ نے ٹوں
پانی گرم کر لے بھانڈا دھرے اگے دھوون واسطے میل اٹھاؤ نے ٹوں
مقبل قید فرنگ دی میر ہوئی جیو لو چدا کوں چھڈاؤ نے ٹوں
۲۹۳ دھنا گھول کے چھٹے دے وچہ آندا جاؤ دمنی میر دے پاس دھری
لے تیل نے راگ سناؤندی اے گل ہنس کے میر دے نال کر دی
سینے وچہ فراق بنی را بجھنے والے واسطے گل نہیں ٹول کر دی
کے مقبلہ کر علاج کوئی میری جان عذاب توں ہٹی ڈر دی
۲۹۴ ہتھ پکڑ لیتی کنگھی ڈومنی نے وال واسٹے ٹوں اوہ تیار ہوئی
کنگھی واہ پھیل لگاؤندی اے مشک عطرے بھت گلزار ہوئی
خوشبو اڈی سارے بگیر اندر عشق مشک دی بھت بیمار ہوئی
ٹونہ چکیا چند دے وانگ مقبل صورت میری اپر اپار ہوئی

۱۔ انگوٹھی۔ ۲۔ مندی۔ ۳۔ فرنگ۔ ۴۔ اہل یورپ۔ ۵۔ لکیر
۶۔ اپر پار۔ ۷۔ لاشال۔ ۸۔ سب سے بڑھیا۔

۲۹۵ سرگند کے موڑی ہاؤنڈے نے موہن مالڑی گلے دے وچہ پانی
 چوہنپ کلی تے تختیاں ہو رمالا ہنس ہار جمیل سنگار لائی
 ہتھ کنگنا تے باہیں لال چوڑا سُرے اکھیں دے وچہ بہار لائی
 ۲۹۶ **مُقبِل** رات دا ہويا سیمان سارا خاطر سیدے دی بہت پسند آئی
 لاگی سب اکھڑے ہوئی کے جی لگے سیدے توں آپ نہاؤنے توں
 نہا دھو پو شاک لگا بیٹھا ماں واری صدقے جاؤنے توں
 لوگ اتھو توں دین دو ہائیاں جی ڈھاڈی آؤنڈے راگ سناؤنے توں
 مدد میر دی آئے نے پیر پئے **مُقبِل**، میر دا جیو دھراؤنے توں
 ۲۹۷ ڈاہ پلنگ وچھا ئیکے پیچ اوتے سیدا ادھ کے ہیر دے پاس آیا
 لاہ کپڑے سب پوشاک ساری جچی لاہ کے پلنگ تے پیر پایا
 رمال کھو کے شیرینی دھری اگے پلا ہیر دے کھ توں لاہ چایا
 بھل گیا شور تے ہوش سارا **مُقبِل**، ہیر توں سیدے نے ہتھ پایا
 ۲۹۸ غصے ہوئی کے سیدے توں، ہیر آکھے میری بیٹی توں نہ ہتھ لایاں
 کر دھو نمازیں پڑھ لوں گھڑی اک توں بیٹھ استا میاں
 ذرا صبر کر کے ایتھے ٹھہر جائیں نہیں خوشی چاہے جتھے جاہ میاں
 ۲۹۹ **مُقبِل** ہیر دے جیو توں بنی اوکھی کرے یاد خدا دا نام میاں
 کر کے دھو نماز شتاب پڑھ دی فارغ ہوئی کے بیٹی بہت کر دی
 غم سول تے دکھ ہزار درداں پیڑنت کیلجے دے وچہ جردی
 رہا رکھیں توں شرم جیا میرا ایناں ویریاں توں میں تاں پئی ڈردی
 رہا لئیں جھڑا توں **مُقبِل** توں نہیں ویڑا کسے میں اچ مردی

۱۔ تختیاں پڑیاں + ۲۔ (چک ۳) عقل ۳ (کو + استا بمعنی ٹھیر
 ۴۔ و عاجزی -

۲۷۰ سدا پنگ ۲ آ دراز ہو یا غم نگر اندیشہ ۱ دور کیتا
 باہوں پکڑ فرشتیاں پنگ لیتا ہڈ پسلیاں بھن کے چور کیتا
 اکوٹ ضرب لگائیکے کھری ڈاڑھی سولی چاہڑ مانند منصور کیتا
 ہن آئیائے مقبلہ پیش تیرے کسے وقت جو کوئی غور کیتا
 ۲۷۱ توبہ توبہ پکاردا اٹھ بھٹکا ہائے ہائے کر چدیاں گھریں آیا
 رہیا عقل شعور نہ مول میرا بدوں میرے پنگ لے پیر پایا
 پچھو تاؤندا وقت وہاڑے نوں بدوں میر نوں جائیکے ہتھ لایا
 ایہہ میرے حق رنجھٹے دامتقبل حکم درگاہ حقین ایہہ آیا
 ۲۷۲ ہستی آئیکے پچھ دی میر تائیں کس مار یا سیدے قوں دس کھاں بنی
 میں تاں آئی ہاں واسطے پچھنے دے گھنڈ کھول میرے نال س کھاں بنی
 گل اپنے دے دی دس مینوں خوشی ہو گھر کھڑیاں دس کھاں بنی
 کر مشکر ندادا بہت میرے سیدے مقبلے قوں مت لں کھاں بنی
 ۲۷۳ میر اکھ دی سستی قوں قسم سستی میں تاں سجدی گل سناوئی آں
 مینوں خبر ناہیں ایس کم دی جی میں تاں قسم قرآن دی کھاؤئی آں
 میں تاں اٹھی ساں پڑھن نماز تائیں مینوں کھول بیان سناوئی آں
 پنگ پیا خالی میں تاں آستی مقبل جھوٹ نہ ذرا و ہاؤئی آں
 ۲۷۴ دن دوسرے تیرے سب کھڑے کھٹے ہو بیٹھے پھیر آئیکے جی
 کر جمع سیالاں دے سب لاگی لئے اپنے پاس بلائیکے جی
 دتی روک وڈا لگی کھڑیاں نے وداع کیتے نے سب یاسیکے جی
 مقبل جھنگ سیالاں نوں داں ہوئے پینڈا کٹ ہو پچھے گھریں آئیکے جی

لہذا اک ۲۵ خدا ۳۵ د نٹھا ۵۵ د کلائی
 ۵۵ ذروا لگی۔

۲۴۵ ہمتہ دتی وداعگی رانجھنے دے پکھے جھنگ سیالان نوں گھلیاے
 رانجھے جاؤ نا جھنگ دا ترک کیتا مُڑ تخت ہزارے نوں چلیاے
 بلیا جائیکے بھامیاں بھابیاں نوں پانی رزق نے مار اُتھلیاے
 ۲۴۶ مُقبِل کھیریاں نے بُہت بُرا کیتا رانجھا ہیر کوں سوڑ گھلیاے
 بھائی دیکھ کے رانجھے نوں خوشی ہوئے شکر و نڈ کے پیر مناؤندے نے
 پانی گرم دے نال نہائی کے تے جوڑا خاصے دا گل پہناؤندے نے
 سر جھکے بُہت پیار ویندے تڑت چوڑیاں کُٹ کھو اوڈے نے
 کتاں تیریاں تے سراساڈا رانجھے مُقبِل رانجھے دا جیودھل وڈے نے
 ۲۴۷ چڑھیا چند رانجھے دیاں بھابیاں نوں مُشتاق محظوظ خوشحال ہوئیاں
 رانجھا رب نے پھیر ملایاے مکھ رانجھے دا دیکھ نہال ہوئیاں
 بھناں رانجھے دے نال اخلاق کیتا نے رات فقیر دے خیال ہوئیاں
 ۲۴۸ مُقبِل آکھ دیاں رانجھا باجھ تیرے اسی سکدیاں بہت بیحال ہوئیاں
 لارے لار رانجھا بھر جایاں نوں ریت اپنے کھڑیوں ٹال داے
 ٹھک کرو سونساں بھابیوں وقت نال خوشامتاں ٹال داے
 عشق ہیر دا ریت رانجھیٹے نوں سینے دچہ البٹے بالداے
 دل بھابیاں نال نہ مول لاوے مُقبِل قول معشوق دا پالداے
 ۲۴۹ عشق رانجھے دے مار کے چور کیتا نڈھی ہیر دا کجھ احوال ناہیں
 نڈھی ہسنا کھینا چھڈ ویتا پھرے کسلی سدا سنبھال ناہیں
 دم دم چتا ردی رانجھنے نوں کوئی ہورتاں ذکر خیال ناہیں
 مُقبِل بلے تاں گھٹے درد میرا بیٹوں رب توں ہو سوال ناہیں

لے اب چاہ سکدیاں یعنی چاہتی ہوئی

- ۲۸۰ وچ اکھیں دے عشق دی چنگ پٹی محرم کار ہووے سوئی آن پٹے
کڈھی کسے توں مٹوں نہ جاؤندی اے سوئیاں گئی نہیں نے لکھ تے
وید کئی تے لکھ ہزار ملاں پڑھن علم تے جکتان لاہٹے
مُقبِل یار نوں آن ملائیئوں میری جان عذاب توں جھٹ پھٹے
- ۲۸۱ سہی آئی کے بچھ دی ہیر تائیں کیسی بھابھے شُدھ نوں وا دگی
آئی بدوں دی ساوہرے پکیاں توں ڈھٹی اسانں مہس کے کم لگی
دونوں دن توں سکدی جاؤنی این ویس تٹاؤلی پیلڑی زرد بھٹی
کامن مُقبِل دے پئے زور تینوں میں تاں بھیت نا جان دی بچھ تھکی
- ۲۸۲ بھیت اولوں آخروں پھول سارا ہیر سہی نوں کنول سناؤندی اے
نہیں مٹوں تے تاپ سسرواہ یئوں پیر عشق کیلجڑا کھاؤندی اے
میرا پاک ہاتھوں دن مویاں جاندا اکھیں رات توں نیند نہ آؤندی اے
یار میں بنوں جے تہہ مہر کیتی مُقبِل دوسری گل نہ بھاؤندی اے
- ۲۸۳ نطر جمع کر ہیر نوں کسے سہی تیرے درودا سچ علاج ہے تی
میتوں ناں تراو بلوچ دے نیں تہہ وانک پریم دا کاج ہے تی
رقم لکھ توں اپنے پاک تائیں تیرے ناں جے سا ساج سے تی
خط دا پت پنپسی پاس تیرے مُقبِل بہت جے تیرا محتاج سے تی
- ۲۸۴ مسکت سہی دی ہیر دے جیو ملی تھئی پٹیں کے اک تھوں پار ہوئی
سبھ زحمتاں میر دیاں دُور ہویاں سینے تھنڈ بچی کلزار ہوئی
سکے رکھ ہوئے ہریاؤ لے جی ہیر کسلی توں ہاشیاں ہوئی
مُقبِل سہی دے باب دُعا کر کے ہیر مکھن توں خط تیار ہوئی

نہ دکنڈے فراق دے بہت جئے تہہ لڑت تہہ لسانوں توں
تہہ کامن شادی کے تعلق ایک رسم تہہ لڑ سچ

۲۸۵ ہیر قلم دوات منگائیے جی لکھے راجھنے نوں مکتوب میاں
 اُٹھل کٹ کے ہیر نے قلم کیتی سیاہی بنجواں وی مطلوب میاں
 پرنزہ دے داپاڑ کے لیا کاغذ رو رو لکھدی حال مجبوب میاں
 ۲۸۶ پیارے **مقبِلے** چریں وچھڑے نوں رقعہ لکھ کے بھیجی خوب میاں
 پنجواں پیراں دے رو برو جو ہو یا اوہ پھلے تول سبھاں میاں
 میرے گلے دیاں ناڑاں شک گیاں آو کھ وچھوڑے دا حال میاں
 ماسے چھڑ کے لگی ساں لڑیرے جریں جاننا نہیں توہیں پال میاں
 ۲۸۷ **مقبِل** آجے آؤنا چھڑیوئی کسے یاد کر خط دے نال میاں
 راجھا اکھیں نوں طلب دیدار وی اسے گل لگنے نوں ترسنت باہاں
 مولی کیڑے باغ دی ہوونی آں بولن سچنی براہری نال شاہاں
 دُکھاں اوپروں شکہ قربان کیتے دُکھ نیت شکہ ہے گاہ گاہاں
 ۲۸۸ **مقبِل** آئیے دیہ دیدارینوں کسے تھوک دی ہوہیں نہ خواہاں
 رقعہ لکھ کے ہیر نے ٹھہر کیتی دیندی سستی دے ہتھ چپائیے جی
 بی بی کسے نوں بھیت نہ دسنائیں پڑا رکھنا نام خدا سے جی
 سستی لیندیاں خط نوں رواں ہوئی دیندی برہمنے دے ہتھ جائیے جی
 ۲۸۹ نال پنج روہ پیڑے روک دیندی **مقبِلے** نوں سمجھائے کے جی
 دادا ہیر دا لکھیا راجھنے نوں گھڑی وچھڑے جا پچا و ناہیں!
 پہلاں جھٹک سیالاں توں خبر لیکے پھر تخت ہزارے نوں جاؤ ناہیں!
 رقعہ سارا پڑ بائے کے راجھنے نوں ایہہ دا فیر جواب لے آؤ ناہیں!
 ۲۹۰ منہ لکھیں آکھنا **مقبِلے** نوں درو منداں دا درد گوا ناہیں!

- ۲۹۰ برہمن گھن کے خط تیار ہو یا پہلے جھنگ سیالاں نوں جاؤندائے
 چو چک سیال دے جائیکے رات کئی او تھے چاک دی خبر پکھاؤندائے
 لوکاں آکھیا وطن نوں گیا رانجھاناں خیر دے وقت لنگھاؤندائے
 ۲۹۱ **مُقبِل** چاک دی خبر تحقیق کر کے او تھوں تخت نہرے نوں جاؤندائے
 وچ تخت ہزارے دے جاوڑیا ملیا راجھے نوں بھالدا جاسیاں
 برہمن اوب دے نال سلام کردا رانجھا آکھ دا گل سنا میاں
 بکتوں آہیا میں کتھوں جاوٹا میں گل پچھو آکھ سنا میاں
 صورت **مُقبِلے** دی کدی ناہ ڈٹھی ایتھے کون میرا آشنا میاں
 ۲۹۲ برہمن آکھ دا ڈھونڈ کے آن بھ نہیں جٹ گنوار تے چھلیا میں
 میرا وطن ہے رنگ پور کھیڑیاں دا ایتھے ہیر سیال نے کھلیا میں
 رقعہ واج کے دیرہ جواب ینٹوں پھراں مست اوداس اڈیا میں
 پندھ مار کے مُقبِل پچور کیتا اج بھنگ سیال توں چلیا میں
 ۲۹۳ رانجھا ہیر سیال دا نام سُنکے اُٹھ برہمن نوں گل لاؤندائے
 عاشق واپکے خط محفوظ ہو یا۔ جاے وچ نہ مول ساؤندائے
 واجر دی نال جیوں بھسل کھڑے توں چاک بھی پچھدا جاؤندائے
 لکھ ورہیاں دے موئے نوں جد پئی **مُقبِل** رب دا نام دھیاؤندائے
 ۲۹۴ رانجھا دارنے جاؤندا برہمن دے گھر آپنے جا ہاؤندائے
 پکوا میکے اجی برہمنی توں اوہوں کھنڈ تے کھیر کھواؤندائے
 رنگ رنگ دے لیف نہا لیاں تے رکھ سکے جیج وچھاؤندائے
 دیو اعقل دا بال کے **مُقبِلے** نوں پاس اپنے جا سواؤندائے

۱۰ نالی۔ تو شک۔ تولائی۔

۱۰ پندھ۔ راستہ سفر۔

۲۹۵ رانجھا ہیر دے خط دا بیٹھ گوشے زاری روئیے لکھے جواب میاں
 سُن کے سوز گداز رنجھ پڑے داسینہ ہندائے بچ کباب میاں
 کوئی پڑھے جے لکھیا عاشقاں دا ہونداست بغیر شراب میاں
 جو کجھ ہیر نوں بیتی لکھی رانجھے مُقبل آکھ سناشتاب میاں
 ۲۹۶ تیرے عشق نوں آفریں جٹے نی قول اپنا پال دکھائیائی
 اچ گڑھی سکھنی خیر دے تیرا سکھ سنیٹا آئیائی
 نیہو لائیے کجھ نہ وٹیا میں ایویں جگ وچہ پاک سدایائی
 کجھ تیرے بھی جٹے وس ناہیں کیتا اپنا مُقبلے پائیائی
 ۲۹۷ تیریاں اکھیاں برہوں دیاں کانیاں فی کٹ باوری تے اربیلے نی
 نیہو لائیے شہرتوں نس گیوں گل خاص ہے رنگ سہیلی اے نی
 مینوں پچھ کے تون چھاؤنی ایں مان متے گرب گیلے نی
 روند چھٹ کے کھڑیاں نال گئی ایں مُقبل اپنے نہیں اٹھکھیلے نی
 ۲۹۸ لوہر سدے نے خونی نین میرے کوئی غم دا رووتا پائیائی
 تیرے نال لیکھا ورگاہ میرا تیرے عشق نے بُرت دکھائیائی
 کہیں کجھ تے کجھ کھاؤنی ایں ایتھوں اپنا گل و سنجائیائی
 جچر جیوناں سرے زور کرساں مُقبل یار نے جو فرمایائی
 ۲۹۹ مینوں قسم خدا دی لکھے رانجھا تیرے نال ناہیں میں تاں مول رٹھا
 تیرے تھکڑے نین کٹاریاں نے میرا جیو تے پنڈ تے چا کٹھا
 توں تے ساہو رے جانواس ہو یوں پھراں دیں پردیس مے وچہ مٹھا
 تیں مُقبلے توں ہن یاد کیتا میرے طلوعاں تے رب پھیر ٹٹھا

۱۔ کانی۔ تیرے کٹھا۔ زخمی رکھائیں ۲۔ ٹٹھا۔ مہربان ہويا

۳۔ ٹٹھا۔ دھوڑ نہا ۴۔

- ۳۰۰ میرے بھاء لایاں تن میرے ٹوں تینوں آکھ کھان ہمتھ کی آئیاں
 میں تاں اپنے قول تے دیواں پہرا ترا انت تاہیں ہمتھ آئیاں
 کسے ویلے وا پھیر ملے آیا اگے والے پانی نے پکڑا بھائی
 مستقبل جیوندار ہیاتے پھیر بلساں رانجھے ہیر وا جیو دھرائیاں
- ۳۰۱ مرقعہ لکھ کے رانجھے نے بند کیتا ہمتھ برہمنے دے پکڑاؤندائے
 اک اشرفی تے سروپا خاصا دے کے برہمنے ٹوں فرماؤندائے
 جیہاں تھہ میں مال احسان کیتا بدلا ایس دا دتا نہ جاؤندائے
 مستقبل خوشی رہنا ہر وجہ ساقھوں ساٹوں واغ تشاؤانہ بھاؤندائے
- ۳۰۲ داوا ہیر ٹوں باسلام آکھیں کجھ دل تے ٹول نہ بیاؤنائیں
 شام شام میں رنگ پور کھیڑیاں دے کول ہیر سیال مے آونائیں
 چوری بھائیاں تے بھر جائیاں توں میں رات ٹوں اٹھ سداونائیں
 مستقبل یار دے پیراں دی خاک دائیں سُرماں کھیاں دے وچہ پاوانائیں
- ۱۰۲ برہمن ہود دا اٹھ رانجھے توں پھوتا جائیکے رنگ پور کھیڑیاں دے
 خط لیا جیکے سہتی دے ہمتھ دتا عشق معاملے جھگڑیاں جھیریاں دے
 سہتی ہیر ٹوں خط پونچا وندی اسے ہیر واچدی ناں سہیریاں دے
 ہیر واچکے خط محفوظ ہوئی مستقبل گاوندی راگ سہیریاں دے
- ۳۰۲ چاٹ برہوں دی رانجھے ٹوں پھیر جاگی سینہ ساگ فراق نے سلپائے
 چوری بھائیاں تے بھر جائیاں توں بال ناتھ گسائیں دے چلیائے
 مہتا منزل منزل جاٹے جوگی ہود نے تے جیو ہلیائے
 مستقبل سورییاں چاریاں شیخ سناں جدوں عشق نے مارا تھلیائے

۱۰ پھیریا۔ پاپ کیا ہوا۔ ۱۰ پونہتا۔ پنچا

۱۰ ساگ۔ بھالا۔

- ۳۰۵ ہاں ناٹھ دے دائرے جائیکے جی روڑی گڑے دی ہو ر جو روک سریا
 پیر چکے راجھے نے صدق سستی ہاں ناٹھ دے جائے کے تذر دھریا
 ہتھ بندھ کے روڑو کھڑا ہويا ہاں ناٹھ دا دامن جا پھڑیا
 میرے بھاگ جاگے یلیا گوزو پور مقبل رب مے فضل مے نال تریا
 ۳۰۶ ہاں ناٹھ نے اکھیا را بھنے نوں بچا آئیکے بیٹھ وچھاؤنے تے
 چل کیڑے دیں توں آئیا میں جیو کیڑے دیں ہی جاوئے تے
 ہوشناک جیہا نظر آوٹا میں لک بدہاٹی جیو پرچاؤنے تے
 دس واسطہ مقبلا آوئے دا میرا جیو ہے بہت پچھاؤنے تے
 ۳۰۷ رانجھا دیکھ کے جوگی دی مہربانی ہاں ناٹھ دے جائے کے پیر پھڑدا
 کندا ناٹھ جی برہوں دی اگ بھڑکی میرا ہے کلیجہ انت سڑدا
 تیری صفت میں سنی ہے جوگیاں توں ہاں ناٹھ سنار نوں سرگ کھڑدا
 مقبل گرو بن جوگ سکھائینوں تیرا کھ دیکھے بھوپا پ بھڑدا
 ۳۰۸ ہاں ناٹھ بچھٹے دی گل سُنکے رہیا ہوئیکے بہت حیران میاں
 کندا اکھیا چھوہرا عقل گیو جوگ سکھنا نہیں آسان میاں
 وارے جوگ دے کدے نہ آوسیں نوں تیتھے جوگ دا نہیں سیمان میاں
 جوگی ہوکی مقبل ملاوٹنا میں ہس کھید کے کر گذران میاں
 ۳۰۹ رانجھا ناٹھ واسخت جواب سُنکے زارمی روئیکے حال سناؤندائے
 جوگی ہویا تے ناٹھ جی نکت ہندی جوگ رب نوں جا ملاؤندائے
 جوگی ہو میاں تے پجندی سبھ آسا جوگ جیودی مہل گواؤندائے
 مقبل مہر کر جوگ سکھائینوں تیرے پلیوں کی گھٹ جاؤندائے

۱۵ دائرہ - ڈیرہ سٹہ موشناک - چالاک

۳۵ کھڑدا - لے باتا ہے

- ۳۹۰ جوگی آکھ دا کلیا چھو ہراؤ جیہڈا منہ تینڈی کر گل میاں
 جوگ کم ہے پوریاں سوریان دا چنناں بھلی ہے جوگ دی بھل میاں
 تہدہ کھانیاں چیزاں نعمتاں نے ایتھے کھاوتاں ال تے پل میاں
مُقبِل جوگ ویراگ دا چھڈ کھڑا راہ باپ واسے والے چل میاں
- ۳۹۱ رانجھا آکھ دا جوگ ہے کھرا اوکھا بال ناتھ جی سچ فرماوندے او
 ابراہیم جیہاں راج چھڈ دیتا ساؤں بہت ہی بہت ڈراوندے او
 گھروں ہو اوداس ٹٹاں پاس آیا شئی بھڑک دی تے بھڑکاؤندے او
 دامن **مُقبِل** دا اساں آن پھڑیا جوگ دیہو کی جیو کھپاؤندے او
- ۳۹۲ ماہی مُنڈیا جوگ ہے کھرا اوکھا بال ناتھ نے آکھ سُنایا تئی
 ند سوہنا بھلی پرشاک تیرنی بس کھید کے وقت لنگھایا تئی
 ماں پچیاں تے تہدہ کھا دیاں تے تینوں جوگ دا مزا کی آئی تئی
مُقبِل جوگ بیراگ دا راہ اوکھا گھر جاہ کی جیو کھپا تئی
 رانجھا روپکے آکھ دا ناتھ تائیں تینوں جوگ دا راہ بتائے جی
 دُنیا چھڈ فقیری نوں تک آیا میرے ٹھیکرے بھجیا پائے جی
 نیکے اُسترا درد فراق والا درو مند دا مونڈ منڈا لے جی
 گورکھ ناتھ دا **مُقبِل** نام لیکے کن پارٹ کے مندراں پائے جی
- ۳۹۳ جوگی آکھ دا رانجھے نوں سمجھ میاں آ ایس خیال توں باز میاں
 جوگی ہوونا غالہ دا گھر ناہیں رنگ رنگ دے سوز گداز میاں
 رو خلق ہو کے گدازان کرنی ایتھے نہیں نعمتاں ناز میاں
 ایتھے منک کے ٹکڑا کھاوتائے **مُقبِل** رب غریب نواز میاں

۱۵ خالہ دا گھر۔ آسان

۱۵ سوز گداز۔ مخلص

۳۱۵ درود دکھ نوں سرے تے جھلیا میں رانجھے ناتھ نوں آکھ سُنایا تے

پیر دھو دساں تیریاں چیلیاں دے تیں تاں خودی گمان گویا —
 بٹیں اپنے دل تھیں کر دیا میں تاں کرم لکھیا سوئی پائیائے
 مُقبِل رب دا فضل جد آن ہو یا ممدوں ناتھ نوں آن ملائیائے

۳۱۶ بال ناتھ نے آکھیا رانجھنے نوں نہیں جوگ کھاؤ ناں سسل میاں
 جوگی سوئی جو جیوندا ہو دے مُردا چھڈ خودی گمان تے جس بہاں
 ایسے وچ تیرا کچھ بھلا ہو سی جا کے ماپیاں دی کر تسل میاں
 جوگی ہو کے مقبِل ملا دُٹنا میں گھر چھڈ کے ماڈیاں محس میاں

۳۱۷ رانجھا آکھ دا چھڑا جھڑا نک باں میں نہیں جیوندا ماں تے باپ میرا
 شُاں تھپائی ہوئے جی کم میرا شُاں تھپیاں اُترے پاپ میرا
 شرت جوگ دا کھول پلاو تینوں تَدوں اُترے ناتھ جی تاپ میرا
 دل غیر حقوں چا سٹا یا میں مقبِل رب دا نام بے باپ میرا

۳۱۸ جوگی رانجھ دے حال تے مہریتی شرت چیلیاں نوں فرما وندا اے
 جا کے مندراں شرت لیاؤ تیں ایہہ بالکا بہت اکا وندا اے
 چیلے جائے کے مندراں شرت یلے جوگی رانجھ نوں پاس بہاؤ ندے
 سر مُنیا ناتھ نے مقبِلے دا کن پارٹ کے مندراں پا وندا اے

۳۱۹ جوگی رانجھ دے انگ بھوت لاقی منتر مہر دے ناں پڑھا یو سُو
 کر میں ترک حرام حلال کھائیں قصہ جوگ دا سبھ سُنائیو سُو
 بان چھڈ دے بھاتیاں پاؤ نے دی کم شُڈا شُبھ سبھائیو سُو
 دہڑہ وڑو یاں کہیں اٹکھ بھاگے سواں مقبِلے نوں بھجائیو سُو

لے تھیا - مہربان

لے اکھ جاگے - صدا جوگیوں کی -

- ۳۲۰ رانجھا آکھ دامنساں حکم تیرا ذرا مول نہ کراں عدول میاں
 باساں ہیرتے رنگ پور کھڑیاں دے جیہدا وچہ کلجڑے سول میاں
 خاطر ہیر دے لمن لڑن جوگ لیتا درود کھتے بھکھ قبول میاں
مُقبِل رب تھوں ہیر دوا مینوں ہو ر سبھ ہے کرم فضول میاں
- ۳۲۱ جوگی آکھ د رانجھے نون جاہ بچہ فضل رب دا ہوگ نصیب میاں
 تیرے درودا خوب علاج کرساں فضل رب دا ہوگ طیب میاں
 ہیر میلی رب غفور تینوں تیرا بھلا ہے خوب نصیب میاں
 ایدوں پرے کی مُقبِلا منگناے ہووے رب دا فضل حبیب میاں
- ۳۲۲ بال نا تھ تھوں ہونیکے وداع رانجھا پھتا جائے کے رنجپور کھڑیاں دے
 پچھیں بکلی ہتھ وچہ و بھلی ہے خیال گاؤندا جھگڑیاں جھڑیاں دے
 درومند اکھ جگاؤندائے ہیر ڈھونڈ دائے وچ و پڑیاں دے
 شامت نفسی ماریراں کیتا **مُقبِل** پکڑیا واسطے پھڑیاں دے
 رانجھا مارا ہیر دے عشق دا جی گلی گلی اکھ جگاؤندا اے
 کوئی کھ آکھ کوئی کھ آکھ عاشق دے لے لے سول نہ یساؤندا
 لوک آکھ دے آدوا نہیں جوگی مارے عشق دے کن پڑاؤندا
مُقبِل دسا کھالوک جیہا پیٹے وعدے بھیس وٹاؤندا
 پنج ست گھر منگ کے کھڑیاں دے رانجھا ہیر دے ساہورے جاوڑیا
 ہیر رانجھے نون سامنے نظر آئی اگ بھق دے نال غریب سڑیا
 رانجھا ہوش تعین ہو بیہوش گیا رانجھے کلیاں دا چا طور پھڑیا
 لکھ جتن کرو چنگا نہ ہندا جینوں **مُقبِل** برہوں داناگ لڑیا

۱۔ بکلی۔ جھولی۔

۲۔ دس۔ پچھ

۳۲۵ راجھے جائیکے آکھیا اکھ سستی پھیر بیر ٹوں کرے سوال میاں
 ستر راجھے داٹوں نہ سمجھا سوہیر حال نقوں ہوئی بے حال میاں
 سستی آکھیا کا ہلیا راٹوں لاوے گلیں کھلا ٹوں ہیر دے نال میاں
 مارے عشق دے کن پڑا بیٹونی نہیں چھپ دا مقبلا حال میاں
 ۳۲۶ راجھا سستی ٹوں ثرت جواب دیندا کوئی وڈی ہی بے اعتبار ہیں نہیں
 عینوں نواں فقیر بچان نی این کوئی بہت بے سمجھ گوارا ہیں میں
 گھروں یا میکے گھپیا پامینڈوں نال مست اوپ اپار نہیں میں
 خالی ٹوں نہ بھیج توں مقبلے توں پیاری عقل دی کار گزار ہیں نہیں
 ۳۲۷ سستی راجھے دے حال تے رحم کیتا لیا بی چینیے دا پور کے قتال میاں
 کندی جٹ فقیر ہیں راٹوں لاوے نہیں سکھیا کرن سوال میاں
 تیرا بھیت سارا اسان بھ لیا نہیں چھپ دا رنگ تے حال میاں
 گھن خیر تے ونج مشتاب ایہوں منت مقبلا پورے زوال میاں
 ۳۲۸ بھات کھانے گرب گیلے نی راجھا آکھ دا مورٹ کے رکھ چھینا
 پائیں خیرینوں اگے ملے تینوں جو کجھ ایس جہان تے خیر دینا
 وہ دُنی تے ستر آخرت ٹوں سوئی لیٹکا جہان تے خیر کینا
 مقبل خودی گمان ٹوں چھڑ میاں دسیں جرم تے کرم دا کھرا بیٹا!!
 ۳۲۹ سستی آکھ دی کمر گیا راٹوں لاوے کیسے تھکڑے تینوں لڑاؤ ناہیں
 لیکے بچھیا کریں جترائیاں دے ٹوں تاں کسے توں بھلا نہ بھاؤ ناہیں
 من تھکدا پھریں ٹوں مٹیاں دا خیر سنگنے دے پنج آؤ ناہیں
 خیر دینی آں مقبلا لئیں ناہیں میرے نال کھیا اڑیاں لاؤ ناہیں

عہ ستر۔ آواز۔ راگ شہ راول۔ فقیر لہ لہ بریار ستر د جنجال ستر د کلیا
 یہ رب وین شہ لہ الاؤنا ستر د تھا

- ۳۳۰ نمک وٹ کے سہتی توں را بجھنے نے چینا کھڑی وچ پو ائیائے
 مار کھڑی دھرت دے نال بھتی چینا خاک دے وچ رانیا اے
 لکھا بیٹھ کے چلا چنگن دانے کھیا مکروا پھند بنایاے
 چینا چنگے تے ہیر دے دل دیکھے مقبل عشق نے بہت دکھایاے
- ۳۳۱ اٹھ راؤ لاخیر دے نال ایتھوں نہیں بُرا تیرے سر آئیائی!
 گیا گیا بلانے چھڈ بکھڑا کناں وچ کی شور مچائیائی!
 سہتی آکھ دی ہو رہے جاہ چینا کھیا راؤ لاوے پیناں پائیائی!
 آکھے لگ توں مقبل جاہ ایتھوں اساں واسطہ بردا پائیائی!
- ۳۳۲ رانجا آکھ داد سیاگرو مینوں ڈلما طسام نہ بھڈ کے جائے جی
 دانا اک جے زیں تے نظر آوے نال پلکاں دے چا اٹھائے جی
 خوبی حسن دانہ گمان کرے جی کسے دانہ ترسائے جی
 پیارے مقبل جیساں جو گیا توں دیدار دی بھپٹیا پائے جی
- ۳۳۳ سہتی آکھ دی ٹکریا راؤ لاوے پھریں در در بھاتیاں پاؤنداوے
 خیر منگنے دی تینوں بان ناہیں کوئی چاک جیہا دس آؤنداوے
 رتاں نکدا پھریں پرانیائیں توں کُتے برہوں دے ناگ جگاؤنداوے
 مقبل نگہ لے لاڈ پیار تیرا سہتی آکھ دی مَول نہ تاؤنداوے
- ۳۳۴ رانجا آکھ واسہتی توں دس مینوں ایہہ پٹی ہے کون بیمار بندھی
 جوگی بڑا حکیم طیب ہاں میں دارو درد دا جان دا کار بندھی
 دارو دیوساں نام فدا دے میں چنگی کرے گارب محفار بندھی
 مقبل یار ادا شوق ہے بس مینوں ایہہ سر عقیں بر غور وار بندھی

۵۳ دھرت۔ زمین لے لب بکھیا

۵۲ لب بکھ

کوئی وڈا بے شرم نہیں راؤ لاوے آن پچھیا وید سداؤ ناہیں ۳۳۵
 مندر جاندا نہیں اٹھو ہیاں دے ناگاں کا یاں نوں ہتھ پاؤ ناہیں
 ویرے وڑ دیاں پچھیسو سکھ بیرے ہُن کھ تھوں گھنڈ ہٹا ناہیں
 تیرا جی ہے سوٹیاں کھاؤ نے تے لہو اپنے مقبل ۳۳۶
 رانجھا آکھ داوڈی بے ترس ہے نی یینوں ذرا بھی عقل شعور ناہیں
 حکم کریں تاں بیٹے کے کراں کاری یینوں اپنی کچھ ضرور ناہیں
 زحمیل نوں دیکھ کے پچھیا سی علم اپنے تے مغرور ناہیں
 رب بھادے تاں لکھ نوں لکھ ہووے ایہ مقبل ۳۳۷
 سستی آکھ دی کریار اولاوے پرہاں جاہ کی جی کچھ سدا ناہیں
 اٹ سٹ تے بھگڑ پاس تیرے کیوں کسے دا درد گراؤ ناہیں
 جتھے دھنبلارتاں دا نظر آوے اوتھے ونجھلی راگ سناؤ ناہیں
 دعوے آدیاں کم شیطان دا ہی مقبل ۳۳۸
 اٹھ کھیلے سستی نوں کسے رانجھاوڈی نوں تے شوخ مکار ہے میں
 دیکھ بوٹیاں میریاں بھل ناہیں کچھ منگلے جے طلب گار ہے میں
 لوگ کرن فقیراں دی خدمت ناہیں کریں ننڈیا توں بریار ہے میں
 پھل دیاجان ند بان یینوں میرا مقبل ۳۳۹
 ایویں بھگڑو اسستی دے نال جوگی نال گلاں دے وقت ننگھاوندے
 ہر جان گئی رانجھا یار میرا جوگی ہوئی کے بھیس وٹاوندے
 اچا بویا سستی تے راؤ لے داؤ لے، بیر نوں بھلا نہ بھاوندے
 غصے دوہاں تے بیرسیاں ہوئی مقبل ظاہر آکھ سناؤ ندے

مندر - بترہ کاری - علاج - دوا + لے دز ریتل - لے زحمیل - بیمار
 لے اٹ سٹ قسم بوٹی لے ہبلا - جھنڈ - گروہ -

- ۳۴۰ اٹھ کھلا ہوا ہمارا اولادے کیا آن بازار لگا بیانی !
 ایس سستی توں مول شعور نہیں جس چھڑ تینوں ہڈ پامیانی !
 میرا درد نہ جاؤندا کے کولوں گھر کتسیاں تھوں لٹوایانی !
 مقبل ملے تاں کٹ سی درد میرا میں تاں جیو دا بھیت سنائیانی
- ۳۴۱ رانجھا اکھ دا ہیر توں دس تینوں توں مونھ کیوں بُرا بنائیانی
 ترس آیا سی دیکھ کے پٹی تینوں ایس واسطے میں بلائیانی
 پکھوتاؤں میں بہت اس وقت تا میں دیلا بیتیا ہتھ نہ آئیانی
 رہنا اسان نہ مول ہے بیٹھ ایتھے مقبل جیو دا بھیت سنائیانی
- ۳۴۲ رانجھا ہیر نوں ایسہ جواب دیکے کالے باغ بیٹھا جا مارو آں
 بھیت ملے دا کے توں ناخند دیندا عشق رچیا ہیر دا وچہ لو آں
 رانجھے کھاؤنا پیو نا چھڈ تا کھا دمی قسم نہ کے ملے نال کو آں
 مقبل ہو رہا دسوں بھاؤندا ہے عشق ہیر دا پایا وچ لو آں
- ۳۴۳ روز جمعہ دے تنجناں ہی پھٹی کھینڈن بسن توں جوہ وچ جانیاں نے
 کئی سو بنیاں کئی کسو بنیاں نے کئی اوٹیاں کئی دہایاں نے
 کئی گویاں کئی سوانیاں نے کئی کڑاریاں کئی ویایاں نے
 کئی اپانیاں کئی سیانیاں نے سبھے مقبل دے من بھانڈیاں نے
- ۳۴۴ باہر جا اکھیاں ہو کڑیاں گھیرا گھت کے لگیاں گاؤ نے جی
 جتھو ناہیں من ساہورے پیکیاں دا لگیاں ہکاں کھول وکھانے جی
 من بھاؤندے گاؤندیاں گیت میاں ہمیں آؤندے سب سناؤ نے جی
 ہس کھینڈ کے مقبل لاسجھ سیاں لگیاں گھراں دے پھر آؤ نے جی

ملہ لوں۔ لوٹوں تے تنجا وہ جگہ جہاں لڑکیاں اکٹھی ہو کر کاتی ہیں
 تے وہائیاں ہڈھیاں تے سوانی گھر کی مالک

۳۲۵ دھواں رانجھے داماد دے دچہ آیا گڑیاں پھولیا مڑ دیاں آئی کے جی
اکھیاں ہوئی کے ڈھانڈری بال دتی اُپر د ب سہ کڑا پائی کے جی
رانجھا اُٹھیا اندروں پھاوڑی لے مہر جھتاں سبھ بھلائے کے جی
سبھے رانجھے تھوں مُقبِل لاس گیاں گولاں ڈگ پئی بھوکھائی کے جی
۳۲۶ رانجھے پھاوڑی گولاں دی کمراری رو آکھ دی سوئیاں نوں مارناہیں
جنہاں دچہ سی دوس اوہ نہں گیاں میں غریبی شوخ عیسا زناہیں
کتنے آدساں راو لاکم تیرے میرے جیڈ کوئی وفادار ناہیں
مُحکم کریں سو مُقبِل لاساں میں قول دینی آں بے اعتبار ناہیں!
۳۲۷ ہتھوں رانجھے نے پھاوڑی سٹ دتی سد کولاں نوں کول بھاؤ ندائے
سر جھکے بہت پیار دیندا سٹھی دست انوٹ کھو اوں ندائے
باپ دادویں ذات دی کون ہیں نی رانجھا سبج دے نال بکھاؤ ندائے
گھر میریاں دا جانتی این مُقبِل سوال خدا دا پاؤ ندائے
۳۲۸ بڑھی آکھیا اتھو دی پوتری ہاں میری چاچی ہے ہیر سیال میاں
کھین آئی ساں نال سہیلیاں دے ایتھے درتیا ایہ جنجال میاں
تیرے ہتھ دی پھاوڑی گئی سی رلیا کھاؤ ناسی ات حال میاں
مُقبِل یار لیا دھن بھاگ میرے میں تاں ایتنے دچہ نہال میاں
۳۲۹ رانجھا آکھ دانڈھنے کم میرا تیرے گوچرا بیبا ہے آٹے کے نی
چھر جیوساں رہاں غلام تیرا تیری ٹہل کرساں دل لائے کے نی
اگے کریں دکے دے گل میری کھاہ قسم قرآن اُٹھائے کے نی
مُقبِل رن نوں بھیت نہ مُول دے شئی دیکھ لو وازا کے نی

۱۵ ژالنب ب بھی کڈھ ۱۵ بھو۔ ڈر خوف

۱۵ ڈھانڈری۔ دھوئی

- ۳۵۰ خاطر جمع رکھ راجھے نوں کسے کولال تیرا بھیت ناں کسے نوں دس ساں میں
 سمجھاؤ ساں ہیر نوں بیٹھ گوسھے اوہے نوں لے چہ رس ساں میں
 پُغلی کھاؤن دا میرا نہیں پیشہ پرانی غیبتوں تمہتوں نس ساں میں
 مُقبل یا رنخوار دا داغ سینوں نال غیر دے مول نہ ہس ساں میں
- ۳۵۱ رانجھا آکھیا نڈھے سُکھی دتیں در آوسی کل مقصود تیرا
 بھاوے رب ہووے کل حال چنگا مر جاوے بد خواہ مردود تیرا
 میری بندگی ہیر نوں جا آکھیں اسے وچہ ہووسی بہبود تیرا
 رضا مند بے کریں گی مُقبلے نوں ہتھوں ہووسی رب خوشنود تیرا
- ۳۵۲ ہونگی اپنی چاچی نوں جا آکھیں پیرکا چاک تیرا طلبگار ہیرے
 تیرے عشق دا ماریا ہویا جوگی دھیمہ وچھڑ دیتا گھر بار ہیرے
 دھکے لائے کے ویٹریوں کڈھ آئی جدوں آن کھلا در بار ہیرے
 مُقبل اپنے یار نوں جیوندے جی اک وار توں دیہ دیدار ہیرے
- ۳۵۳ کولال آکھ دی راؤ لا بیٹھ گوسھے دیساں ہیر نوں جا پیغام تیرا
 جویں آکھیا توں میں جا آکھاں نالے دس ساں ذات تے نام تیرا
 نہیں اپنے دلوں تقصیر کر ساں اکوں طالع نیک انجام تیرا
 ٹینوں ہیر نوں آن ملاؤ ساں میں مونا کے گا مُقبلا کام تیرا
- ۳۵۴ جو کجھ آکھے گی ہیرو آکھاں ایہہ جان دا رب رحیم میرا
 میرا ہمو نہ کجھ نقصان ناہیں مُفت ہونواں جس تے کام تیرا
 راجھے کولال دے حق دعا کیتی شالار ہے نڈھی سکھ دے ڈیرا
 کدے پھیر پیارے مُقبلے دل کریں نام خدا دے آن پھیرا

لہ لہ سبجے »

۷۲ مردود بدبخت

۳۵۵ وداع ہوئیے رانجھے توں گئی کولان سچ بیٹھ دی ہیر دے کول جا کے
چاچی اٹھ کے کن وچہ گل سُن لے نڈھی اکھ دی ہیر نوں وقت پا کے
پیکا چاک تینوں بُت یاد کرد دھید و نام یقین کر دلوں لا کے
تیرے عشق دا ناریا ہو یا جوگی پیارے **مقبِلے** دا حال ویکھ جا کے
۳۵۶ تینوں رو آلا نبھٹے دیوندا سئے درد مند غریب تسم رانجھا
ہیرے جھلاں دے وچہ گذران کردا تیرے نال اوہرا دُکھ سکھ ساںجھا
ہتھیں اپنی کھیر لیاؤندی ہیں ساری عمر پواٹی ہوئی دودھ ماںجھا
جامل جے لیا لوٹنی ایس **مقبِل** باغ وچہ بیٹھائے لاہ لاںجھا
۳۵۷ ہیر کولان تھوں رانجھے دا نام سُنکے کندی وار سٹی قربان ہوئی
جوگی ہو رانجھا چھل گیا مینوں کیتے اپنے تھوں پشیمان ہوئی
نہ سی شان گمان تُدھ آؤنے دا پائے ویکھ کے کن حیران ہوئی
مقبِل بھلی ہاں بخش گناہ میرا مارے عشق دے ہیر غلطان ہوئی
۳۵۸ کولان جائیکے آکھ توں رانجھنے توں تینوں ہیر ہمیش سنبھال دی لے
جل بل کے کوئلہ ہو رہی باہر دھو آں نہ ٹول نکال دی لے
تارے گن دیاں رات وہاوندی سودنے روندیاں پھند ٹھال دی لے
مقبِل باجھ تیرے کسے ہو راگے دُکھ اپنا پھول نہ ڈال دی لے
۳۵۹ کولان ہیر دالے احوال سارا جار انجھے نوں آکھ سُنائی لے
کسے پچھتے آؤسی ہیر تیتھے اُس جیو دا بھیر بتایا لے
تیرے عشق نے چھڈی نہ تاب میری تینوں دوندن درد سوائیا لے
مقبِل بھلی ہاں بخش گناہ میرا میں نہ جان کے دغا کئی لے

لے لب دستیں

لے وہاونا گزارنا

۳۶۵ ماں آکھ دی سستی توں اٹھ بیٹی بیٹھوں نکاسوں ہیر شرما رہی
 کرپن دے دی کسے توں نانہ دیندی میں ہٹاں لتاں نال پچھا رہی
 مارو جھولدا ہیر توں وگ گیا ہونی نہ بیٹے واہ لا رہی
 مستقبل ہیر توں وڈا و جوگ ہو یا پیاری کتھوں تہنوں جا رہی
 ۳۶۶ سارا زور میں اپنا لا رہی ہیر چالیوں باز نہ آو دی لے
 نہیں طام کھاندی سکھ نہ سندی آہیں مار دی جیو کھیا و مدی اے
 دھیاں بیٹیاں دا کوئی راہ ناہیں کدے کم توں ہتھ نہ لاو دی اے
 تیرے نال نہ جان دی توں ورجی ہاں لے جاہ جے مستقبل جاو دی اے
 ۳۶۷ سستی آؤندی ماں تھوں محکم لے کے کندی اٹھ کپاہ توں چل ہیرے
 ۲ ہس کھڈ کے جیو ورا کرٹے تینوں پچھ دی ہاں ہو رگل ہیرے
 رانجھا لے گا جیو توں رکھ تھاویں رب کرے گا مشکلاں مل ہیرے
 ہیرے آسرا غوث محی الدین دا بے مستقبل کرے ادل سول ہیرے
 ۳۶۸ ہیر اٹھ کے سستی دے نال ہوئی ہمراہ ہویاں ہو کر سبھ سیاں
 کر تے کپاہ دے چنگنے دا اربیلیاں اٹھ کے جوہ گیساں
 وانگ بٹھاں ٹہدیاں جانیاں نے جاکھیت کپاہ دے وچہ ہیاں
 چائیں چائیں جا مستقبل جانیاں نے جھولی ہنہ کے سٹھناں چک لیاں
 ۳۶۹ سستی گروں توڑ کے اک کنڈا چا ہیر دے پیر دے وچہ جڑیا
 کنڈا چو بھکے، بنجواں کیریاں سو کندی ہائے ہائے ہیر توں سب لڑیا
 ہیر بولنوں چلنوں رہ چکی موی موی۔ پکار دی راہ پھڑیا
 ڈنگ مار کے مستقبل ہیر تائیں سب پھیر کپاہ دے وچہ وڑیا

لے ویدن - بھید لے مارو جھولدا - نام ایک بیماری کا

لے ل اذن + لے د ولا

۳۶۰ ہستی، ہیر نوں چک کے پلنگ پایا۔ نہیں دس دی ماں نوں مول ڈوری
 ہیر حال توں بہت بے حال ہوئی تھیں پئی میلی ورت گئی زردی
 سارے انگ تے ساک آپچھ دے نے ہیر کسے نے نال ناگل کردی
 ۳۶۱ مستقبل آکھ دی ہیر نوں سب لڑیا جھب کروکاری نہیں ہیر مردی
 سس آکھ کے ہیر دا حال ڈٹھا کندی ایہ کی دکھڑا لائیائی
 سکھی دس دیاں بھلیاں چنگیاں نوں چان چک قضیڑا پائیائی
 بیٹا پٹے سستے گھروں کدھ کے کیا، ہیر نوں سب لڑائیائی
 پیاری ہس دی کھید دی مستقبلے نوں بھا ہی عشق دی وچہ چا بھائیائی
 ۳۶۲ ہستی آکھ دی انبرٹے میرے نی گناہ گارہاں دے تیزیرینوں
 چنگا مکیا سی مندا ہوئے گیا باپ لائی چندی ہیر یمنوں
 جیہڑی ہو دنی سی سوئی ہو گئی اینوں دوس دتا تقدیرینوں
 ادھی گھاٹیوں پار لکھا نو دا ہے مستقبل غوث محی الدین پیرینوں
 ۳۶۳ کھڑے، ہیر لئی بہت حیران ہوئے سید اجائیکے وید بلاوندائے
 ویداوندے نوں قصہ بھول سارا رو، ہیر دا حال سناؤندائے
 لہر ڈھاں منتر کے، ہیر نوں وید دیندا گنڈا کر کے سہ بھاؤندائے
 لہو بکرے دا اتے زہر مہرہ مستقبل، ہیر نوں گھول پیاؤندائے
 ۳۶۴ نال منتاں سد کے مانڈری نوں پھیر، ہیر دا ہتھ دکھاؤندے نے
 وید ورو کی جانڈے عاشقاں دی وارو دیکے جیو دھراؤندے نے
 گنڈا کر کے ہیر دے سرے بدھا جھوٹے موٹے دا ورو دھاؤندے نے
 کھنڈ گھیوئے ددھ وچہ پاسیدا مستقبل بھلڑا پیرناؤندے نے

۱۵ زیرہ (عریفہ؟) + مرڈ بان؟

۱۶ مانڈری۔ منتر جنتر کرنے والا۔

۳۷۳ ذرا فرق نہ ہیرنوں مول ہندا دید ماہر می زور لگا ^{تھکے}
 درد ہیر دادنوں دن ^{سرس} ہندا کھڑے پچھٹے بھس پاتھکے
 دارو در ملاں دی کچھ سدا نہیں جھگا ہیر دے لئی نٹا ^{تھکے}
 کھڑے ہیرنوں مقبل مار بیٹھے دس اپنا سمہ لگا ^{تھکے}
 ۳۷۶ سہتی ہیر دے کن وچہ جاکندی اک گل میں سور بناؤتی آں
 کالے باغ وچہ رانجھے دے پاس جا کے اونوں بھیت بھی آکھ سناؤتی آں
 رب ٹٹھی بے جیہڑی ہوگ سوتی تیرے کم وچہ ڈھل نہ لاؤتی آں
 میں تاں جانیکے پھند فریب کر ساں مقبل یارنوں آں بلاؤتی آں
 ۳۷۷ چوری اکٹھ کے ماں توں شام ویلے جی رانجھے دے پاس ^{سرس} اوندی اے
 تھال پور کے کھنڈتے چاولاں داسدہ سادہ دی نظر نے آونہری اے
 کالے باغ دے اندر جا سہتی پیر پکڑ کے سیس نساؤندی اے
 ۳۷۸ مقبل بڑھ قدیم دا یار رٹھا سہتی نتاں نال مناؤندی لے
 طرف سہتی دے مول نہ نظر کردا رانجھا خودی نوں کم فرماؤندائے
 ماری غرض دی آشنا آن ہوویوں رانجھا سہتی نوں بولیاں لاؤندائے
 بیدوں گیا میں جچھیا منگنے نوں بول بولیں جو من بھاؤندائے
 ۳۷۹ مقبل خودی گمان نوں چھڑیاں رب شاہاں نوں بھیکھڑنگ دندائے
 سہتی آکھ دی نہیں بے طمع کوئی دے مطلبی کل جہان میاں
 مارے غرض دے کن پڑائیونے پھر میں ہیر دے لئی حیران میاں
 پہلے سُنن اولڑے کھے تینوں بکھو تاؤندی ہاں حیران میاں
 مقبل نام ندادے بخشینوں تیتھوں جان لے مال قربان میاں

۱۵ سرس - زیادہ
 ۱۶ اولڑے - لٹے

- ۳۸۰ رانجھے دیکھ کے سستی دی مہربانی دلوں کفر و اجند را بھینامے
 لگا کھاؤ نے کھنڈتے چاولاں نوں رٹھاو رہیاں دایار جیوں بنیائے
 رانجھے سستی دی بہت د لبری کیتی کھانا کھا ئیکے بہت پریشانی
 کس واسطے میرے آئی میں نے مقبل یار دے شوق نے بھینے
 ۳۸۱ رب اک تے سائیں برحق ہے۔ جی میں تاں بولنی آں سچ پاس تیرے
 ہے سی میرا تے ہیرا بھیست اکو کیتی ہیرا حیران اخلاص تیرے
 کھانڈی ان نہ پیوندی ذرا پانی ہوئی شک کے کاٹھ دسواکس تیرے
 مقبل دماں دے باجھ غلام تیری پیارے نت چتار دی ساس تیرے
 ۳۸۲ سستی اولوں آخروں است سارا بٹھ رانجھے دے پاس بتایا
 میں تاں اپنے دلوں اپدیش کے تینوں ہیرا سوا بھو اہیا
 باہر جائیکے نال سہیلیاں دے تیری ہیراؤں سب لڑائی
 پیارے مقبل نال ملاؤ نے نوں میں تاں پھندہ ترسب بنایا
 ۳۸۳ تینوں سدن آؤسی ویر میرا نشان اوس دے کہے نہ آؤ نا میں
 تینھوں جاؤسی اوہ جواب لیکے تینوں پھیر میں آپ مناؤ نا میں
 لکھ نشان زاریاں نال تینوں میں تاں ہیرے پاس لے جاؤ نا میں
 مقبل نشان مراد بوجھتا میں کوں رب دے نام ملاؤ نا میں
 ۳۸۴ خاطر جمع رکھ سستی نوں کہے رانجھا تینوں یار مراد ملاؤ ساں میں
 پنجاب پیراں دی ہوئی ہے بخش میں جو کچھ منساں سوئی کچھ پاؤ ساں میں
 سستی قسم میں احسان تیرا ساری عمر نہ مول بھلاؤ ساں میں
 لوں ویسج بازار جے مقبل نوں کوئی عذر نہ مول لیاؤ ساں میں

۱۔ پریشانی۔ خوش ہوا
 ۲۔ مراد عاشق سستی

۳۸۵ گھر آئیے رنجے توں کہیا سہتی لمٹے اک جوگی نواں آئیائی
 بیٹھا وچ اُجاڑ دے مار دھوئی اُس عمر سوسال نہ پائیائی
 کسے کھا دندا پیو دندا نہیں ڈٹھا اُس اپنا بھیت نوکائیائی
 جیہا سنی واسی تیہا ویکھ ڈٹھا مُقبِل کابل رب ملائیائی
 ۳۸۶ ماں آکھ دی سہتی نوں اٹھ میٹھی جا کے سد لیا بے ادہ آوندائی
 بُوری مجھ دیساں دُوتہ پیونے نوں جے ادہ میر دا درد گواوندائی
 جدوں میر نوں آئیے کرگ چنگی سیری اکھیاں وچ سہاؤندائی
 گولی مُقبِلے دی ہو رہاں گی میں لئے ویتج جے اوسنوں بھاوندائی
 ۳۸۷ سہتی آکھ دی میں آسنا نہیں بھائی سیدے نوں اوتے تھل مائی
 جوگی آوند اہیر نوں کرے چنگی جے کر اوسدے جیو وچ مہرائی
 ماں سد کے سیدے نوں آکھ دی اے کالے باغ جاہ نہ کر ٹھل کائی
 مُقبِل نواں جوگی اوتھے آ بیٹھا اوٹوں سد لیا ہُن کسے مائی
 ۳۸۸ کالے باغ نوں اُٹھ کے گیا سیدا نے جُتیاں دائرے جاؤندائے
 گر سیے دے غتے دے نال رانجھا پنچ رت پھاوڑیاں لاؤندائے
 میرے دائرے جُتیاں نے آئیوں تینوں کون اُستاد پڑھاؤندائے
 پرے جاہ جے جیویا لوڑ ناہیں مُقبِل نہیں تاں مار گواؤندائے
 ۳۸۹ سیدا آکھ دا پیتا سی دودھ کچا جوگی بھلا ہاں بخش گناہ میرا
 یسوں سخت پھوڑیاں لائیاں نے کم وگاڑیا سی کجھ نہ تیرا
 مارے غرض دے پھتا ہاں پاس تیرے ورم دے دا شاہ جی لاہ میرا
 چل اُٹھ کے مُقبِل نال میرے نہیں ہووسی کم تباہ میرا

لہ کرگ - کرے گا

لے اوتے - اوس کے پاس -

- ۳۹۰ کالے ناگ نے ڈنگی ہے نار میری تیری خبر سن کے ایتھے آیا میں !
 میرا منتر نہ پھرے ویسا ہیانتے رانجھے اکھیا ایہہ آزمایا میں !
 سیداروئی کے آکھ دارانجھنے نوں ساری عمر بھر مزا نہ پایا میں !
 پیارے مُقبِلے سچ دھنوں دتا سارا اپنا زور لگایا میں !
- ۳۹۱ رانجھا آکھ داسیدا جاہ مُڑ کے گھر مُول نہ کسے دے جاؤساں میں !
 میرے پاس بیمار نوں چُک لیا د و منتر پھوک اٹھا بہاؤساں میں !
 ڈنگیا سپ دا جے کرے مویا ہووے حکم ربدے نال جاؤساں میں
 درد دُکھ سب ہووے دُور اودہا مُقبِل گھول تعویذ پلاؤساں میں
- ۳۹۲ بنو جھان ہو کے گھر گیا سیدا جاماں نوں حال سناؤندائے
 ماتے جوگی دی بنیتی بُہت کیتی بے ترس نوں ترس نہ آؤندائے
 بے پرواہ ہے اساں معلوم کیتا گھر کسے دے مُول نہ جاؤندائے
 مُقبِل کھرا آدھیں ہے عاشقاں دا دوتمنہاں نوں چٹ لیاؤندائے
- ۳۹۳ بہتی آکھ دی آپ ہُن جاؤنی آں جویں جانساں توں لیاؤساں میں
 جوگی لبتے لوبھہ دایا رنا ہی اونہوں واسطارب واپاؤساں میں
 گل پاپلا جاپواں پتیریں اوہوئے چھڈ کے مُول نہ آؤساں میں
 مُقبِل آؤندا ہیر نوں کرے چُک تینوں ظاہری گل سناؤساں میں
- ۳۹۴ سہتی جا کے آکھ دی رانجھنے نوں اُٹھ راؤلا ہیر بلائیا میں
 جیدی لٹی توں کن پڑا آئیو سانگ جوگیاں دا بن آئیا میں
 گھر بار نوں چھڈ فقیر ہویا آتش عشق دی کھرا چپا ئیا میں
 بیتھوں کون چنگیر ڈی ہو رہی پیری گلےں مُقبِل جس نے لائیا میں

۱۷ آدھیں۔ تاج *

۱۸ لب۔ لوبھ

۳۹۵ رانجھا سستی تھوں ہیر دا نام سُنکے شتاق مظلوظ خوشحال ہو یا
 وانگ بندیاں مل خریدیاں دے بے عُذر اُکھ سستی دے نال ہو یا
 سستی ہیر نوں جا ملاوندی اے جدوں رب دا فضل کمال ہو یا
 ۳۹۶ پیارے مُقبلے نوں ملے چراں پچھتوں عاشق دیکھ دیدار نہال ہو یا
 ہیر رانجھے نوں دیکھ کے خوشی ہوئی پلا اُکھ توں چا او تار دی اے
 پلکاں ہیر دیاں تیر کمان اُبرو سینے رانجھے دے کس کے ماردی اے
 ترکھڑے ہیر دے مین کتاریاں نے نال رمزے خون گزار دی اے
 ۳۹۷ پیارے مُقبلے جیہیاں عاشقاں نوں نظر مہر دی دیکھ کے تار دی اے
 عاشق جا مستغرق اے پاس بیٹھا ملیا ملا لے نوں مطلوب میاں
 منتر عشق دا رانجھے نے پھوکیا اے حال ہیر دا دسا خوب میاں
 رب رانجھے تے ہیر دا میں کیتا ایویں میں سا نوں محبوب میاں
 مُرشد ہیر کر نئے مُقبلے نوں ساری خلق دا ہووے مطلوب میاں
 ۳۹۸ رانجھا جائیکے پچھ دا ہیر تائیں کون کیہڑا ہے ماں تے باپ تیرا
 باپ دادیوں ذات دی کون ہیں توں دس کیہڑا ہے وطن تے دیس تیرا
 کتھوں ڈھنگیاں مینوں ناگ کالے رب بھائے تاں بخشی اے جو تیرا
 مُقبل آکھ دائی قدردان ہووےں پیاری کرے گی یا داسان میرا
 ۳۹۹ ہیر آکھ دی رانجھے نوں جان میری میں ہاں اُن مل غلام تیری
 میں تاں پیوساں دھوئی کے پیر تیرے تیرے نام توں گھولی ہے جان میری
 زور سرے دے کہیں سو منٹساں میں کہے پھر بھی راؤ نا کریں پھیری
 مُقبل رانجھے دا ناوا دا ہار مینوں میں تاں چیری ہاں تہ قدم تیری

۱۵ ان مل - بغیر قیمت بے دام

۱۵ جیری - پہلی - غلام -

- ۴۰۰ سہتی آکھ دی ماں نوں بیٹھ گوشے جوگی آکھ دا ہیر دی کراں کاری
 نوں نوں وچہ ایس دے زہر دھانی سرت روز نے ہیر تے بہت بھاری
 میرے دائرے ہیر نوں جا پاؤ منتر بھاڑ ساں نے تے رات ساری
 میں بھی سرت دن ہیر دے کول رہاں مقبل یار دے نام توں چندواری
 ۴۰۱ مارے غرض دے سہتی نوں ماں کندی جو کچھ اکھ دائی سوئی من دھیے
 نے ہیر توں اٹھے مارے دے ہفتہ جائیکے کریں توں وطن دھیے
 خدمت کریں فقیر دی دل لاکے من وچہ نہ رکھنا ظن دھیے
 کرامات ڈٹھی اساں مقبلے دی نہیں آکھنا جھوٹ سخن دھیے
 ۴۰۲ سہتی اپنی ماں توں اذن لیکے خوشی ہیر تے رانجھے دے نال چلی
 تے جائیکے جھگی دے وچہ بیٹھے مارے عشق دے تیناں اُجاڑ ملی
 چرنہ ڈاہ کے درد فراق والا کتنی برہوں دی سہتی تے ہیر چھلی
 ہن ہیر تے رانجھے داسیل ہو یا اگ عشق دی مقبلہ زور ملی
 ۴۰۳ باوہا جھگی دانتاں نے بند کیتا من بھاوندے عل کما یونے
 ناحق مراد بلوچ تائیں اچن چیت ہی پکڑ بلا یونے
 کارواں مراد نوں گرد نامہ رانجھے یار توں تر ت لکھا یونے
 سے کوہاں دا پندھ سی مقبلے دا جادو گھٹ کے ثرت منگیونے
 ۴۰۴ تعویذ رنجھے دے زور پھڑیا کارواں مراد بلوچ آیا
 جھگی رانجھے دی سہتی نوں آن لیا نال شوق دے آنکے گلے لایا
 کیتی دواں دی رب نے آس پوری کیتا دواں نے اپنا من بھایا
 مقبل مثل مشورے جگ سائے جہاں رکھ لایا تنہاں پھل پایا

لے ب دھی دھانی۔ سرایت کر گئی۔ اذن۔ حکم۔

یہ۔ گلوٹا سوت کا۔

۴۰۵ من اپنے دے مقصود کر کے چوہاں بیٹھ کے متنا پکایاے !
 ایتھے بیٹھنا نیک صلاح ناہیں اُٹھ چلنا ہی بن آیاے !
 پہلے سستی نوں نے مُراد ٹڑیا رانجھا ہیر نوں گھن سدھایاے !
 رب چوہاں دا مُقبلا میل کیتا گھٹا دشمنان دے سریں پایاے !
 ۴۰۶ فجر ہوئی تاں اُٹھ کے باغ کالے سیدا خرنے واسطہ جاونداے
 دھونی راکھ ڈٹھی ٹھکٹی پئی خالی سیدا روونداتے کڑلاوندائے
 جھٹکا ہیر لے سستی نے چوڑا کیتا سیدا ماں نوں جاٹناوندائے
 ماں نوں جیونا کھرا مُحال ہو یا مُقبل لیکھ نہ یٹیا جاؤنداے
 ۴۰۷ راتوں رات ہی جھل نوں پیر رانجھا پھتا عدلی راجے دے شہریاں
 بچکھوں خبر ہوئی کھیاں نوں سارے کندے نے ہو یا ایہہ قہریاں
 گھر چوہاں دے ثرت اسوار ہوئے جویں تیز سمنڈر دی لہ ہاں
 نولا شمشد پلایا سسی مُقبلے نوں ہُن ایہہ کھواؤندے زہریاں
 ۴۰۸ رستی اتے مُراد نوں بھال تھکے مَول دوہاں دا کھوج نہ پایونے
 ڈھونڈ بھال کے پھریاں آن لڈاٹے رانجھا ہیر دوویں دس آٹیونے
 سروں لاہ کے پگتے بنھ مُشکاں پیریں گھٹ زنجیر چلائیونے
 ورم دے دی لاہ کے باپیاں نے مُقبل رانجھے نوں بہت اکائیونے
 ۴۰۹ رانجھا دس پیا اینہاں ظالماں دے جند رکھ فقیروں ماریونے
 ہمیں آوند اترس حرامیاں نوں روزِ حشر دامنوں دساریونے
 کسے آکھیا ہیر نوں مار سٹوئیڑے آن کے جھڑک اُتاریونے
 گھر عدلی راجے دے مُقبلے نوں فریاد فریاد پکاریونے

۴۰۵ سمنڈر سمنڈر

۴۰۶ داتے رستہ میں +

- ۴۱۰ کیا عدلی راجے نے نوکراں نوں خبر لوو کیا ایہ مشور پوند
 درد مند نوں کسے روایاں لے نہیں کسے دستخت پر زور پوند
 بادشاہ نوں فرض ہے عدل کرنا ظالم دوزخی ہونیکے گور پوند
 کجھ نہیں رہندا گھر اوسدے جی مقبل جس دے گھر وچہ چور پوند
- ۴۱۱ نغراں دوہاں وصران نوں جھگڑ دیاں نوں راجے عدلی دے جاحضو کیتا
 طرف راجھے دی کھیڑیاں نظر کیتی طرف بکری نظر جیوں کرے چیتا
 نہیں بیرتے راجھے نوں سرت کائی دوہاں آسرا رب دا چاکیتا
 پرواہ کی مقبل عاشقاں نوں جنہاں پریم پیار لڑا لڑ پیتا
- ۴۱۵ آکھو بیج کیسی فریاد ہے ایہ راجے عدلی نے مندوں فرمایا
 ایس جوگی نے کی تفصیر کیتی دتے ایس دے دوش کی آئیائے
 کھیڑے آکھدے آدوا نہیں جوگی ایس نواں ہی سانگ بنائیائے
 مقبل ایس نوں بہت تنبیہ کرے سا نوں ایس ناحق ستائیائے
- ۴۱۶ کیا عدلی راجے نوں کھیڑیاں نے جوگی نہیں ایہ کوئی ہے چرمیاں
 را تو رات لے کے ہٹھا ہیر تائیں ساڈا کجھ نہ چلیا زور میاں
 مسیاں مسیاں ڈھونڈ دیاں پکڑیا ہے ایٹھے گھتیا آئیے شور میاں
 مقبل جھگڑا دیہ بیڑ ساڈا پچھے رکھ معالہ ہو ر میاں
- ۴۱۷ کیا عدلی راجے نے راجھے نوں پاپی ایہ کی پاپ کسائیائی
 ایس رن دے نال خراب ہو یوں پاپی دس کھاں ہتھ کی آئیائی
 نہیں خوف خدا داندھ کیتا ایہدا شرم جیا گوا بیائی
 مقبل گامی دا ڈال نہ مونس رہی ایہ خوب بیان سنائیائی

لہند۔ شراب + کامی۔ عیاش +

لہ مول۔ جڑ + لہ ڈال۔ شاخ +

۴۱۸ راجے عدلی نوں آکھیا میر راجھے کوئی سچ پہچان کے مارسا نوں
 ساڈی مٹھ قدیم دی دوستی ہے۔ آپ جاندار ب غفار سا نوں
 آکھے لگ کے اینہاں حرامیاں دے ناحق دیر نہ کوئی آزار سا نوں
 اساں سکے دے راہ نوں جاونا ہے جھب مُقبلا پار اُتار سا نوں
 ۴۱۹ کیا عدلی راجے نے کھڑیاں نوں سُئیں سنو کی آکھ دی ہیر میاں
 کھڑے لالچی جے میرا حق رانجھا بڑھتی خوب کیتی تقریر میاں
 شاہد اپنے قول دا سُئیں لیا دو کوئی جھب کرو تہد بیر میاں
 جھوٹ چھڈ کے مُقبلا سچ آکھو تہدوں دیاں معاملہ چیر میاں
 ۴۲۰ کھڑے آکھ دے چہہ چڑھی بولدی اے بُری رن دا کچھ وساہ ناہیں
 جوگی ایس دے سرے تے دھوڑ پائی رہیا ایسوں ذرا شعور ناہیں
 اساں سہرے بٹھ ویاہ آندی اسیں لالچی تے بدخواہ ناہیں
 ساری خلق خدا دی جاندی اے کوئی پنج تے ست گواہ ناہیں
 ۴۲۱ بیر آکھ دی راجھے دے نال نیں تاں اج کل نہ تینہ لگاٹیاں
 میرے باپ دیاں بھجیاں چارواہی میرے واسطے چاک سدائیاں
 زور آوری کر باپیاں بٹھ دتی سارے جگ وچ گڈوک سُناٹیاں
 مُقبلا سبکدیاں سبکدیاں سی چھٹے کرتار ہُن آن ملاٹیاں
 ۴۲۲ راجے عدلی نے آکھیا ہیر تائیں رتاں والیاں چھڈ حکامتاں نی
 لچ لاہی اوساہوریاں پکیاں دی نشر ہوئی ایس وجہ ولایتاں نی
 نال جاہ نوں اٹھ کے کھڑیاں دے جائے پیش نہ نال عدالتاں نی
 رُو شرع دے سیک نوں پہنچی ایں مُقبلا دیکھیاں کھول روایتاں نی

۱۔ چہہ چڑھی - ضد کرتی ہوئی *

۲۔ زینہ - محبت *

- ۴۲۳ ہیر بٹھ کے کھیڑیاں نال دیتی را بٹھا دشمنان قید کر ایسا ئے
 کھیڑے را بٹھے نوں چھڈ کے اٹھ وگتے راجے عدلی نے ایہہ فرمایا ئے
 جوگی بٹھنا نیک صلاح ناہیں کیتا اپنا ایس نے پائیا ئے
 راجے عدلی توں را بٹھے نوں مُقبِلے نے مساں منتاں نال چھڑایا ئے
 ۴۲۴ باہر جائیکے را بٹھے نے آہ ماری راجے عدلی تے رب قربان ہووے
 رہا اگ لگے ایس نگر تائیں پریشان حیران دیران ہووے
 ایس عدلی راجے نے ظلم کیتا زبا عاقبت نوں پریشان ہووے
 مُقبِل ہیر جاں بیگی را بٹھنے نوں تدوں شہر سارا آبادان ہووے
 ۴۲۵ پنجیاں پیراں نوں را بٹھے نے یاد کیتا اوہدی ہوئی دُعا قبول میاں
 اوس شہر نوں بھڑک کے اگ لگی پانی کھوہاں توں بلے نہ مُول میاں
 درد مند غریب دی آہ لگی عدلی راجے نوں ہو یا سُول میاں
 مُقبِل جس دُکھایا ہے شہدیاں نوں ہووے اوسدے نال نولیاں
 ۴۲۶ درد عدلی دامول نہ جاوندائے ٹلاں دیدیاں نے بلائیو نے
 دھن مال فقیراں دی نظر کر کے سر صدقے لکھ وڈائیو نے
 جیوں جیوں کرن دائر ویتوں تیوں درد ہووے کجھ نفع ناہیں ہتھ آئیو نے
 وچ طب دے موت دانہ دائر و مُقبِل ظاہرا آکھ سٹائیو نے
 ۴۲۷ نال دیکھ نجو میاں آکھیا ئے پئی اوس فقیر دی آہ تینوں
 جے توں جوگی نوں سد کے کہیں راضی صحت بخش سی رب اللہ تینوں
 گھروں سد منگا توں کھیڑیاں نوں ایس دیندے ہاں خوب صلاح تینوں
 ہیر کھوہ کے دیہہ توں راوے نوں مُقبِل بخش سی رب گناہ تینوں

لے (ش رکھنا۔ آبادان۔ آباد +

سے شہدہ۔ بھلا مانس۔ مسکین +

۴۲۸ کرامات فقیر دی دیکھ لیتی راجہ نوکراں نوں فرماؤ ندائے !
 ہتھ کھڑیاں نوں سنے، بیر لیاؤ نال حکم دے فوج دوڑا ندائے !
 سدوائے راجھے نوں نوکراں تھوں راجہ ادب دے نال بہاؤ ندائے !
 ۴۲۹ مُقبِل بخش خدا دے نام یٹنوں کیتے اپنے نوں پھوٹا ندائے !
 کھڑے فوج نے جائیکے پکڑا ندے آئی، بیر سیال بھی نال میاں
 بیر کدوہ کے راجھے نوں دے دتی ہو یا کھڑیاں دا بُرا جاں میاں
 کھڑے دھک دتے درگاہ وچوں ہوئی، بیر بھی راجھے دے نال میاں
 پیارے مُقبِلے نوں گل لاسنی ہو یا رب دا فصل کمال میاں
 ۴۳۰ ہو یا عدلی راجے دا سول ٹٹھا دتی راجھے تے، بیر دُعا میاں
 پھر تک سارے اُتے ینہ و رہیا دتی رب نے اگ بجھا میاں
 کیا عدلی راجے نوں، بیر راجھے کرے تیرے مقصود خدا میاں
 عشق بیرتے راجھے دا پاک ہو یا مُقبِل ظاہر اکھ سنا میاں
 ۴۳۱ عشق بیرتے راجھے دا آفریں ہے قول اپنا پال و کھائیائے
 وانگ بکرے عشق قصاب کو لوں مفت اپنا آپ کھائیائے
 بدناں میاں خلق دیاں جھل لیاں ننگ نام نوں چا بھلائیو
 عشق دوہاں دا مُقبِل پاک ہو یا عرفان دا مرتبہ پائیو
 ۴۳۲ تیغ عشق دی سرے تے جھل لیتی جیوں مرن دا خوف بھلائیائے
 عشق بیرتے راجھے دا شوق سیتی رو رو آہیں دے نال بنائیائے
 سوال سن کے اپنے سبناں دا قصہ، بیر دا اکھ سنائیائے !
 مُقبِل فارغ ہو گئے بشر کو لوں کلہ پاک زبان تے لیائیائے
 تمام شد

لے مٹھا۔ ہلکا۔ کم۔ لے کھائیائے۔ قتل کر رہا ہے۔

مقولہ مصنف

دوویں اُنھ کے گئے دے راہ گئے یمنوں پیردی خبر نہ کا فی میاں
لوگ آکھ دے آج لگ بیوندے یں رکھے موت تھیں رب بچائے میاں
حضرت جیہاں نے موت قبول کیتی بیون جھوٹ ہے باجھ خدا میاں
مقبِل صحیح حدیث رسول دی ہے ناہیں نول مروے اولیا میاں

تمام شد قصہ ہیرا انجھا

صحت نامہ

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱	۳	ان ستیاں	ان ستیاں
"	۱۴	موریے	موریے
"	۱۹	ابکر	ابکر
۲	۵	ستاؤ ندائے	ستاؤ ندائے
۱۰	۸	بیر	بیر
۱۱	۱۰	کہنڈاں	کہنڈا
"	۱۸	بکھتاؤ ندا	بکھوتاؤ ندا
۱۲	۹	جودنگ	چنگ
۱۳	۱۴	چاہ	چاہ
"	دش	کچے غم	کچے زخم
۱۶	۱۸	لیتا	سیتا
"	۱۹	سیتا	لیتا
۱۷	۱۳	تنگ	تنگ
۱۸	۵	بختے	بختے
"	۱۲	مائی مقبلے	مادوں مقبلے
۲۴	نڑٹا	جنہاں	جہاں
"	"	لگائی	لگائی
۲۵	۳	میرا ستاں	میرا ستاں
"	۵	سبن	سبن

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۵	۸	ٹ	ڑ
"	۱۶	چال	حال
"	نوٹ ۱	نکر	نکر
۲۶	۱۷	میری اے	میریے
۲۷	۱۵	دروا	درووا
"	۱۹	سیگا	سٹانگا
۲۸	۲۰	سیوا	میوا
۲۹	۱۲	ٹاڑی	ت ڈری
"	۱۳	مال	مائی
۳۰	۱۳	منی	منیں
۳۱	۲	جنہیں	جنہاں
"	۳	جیڑ	جیڈ
"	۱۴	لاج	کید
"	۱۶	کے جو	کھو جے
"	۱۹	رد کے	رد کے
"	۲۰	درجہ دی مذہبی اکھاؤندی	درجہ دیے بھیاکھاؤندی
۳۲	۱۸	روندی	روندی
۳۷	۲۰	دول	دول
۳۹	۶	مانجی	مانجھیں
"	۶	ودھائیاں	ودھائیاں
"	۱۰	نچ	جنج

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۹	۱۵	سُنیاں	سُنیا
۴۲	۱	پھڑاؤنے	پڑھاؤنے
"	۱۴	ہیر	ہیرے
۴۵	۴	گردنی	گردیاں
۴۴	۱۸	رانجے	رانجھے
"	۱۹	نوں	توں
۴۴	۴	ہیر	ہیر
"	۱۳	جھوٹیاں	جھوٹیاں
"	۱۴	میڈھیاں	میڈھیاں
۴۸	۱۴	پاہرے	پاہرے
"	۱۶	وا	دا
"	۱۸	مول کے توں	کستیوں مول
۴۹	۹	نی	میں
۵۰	۸	نیونہ	نیہوں
"	۹	کھڑیوں	کھڑیوں
۵۱	۸	پر	تے
۵۲	۱۱	کرے	کر کے
۵۴	۲	ہنس	ہنس
۵۴	۲	گئی	گئی
۵۸	۲	محبوب	محبوب
"	۶	ناڑاں	ناڑیاں

صفحہ نمبر	سطر	غلط	صحیح
۵۸	۱۴	پڑدار کھنا .	پڑدار کھنا
۵۹	۷	نکھتوں	نکھتے
۶۰	۹	بھد	بھا
۶۱	۱۰	نیہو	نیہوں
۶۲	۱۴	بھچیا	بھچیا
۶۳	۸	ڈنائیں	ڈنائی
۶۴	۱۶	تتاؤنڈائے	مجاؤنڈائے
۶۵	۱۸	نن	ہن
۶۶	۱۳	میر	میر
۶۷	۱۸	ہونواں	ہوندا
۶۸	۱۰	زین	زمیں دا
۶۹	۱۸	کنڈا	کنڈھا
۷۰		سہ	نہ
۷۱	۱۶	سی	اکیں
۷۲	۵	قہرہاں	قہروان
۷۳	۱۵	بدناں میاں	بدنامیاں
۷۴	۲	میں	نمین

تمام شد

she will pretend madness which no remedy will cure. He should, then, come to Athkhera in the guise of a Jōgī. Having been carried to Athkhera, Hīr pretends madness. Kallū consults astrologers and physicians but all in vain. Finally Kallū brings Hīr to Rānjhā who had come there as a Jōgī. Rānjhā offers to cure Hīr completely if he is allowed to live with her for a single night to which Kallū gives his consent. At night Hīr and Rānjhā steal away from Athkhera, become ascetics and are united for ever.

At this place I may state that the present edition, being the first attempt to bring out a Panjabi text with any pretence to accuracy, cannot claim to be entirely free from shortcomings. In spite of engaging a very expert copyist (Kātib), there has remained a large number of misprints which have been pointed out in the *Errata*. The Panjabi words could not be correctly transliterated into Roman, as the type of letters with diacritical marks was not available.

In the end I have to express my thanks to L. Tilak Ram of the Loco Audit office, N. W. Railway and to L. Sant Ram Gyāni of the Oriental College who assisted me greatly in the Collation of Mss.

ORIENTAL COLLEGE, }
15th March, 1921. }

BANARSI DAS JAIN.

The Faqir comes to the city gardens. People advise Ránjhá's brothers to consult this Faqir. They bring Ránjhá to the Faqir who shows him Hír's picture. Ránjhá's condition is, at once, changed and thenceforth pays frequent visits to the Faqir. After a few days he leaves his home in pursuit of Hír.

On reaching Jhang Syál, Ránjhá is prevented by a female gardener from entering Hír's garden, but he does so forcibly. The gardener reports the matter to Hír who asks her to describe the appearance of the man. On the description being given, Hír is extremely pleased and bestows on the gardener a handsome reward. The next day Hír comes to the garden and meets her lover in person for the first time. Hír prevails upon her brother, Patmal, to employ Ránjhá as a servant. This done, the lovers have an opportunity of meeting regularly. After sometime, Patmal discovers that Hír and Ránjhá secretly loved each other. He sentences Ránjhá to be put to death, but through Hír's interception withdraws his verdict.

It happens that an enemy has invaded Patmal's territory, and Ránjhá alone is sent to fight with the enemy. Patmal wanted to get rid of Ránjhá in this way, but by God's grace, he returns victorious.

In the meantime, Patmal invites Kallu Pathan of Athkherá to whom Hír was betrothed, to take her away with him. When parting from Ránjhá, Hír promises to avoid Kallu's company, and informs him that

Prof. Muhammad Shaif, Vics Principal, Oriental College, has kindly informed me that there is a painting on a wall in the Kot Pirán at Kasúr which represents Hír beating Kaidu after he had received the Chúrí from Ránjhá. The painting which looks fairly old, gives the names of the various characters.

Appendix A.

Dingal or Marwari version.

Hír is daily visited in dreams by a handsome lad who disappears as soon as she is awake. She keeps brooding all the day long over the enjoyments of the dream and gives up all company and amusements. Thinking Hír to be possessed of an evil spirit, her brother's wife brings her to a Faqir who rightly guesses that she is love-sick. Thereupon Hír requests the Faqir to unite her with her lover, but the Faqir refuses to do so. At this Hír curses the Faqir and his garment begins to burn whereupon the Faqir is obliged to comply with Hír's request. Hír supplies the Faqir with a picture of herself to enable him to find out the true lover.

Ránjhá, also, has a vision of Hír without knowing who she is. He passes his time always thinking of Hír without doing any work and grows leaner and leaner every day. Ránjhá's brothers think that he is suffering from a mental disease and put him under medical treatment but to no good.

respect for the hero and heroine are due to the fact that people regard their love as *Huqīqī* (real, divine) and not *Majāzī* (allusive, worldly).

Hir's tomb.

"Hir's tomb is about half a mile from the civil station of Jhang, and is marked on the survey map as "Makbura Heer" which stands for 'Maqbara-i-Hir' or Hir's monument. It is a brick building resembling in style the ordinary Musalmān tomb of the sixteenth century, with the exception that instead of being covered by a dome it is open to the sky. There are niches or windows on the four sides. That on the west is closed while the other three are open, the reason assigned being that every wind should blow on Hir except that of her home, Rangpur, where she had been murdered. The tomb stands close to an old bed of the Chenāb, and it is related that at the time of Hir's death the river was still flowing in this old bed, and that Hir appeared in a vision to a merchant who was travelling fast in a boat, telling him to build her tomb in this place, and to build it so that the rain of heaven should always fall on it. This was done after Hir's body had been placed in the tomb, but before it was closed Rānjhā appeared, and entering the tomb alive, was buried with her. This is not in accordance with the poem, but is the account given by Bānta Vais, an old Jāt in charge of the tomb. A *melā* or fair of some local celebrity is held at the tomb in the month of Māgh (February)"

things are remarkable about it. One is that, as in the Grecian legend, in the title of the story the name of the heroine precedes that of the hero, a circumstance, so far as I can remember, unparalleled in genuine Indian ballad-literature. The other is that, although the story runs directly counter to all the caste prejudices of the Panjab, and though the love of Hír and Ránjhá was illicit, they are celebrated throughout Northern India as the type of constant lovers, much in the same way as Abelard and Heloise in modern Europe, or as Lailá and Majnún amongst the Arabs.”*

The first point about the title is not conclusive as in Panjabi the story is often called simply “Hír.” † Other instances of Panjabi stories can be quoted in which the name of the heroine is placed first in the title as for example Sassi Punbún (or simply Sassi), Sohni Mahínwál (or simply Sohni) etc.

The second point, too, is not strong. The Syáls to whom Hír belonged, have not yet compromised for “it is even now an insult to a Syál to mention either Hír or Sāhibán, and no Syál will remain present, while either of these stories is being recited.” The popularity of the story, and the

* R. C. Temple's Legends of the Panjab Vol. II p. 177.

† e.g., Hír Muqbal, Hír Waris, Hír Hāmid, Hír Roshan Hír Bhagwān Singh etc. The Persian and Dingal versions, however, are called *Qissa-i-Hir wa Ranjha* and *Hir Ranjha ke Khyal* respectively

as the days of Sultan Mohammad Ghorī, the first Mohammadan Emperor of India. But it is only a theory, for no precise date when *Hir and Rānjhā* was first written is available." *

"*Hir and Rānjhā* are commonly said to have flourished 700 or 800 years ago, but others assign them to Akbar's time (16th century A.D.), and the architecture of the tomb is in accordance with this supposition." †

The story is at least more than two hundred years old as it is mentioned by Sujān Rai Bhandari of Batala in his *Khalasat-ut-Tawarikh* written in 1117 A.H. (1695-96 A.D.) the 40th regnal year of Aurangzeb. ‡

Origin of the Story.

Like every other phase of Indian civilisation, the story of *Hir and Rānjhā*, also, has been traced by some to Greek sources. Sir George Grierson remarks

"Suffice it to say here that it (*Hir Rānjhā*) is an Indian parallel to the story of Hero and Leander, and not improbably its germ came into the Panjab from Greece in the early centuries of the present era. Two

* Bulletin of the School of Oriental Studies, London Institution, Vol. I, part III, 1920, p. 88.

‡ I am indebted to Prof. Muhammad Shafi, M. A. for this information.

Now Muhammad Sháh ascended the throne in 1717 and his 29th reignal year corresponds to 1746 A.D., or 1159 A. H. Moreover according to the Tables on p. 106 of the Indian Calendar * 7th Ziqád 1108 A. H. fell on Tuesday while 7th Ziqá'd 1159 A. H. fell on Monday. The word for 8th is Athvi and that for 59th is Náthvi or unáthvi.

These two words are liable to interchange in writing especially in the Persian script in which the earliest manuscript of the poem must have been written. In oral recitation, also, the word Náthvi (59th) could have easily be replaced by Athvi (8th).

Bábá Budh Singh reads the second line of the above quotation as "Bārā sai lai áthvi" and takes the year 1160 A. H. for the composition of Jang-namah. But the change from Sathvi (60th) to athvi involves Phonetic difficulties ; besides that the 7th ziq'ad 1160 A. H. fell on Friday.

Antiquity of the Story.

Considerable differences in the existing versions of the story, and the wide area over which it has spread, undoubtedly, point to a great antiquity. "The Persian manuscripts available are unmistakable testimonies to the fact that it may have been written as far back

* *Hir and Ranjha* in English verse by Sirdar Muhammed Abdul Kadir Khan Effendi p. VIII (preface).

† Richard Temple's *Legends of the Panjab*, Vol, II p. 178.

(c) The future often ends in -g instead of gá, gí,
e. g. hóg, = hógá hógí ; dóg = dógá, dógí.

(d) There is a Passive Future peculiar to this
dialect e. g., Sádidiangi, laddiangi, etc.

The style is simple and narrative. Figures of
speech have been sparingly used.

Muqbal.

Muqbal is quite silent in Hír as to when and
where he flourished, but in his Jang-námah, a poem
describing the battle between Imám Husain and
Yazíd, he says :—

Shahr Ziqádó satví, róz Dó Shambah Pír ;
Yará sai lai athvi, san Hijri tahrir.
'Ahd Muhammad Sháh dá, san unattí ján :
Eh rasálá jóre▲, Muqbal Sháh Jahán.
Takhallas és faqir dá, Muqbal hai mash-húr ;
Eh 'Ajiz hai bháiyó, akkhi thi Mahjúr.

(Jang-namah Mufid-i-'Am Press, 1896.)

“ On Monday the 7th Ziqád, 1108 A. H. which
was the 29th reignal year of Muhammad Sáhh, this
treatise was composed by Muqbal. This humble person
is known under the poetic name of Muqbal and is
blind of eyes, O Brethren ! ”

* The Indian Calendar by Robert Sewel and Sankara Bal-
krishna Dikshit, London 1896.

† Koil-ku (Gurmukhi edition) 1916 p. 102.

before King 'Adlī who decided the case against Rānjhā whereupon he cursed 'Adlī's town which began to burn. The councillors advised the King that he had given a wrong judgment against the Jogi. The Khérās were called back and Hir was given to Rānjhā. The fire was immediately extinguished. Hir and Rānjhā went towards Mecca and according to popular belief they are still alive.

The Poem.

The poem, composed throughout in one of the most popular metres commonly known as the *Bait* is divided into stanzas of four lines each. On the average, a line consists of forty mātrās (morae) with a caesura after twenty and has a number of long syllables capable of being sustained.

The language is what Grierson has termed Panjābi merging into Lahnda and which he has described on pp.745—55 of his Linguistic Survey Vol IX, part I. We may call it Majhī with an influence of Lahnda. The following points are worth noticing :—

- (a) The suffix--e is often added to nouns without change in meaning, e. g. Qāziē nū=Qāzī nū ; pucchanē=pucchan, sirē té=Sīr té.
- (b) A similar use of=ra is also frequent e. g. pāprā=pāp, rupayyarā=rupayyā, qaziyarā=qaziya.

On receiving the letter, Ránjhá left Takht Házará without taking leave of his brothers and came to Jógí Bálnáth whose disciple he became after the exchange of heated words. In his new dress, he reached Rangpur and walked through the village under the pretence of begging alms. When he came to Ajjú's house, he recognised Hír. Saihtí too, recognised that the Jógí was Hír's lover, and severely upbraided him on that account.

Once a party of girls were paying a visit to Ránjhá the Jógí, whom they teased very much, but when pursued, all fled excepting Kaulá, the daughter of Saidá's elder brother. Ránjhá seized her and let her go only when she had promised to convey his message to Hír. Thus it was settled that Saihtí should take out Hír to a field for amusement where she should prick a thorn in Hír's foot making known that she had been bitten by a snake. Then she should suggest to her parents that the Jógí might be called in to cure Hír. All was done as designed. When Ránjhá came after a great difficulty to cure Hír, he said that Hír and Saihtí should remain with him for a couple of nights during which he would perfectly cure Hír. The simple Ajjú and Saidá agreed to it.

Through his supernatural powers, Ránjhá called Murád the Balóch to Rangpur and all the four lovers met there. They stole away from Rangpur the same night. Murád and Saihtí escaped but Hír and Ránjhá were caught by the Khérás. They were brought

to be Kaidú. She ran after him, overtook him on his way and gave him a severe thrashing. She set fire to his hut that night, but fortunately Kaidú was away at the time.

The news of Hír's illicit connection with Ránjhá spread in the village. Chúchak wanted to give away Hír in marriage and came to the Qází to enquire about a suitable match. The Qází suggested that Hír might be married to Saidá, son of Ajjú, the Kherá of Rangpur. The Qází called Hír to advise and persuade her to accept Saidá as her husband whom she persistently rejected saying that the choice of a husband rested with her and that her parents had no right to give her in marriage to a person whom she did not like. But against her wishes she was betrothed to Saidá; and a day was fixed for their marriage.

Hearing of this Ránjhá was much disappointed. He came to Mitthí, the barber's wife who arranged a meeting between the two lovers when Hír promised that she would never accept Saidá but would ever keep aloof from him.

On the departure of Saidá's party, Ránjhá, too, accompanied it as a bearer, and had again an opportunity of seeing Hír. After Hír had reached Rangpur, Ránjhá returned to Takht Hazári where he was hospitably received by his brothers.

At Ranghpur Hír remained perpetually sick. Saihtí, Saidá's sister who in her turn loved a Baloch, Murád, by name, soon gained her confidence. Hír disclosed her heart to Saihtí and wrote at the latter's suggestion a letter to Ránjhá inviting him to Rangpur in the disguise of a Jógí.

use of the bed saying that it belonged to Hir, the daughter of Chúchak, the Syál chief of Jhang but afterwards yielded on receiving a Bakhshish from Ránjhá. While Ránjhá was asleep Hir came there, and finding a stranger on her couch was extremely enraged. She began to beat Luddan, but fell in love with Ránjhá as soon as she saw him.

After a brief conversation she brought Ránjhá home, and requested her father to employ him as a servant on buffaloes to which he agreed. Now that Ránjhá has become a servant in Chúchak's house, he had ample opportunity to see and talk with Hir. Hir used to take *bhatta* * to Ránjhá and thus met her lover daily. Instead of ordinary bread and butter-milk, Hir prepared *churi* † for Ránjhá.

Kaidú, Hir's paternal uncle became suspicious about Hir's character. Once upon a time, he followed Hir as she took *bhatta* to Ránjhá. When he found that Hir had gone to look after the buffaloes, he came to Ránjhá as a Faqir and pretended hunger. Ránjhá gave him a handful of *chúri* which, he determined to take to Chúchak to convince him of Hir's love for Ránjhá. On returning, Hir enquired why the *Chúri* looked less in quantity. Ránjhá said that he had given it to a Faqir whom Hir rightly guessed

* *Bhattā* is the food taken to farmers and herdsmen when at work in the field. They go from home early in the morning and return late in the evening. Usually female members of the family carry *Bhatta* to the fields.

† *Churi* is a preparation of bread, sugar and ghee.

in praise of Hîr whom he had seen in a vision. Unfortunately, Maujû died while Rânjhâ was yet a lad. Shortly after this, the brothers divided among themselves their father's estate and a barren and unproductive tract of land fell to Rânjhâ's lot. Being given to ease and comfort, Rânjhâ soon found this life of labour very hard for him.

He left his native village for Jhang the native town of Hîr. On his way he met the five *Pîrs* (Saints) who seeing Rânjhâ with his flute, asked him to sing a song. Rânjhâ was an expert musician and with his skill pleased the *Pîrs* who granted him a boon. Rânjhâ said that he wanted to marry Hîr. The *Pîrs* assured him that he would succeed in getting Hîr and promised him help in times of difficulty.

Parting from the *Pîrs*, Rânjhâ came to the bank of the Chenab at sunset, and not finding any boat which could take him across the river, he began to make a *Tuthâ*, a buoy of reeds and rushes for floating one's self across a stream. Observing this from the other bank of the river, Luddan, the boatsman called out to Rânjhâ to wait till his arrival when he would take him across by the boat.

On getting into the boat, Rânjhâ saw in it a beautiful couch over which a fine bedding had been spread.

Rânjhâ begged Luddan's permission to lie down on the couch for a short time as he was much fatigued. At first, Luddan hesitated to allow Rânjhâ the

still regarded as the perfect model of the purest Panjābi language."* The difference in the current versions is chiefly confined to the end which according to some is disastrous while according to others is happy. Wāris Shāh's † belongs to the first category and Muqbal's, which is shorter, simpler and older, to the second.

Muqbal's version of the Story.

Dhido, commonly known as Rānjhā after his caste, was the youngest and the pettest son of Maujū, the chief of Takht Hazāra. ‡ During his father's life-time he used to lead an easy-going life, always singing songs

* Bulletin of the School of Oriental Studies, London Institution, Vol. I, part III, 1920, page 88.

† When 'Adh revised his judgment and gave Hir to Rānjhā, the Syāls consented to perform Hir's marriage with Rānjha and asked the latter to come with a marriage party to Jhang. Consequently, Rānjha went to Takht Hazāra to arrange marriage party. But the Syāls on reaching Jhang decided to get rid of Hir by poisoning her secretly. A messenger was at once sent to Rānjhā to inform him that Hir was dead. The news gave Rānjhā such a shock that he breathed his last as soon as he heard of Hir's death. Wāris Shāh explains the whole story as an allegory.

‡ A village in the Gujranwālā District. Temple's Panjab Legends, Vol II, page 177.

Chuchak is said to belong to Rangpur in the Muzaffargarh District Ib. page 177.

E Gurmukhi Text (denoted by R₆ in footnotes) was printed at the Vidyaprakasaka Press, Lahore. No date is given. The text is the same as that of D.

F Lithographed text in Persian characters (See of footnotes) printed at the Panjabi, Press, Lahore in 1281 A. H. (1164 A. D.)

The manuscripts and the printed editions (except D and E which have the same text) differ greatly from each other. The Gurmukhi manuscripts generally give Hindu words where the Urdu manuscript has Mohaminadan words e. g. Tasdi, Ghaus Mohy-ud-Din, Haviya, Uls etc., of the Urdu manuscript appear as Taklif, Satgursacca, agg, juth etc, respectively in the Gurmukhi manuscripts. The arrangement of lines and stanzas, too, is different in several places. In short, various readings are too many to be given *in toto* in a popular edition like this.

The Story.

Sir George Grierson, the highest living authority on the Indian vernacular literatures. writes, "What is perhaps the most favourite subject of all ballad poetry in India, the tale of Hir and Ranjha, has its birth in the Panjab."* The theme is so popular in northern India that several versions of it—materially differing from one another—have been produced during the last two centuries. The one "by Waris Shah is

* Bulletin of the School of Oriental Studies, London Institution, Vol I, part III, 1920, page 88.

INTRODUCTION.

The present text of the poem is based on the following materials :—

A manuscript in Persian characters (denoted by **Alif** in footnotes) was found among my grandfather's books and is now in my possession. It consists of 134 pages with 13 lines on each page. The poet's name appears as Muhammad Muqbal in the colophon. It was copied on Jamadas-Sani, 21,1256. A. H. (November 1840) by one Sharf-ud-Din, son of Shams-ud-Din of the late Mian Jan Mohammad's family.

B manuscript in Gurmukhi characters (referred to as **Be** in the footnotes) belongs to the Panjab University Library. It consists of 75 leaves (*i. e.* 85 162) of a larger volume, and leaves 1--87, presumably some other work, have been taken out of it. It was copied by one Lal Singh in Vikram Sam 1907, *i. e.*, 1850 A. D. at Shahr-i-Hirait (?).

C manuscript in Gurmukhi characters (**Jim** of the footnotes) also belongs to the Panjab University Library. It contains 376 stanzas and was copied in Vikram Sam 1903 *i. e.* 1846 A. D. by one Atar Singh for Pujara Singh at Nagar Gujarat.

D Gurmukhi Text (**Dal** of the footnotes) printed at the Mufid-i-'Am Press, Lahore, in 1912.

ہیر رانجھا مقبل

آفت عاجزی بینتی آگے تیرے ربا میل اساڈیاں بیلیاں نوں
 سانوں پکیاں گھلیاں یاد آئیاں دل چاہندا میں سہیلیاں نوں
 مہی گلی رلاؤندا عشق سنجامان ستیاں گرب گھلیاں نوں
 مقبل باجھہ پیاریاں دوستاں جی میں تان دینی ان بھاہ جیہیاں نوں
 پہلے آکھ توں صفت خدا دی جی صاحب بے پرواہ بے آفت پیتا
 چوداں طبق دا بادشاہ ہویا حضرت جس نے ربے نام دا ورد کیتا
 عزازیل نے حکم نہ سنیاں سی رب اوسنوں چا شیطان ریکتا
 کہو عاجزی رب قبول پاوے روز حشر دے مقبل من ریتا
 ۲ عشق حق نوں چا ملاؤندا نے ایس عشق دے وارنے جلیے جی
 کٹے عشق دے نوں نہیں موت مٹے تیغ عشق دی موت مٹہ کھائیے جی
 عشق برن ہے اولیاں اپیاں دا مزا عشق دا فقر تھوں پائیے جی
 دل آکھیا عاشقاں مقبلے نوں سانوں ہیر دا عشق سنائیے جی
 ۳ کہیا عاشقاں حکم منظور ہویا قصہ ہیر نے رانجھے دا جوڑئیے جی
 بھر کی عشق دی بھاہ پتنگ وانگوں مول جلدیاں انگ موریے جی
 بیج من قبول ہے عاشقاں نوں نہیہ لاء کے ٹول نہ توڑئیے جی
 مقبل گل کیتی میرے ہڈ پئی گل پئی نیاہیاں لوڑئیے جی
 ۴ میری شاعری تدوں قبول ہوئی جدوں ربا نام دھیایا میں
 روح پاک رسول مقبول دے نوں دم دم درود پچھایا میں
 ابا بکر نے عمر عثمان علی آگے چوہاں دے بیس نوایا میں
 مقبل ہیر تے رانجھے دا سب قصہ ورو آئیں دے نال ہنال میں

۵ مَوچو جٹ دا لاڈلا ناؤ دھیسو دوج تخت ہزارے دے وسدا اسی
 موٹھوں جھڑان گلاب دے پھل تازے جدوں کھل کے سوہنا ہسدا اسی
 نیناں ہیر دیاں خواب وچ دوج کیتا بھیت کسے نوں مول نہ دسدا اسی
 دن رات محبوب دے دیکھنے نوں پیا مُقبلے وانگ ترسدا اسی
 ۶ کو جو فوت ہو یا تقدیر سیتی پچھے رہے رنجھیں دے رکت بھائی
 ملک اپنے باپ دا ونڈنے نوں تیج سد کے بھائیاں نے کچھ پائی
 جتھے دتھ سرگڑا اگیا سسی سوئی زمین رنجھیں دی ونڈ آئی
 پرواہ کی مُقبلا عاشقاں نوں جہناں ربے نال پریت لائی
 ۷ درد مند غریب یتیم رانجھا ماپے مردیاں دتی سوہار دتاں
 کدی کم نوں ہتھ نہ لایا سسی۔ اک وارگی گھیریا آن کتاں
 پریشانی نال حیران ہو یا۔ رو رو اکھدا ہائے میں سنج جتاں
 جدوں آدمی نوں دکھ لگدے نے تدوں آوندی مُقبلا پو اماں
 ۸ اک روز رانجھا ہتھ پکڑا کھی بوٹے مارنے نوں جیسے چھائی
 بوٹے مار دے دے ہتھیں پٹے چھالے بند بند رنجھیں دیہائی
 بڑے حال ہو کے پیا دوج جھٹلاں نیروندیاں مول نہ گھلیا ئی
 سکھ ہاریاں نوں رب دکھ پائے جیو مُقبلے دا تر تھلیا ئی
 ۹ بھر جائیاں لیا ئیاں چھاہ ویلے بھتار انجھے رُک گیاں نوں
 بیٹے وچ ڈھونڈیندیاں پھردیاں نے مہر سٹیاں انگ سبیلے نوں
 رانجھا کدھرے نظر نہ آوے ڈھونڈ بھال رہیاں البیلے نوں
 جدوں مُقبلے نوں گھروں گھلیا سسی پچھوتا وندیاں نے اوس میٹے نوں

۱۰- کجک- قیچک

